

श्री ताराव्यास आचार्य सिद्धान्त दृष्ट

तद्वृत्ति सभेस भेट.

श्रीविजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

॥ अहम् ॥

प्राकृत मार्गोपदेशिका

कर्ता—

बळानिवासी—

पंडित, बहेचरदास जीवराज.

प्रकाशक—

श्रीयशोविजय जैनग्रंथमालाना व्यवस्थापकमंडळ तरफथी

शेठ प्रेमचंद रतनजी

तथा

शेठ चंदुलाल पूनमचंद.

भावनगर.

DELISTED

भा. क. शा. पोसा

.....व

सर्वहक स्वाधीन.

वीर सं. २४४६

द्वितीयावृत्ति.

स. १९१९

५०० प्रत.

किंमत रु. १-४-०.

(330)

वडोदरा-शियापुरामां, श्री लुहाणामित्र स्टीम प्रिन्टींग प्रेसमां,
विठ्ठलभाइ आशाराम ठक्करे प्रकाशक माटे छापी प्रसिद्ध
कर्यु. ता. २५-७-१९१९.

પ્રથમાવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

સાક્ષરો !

જેમ સંસ્કૃતભાષા પવિત્ર અને સન્માત્તન માનવામાં આવે છે, તેવીજ રીતે પ્રાકૃતભાષા પણ પવિત્ર અને પ્રાચીન છે, જો કે સાંપ્રત સંસ્કૃતભાષા સરલતાથી શીખવા માટે ઘણાં એક સાધનો નજર પર આવેછે, પરંતુ પ્રાકૃતભાષા શીખવા માટે સિવાય હૈમવ્યાકરણ બીજું સંપૂર્ણ સુંદર સાધન મળતું નથી, અને આ યુગના યુવાનો 'ગોસ્વતું તે મગજમારી છે' એમ માની તે વ્યાકરણ સાંગોપાંગ જોડ શકતા નથી, તેથીજ દિન પ્રતિદિન આ પ્રાકૃતભાષા લુપ્તપ્રાય થયેલી જોવામાં આવેછે, પરંતુ હવેથી એમ ન થવા પામે અને કેવલ ગુજરાતી શીખેલા વિદ્યાર્થીઓ પણ પ્રાકૃતભાષા સરલતાથી શીખે, તે માટે આ લઘુ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તકને તૈયાર કરવામાં, તેની ભાષા સુધારા માટે અને પ્રેમકોપી તૈયાર કરવા માટે શ્રીમાન્ માસ્તર રાયચન્દ્રમાઈ કસલચન્દ્ર માઈએ તથા મુખ વિગેરે જોવામાં બીજા સાક્ષરોએ પણ મને ઘણી સારી સહાયતા આપેલી છે, તે માટે તેઓ પૂજ્યોનો આ સ્થલે હું સન્તઃકરણ ઉપકાર માનુંહું. યદ્યપિ પુસ્તક લખતાં સાવચેતી રાખેલી હોવા છતાં પણ 'સહભૂત્રાન્તિર્દુર્વારા' એ વાક્ય મૂજબ કોઈ પણ સ્થલે સાક્ષરોની નજરે હું ભૂલેલો દેખાઉં, તો તેઓ મને ક્ષમા કરશે અને મને ફરીથી ભૂલ ન થવા માટે સૂચના કરશે તો તેઓનો હું આભાર માનીશ.

વીરવર્ષ ૨૪૩૮.

કાર્તિક કૃષ્ણ અષ્ટમી

શ્રીજૈનયશોવિજયસંસ્કૃતપાઠશાળા.

વારાણસી.

પ્રાકૃતભાષોપાસક—

બેચર જીવરાજ.

વલા.

(કાઠિયાવાડ).

निवेदन ।

प्राकृत भाषाना वधता जता अभ्यासनुं आ साक्षात् प्रमाण छे के—आ मार्गोपदेशिकानी अमारे बीजी आवृत्ति बहार पाढवानी जर पडीछे. आशा छे के—आबीज रीते आ मधुर अने मूळ भाषाना अभ्यासनो विकास उत्तमोत्तर वधारे ने वधारे थतो रहेशे. दिलगीर छीए के कागळोना हृदयार वधेला भावोना समयमांज अमारे आ आवृत्ति छपाववी पडेली होवाथी आ वखते किंमतमां न छूटके थोडो वधारो करवो पड्यो छे.

यशोविजय जैनग्रंथमाला ऑफिस

हेरीसरोड-भावनगर.

ता. १२-७-१९.

प्रकाशक.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પાત્રું
મંગલાદિ	૧
સાધારણ સૂચના અને વર્ણમાલા.	૨
વર્તમાનકાળનાં ત્રણે પુરુષના એકવચન, ધાતુઓ, તેને લગતા નિયમો, પ્રાકૃત, ગુજરાતી વાક્યો.	૩
વર્તમાનકાળના ત્રણે પુરુષના બહુવચન—બીજું પૂર્વવત્.	૬
ધાતુઓ અને વાક્યો.	૮
સ્વરાન્ત ધાતુઓ, તેને લગતાં નિયમો, સંધિના નિયમો અને વાક્યો.	૯
પ્રશ્નો અને ઉપસર્ગો.	૧૧
પ્રથમા વિભક્તિ, અકારાન્ત, ઇકારાન્ત, ઉકારાન્ત, પુંલિંગ તથા નપુંસક; અવ્યય અને વાક્યો.	૧૩
ચાલુ શબ્દો, બીજી વિભક્તિ અને વાક્યો.	૧૮
ચાલુ શબ્દો, વિશેષણો, તૃતીય વિભક્તિ અને વાક્યો.	૨૧
ચાલુ શબ્દો, ચતુર્થી, પંચમી, ષષ્ઠી, અને વાક્યો.	૨૮
ચાલુ શબ્દો, સપ્તમી, સંબોધન અને વાક્યો.	૩૪
સારાંશ (પૂર્વોક્ત શબ્દનાં સર્વવિભક્તિનાં રૂપો) તથા પ્રશ્નો.	૩૯
સંખ્યાવાચક શબ્દો, અવ્યયો, આકારાન્ત પુંલિંગ.	૪૨
સંપૂર્ણ આજ્ઞાર્થ, વિધ્યર્થ, શબ્દો, ધાતુઓ, તત્સંબન્ધિ નિયમો અને વાક્યો.	૪૬
ધાતુ, શબ્દો અને વાક્યો.	૫૦
સ્ત્રીલિંગ, આકારાન્ત, ઇકારાન્ત, ઉકારાન્ત, ઉકારાન્ત શબ્દો, પ્રથમા, તથા દ્વિતીયા વિભક્તિ, પરચૂરણ શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૫૩

વિષય.	પાનું.
તૃતીયા, ચતુર્થી, પંચમી, ષષ્ઠી, સપ્તમી, સંવોર્ધન, ચાલુ શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૮
સારાંશ (પૂર્વોક્ત શબ્દના વધાં રૂપો) તથા સવાલ.	૬૩
મૂતકાલના સઘળા પ્રત્યયો, ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૬૫
ધાતુ, ઋકારાન્ત શબ્દોનાં રૂપાખ્યાન અને વાક્યો.	૭૦
ભવિષ્યકાલ, ક્રિયાતિપત્તિના સઘળા પ્રત્યયો, ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૭૩
ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૭૮
સવાલો.	૮૧
કર્મણિ, ભાવે પ્રયોગ, અપવાદિ ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૮૨
હેત્વર્થ કૃદન્ત, સંવન્ધક મૂત કૃદન્ત, વર્તમાન કૃદન્ત, કર્મણિ મૂત કૃદન્ત, અત્રિયમિત કૃદન્ત, શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૮૬
સવાલો.	૯૦
પ્રેરકભેદ, તેને લગતા સામાન્ય વિશેષ નિયમો, ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૯૧
ચાલુ-પ્રેરક ભેદ, તેથી થતા કૃદન્તો, ધાતુઓ, શબ્દો અને વાક્યો.	૯૬
સવાલ.	૧૦૦
કેટલાએક કૃદન્તો તથા તદ્વિતના પ્રત્યયો, શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૦૧
નકારાંત શબ્દો, તેને લગતા પ્રત્યયો, અને તેનાં રૂપો, વીજા શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૦૬
સવાલ.	૧૧૧
સર્વાદિ શબ્દો, વીજા શબ્દો, ધાતુઓ, સર્વાદિના ત્રણે લિંગનાં રૂપો અને વાક્યો.	૧૧૨

વિષય.	પાનું.
કિં શબ્દ, તેને લગતા ત્રણે લિંગના નિયમો, તેનાં રૂપો, શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૧૧
યદ્, તદ્-શબ્દ, તેને લગતા સર્વલિંગી નિયમો, તેનાં રૂપો, બીજા શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૨૦
અદસ્ શબ્દ, તેને લગતા ત્રણે લિંગના નિયમો, તેનાં રૂપો, બીજા શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૨૩
ઇદમ્-શબ્દ, તેના નિયમો, રૂપો; બીજા શબ્દો ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૨૭
एतद्, युष्मद्, अस्मद्નાં વધાં રૂપો, તેના નિયમો, બીજા શબ્દો, ધાતુઓ અને વાક્યો.	૧૩૧
સંસ્કૃત શબ્દોથી પ્રાકૃત શબ્દો બનાવવાના નિયમો.	૧૩૭
સમાસાશ્લ્યાન અને શબ્દો.	૧૪૧
ઉપદેશજનક પ્રકૃત શ્લોકો (ગાથાઓ)	૧૪૪
એક પ્રાકૃત અધૂરા કથા, લેખકના પૂજ્યોત્તં નામોલ્લેખન તથા ગ્રંથસમાપ્તિની પ્રાર્થના.	૧૪૬
શબ્દકોશ.	૧-૨૮

શ્રી તારાબાઈ આચાર્ય સિન્દુરંત દ્વસ્ત
તરફથી સપ્રેમ ભેટ.

॥ अर्हम् ॥

श्रीविजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

प्राकृतमार्गोपदेशिका ।

सिद्धत्थं सिद्धत्थांगयं गमिमोहकोहसन्दोहं ।
भासासमूहविबुहं विबुहबुहनयं जिणं वीरं ॥ १ ॥
सैव्वणुं कलिकाले आयरिअं हेमचन्दभगवन्तं ।
सत्थविसारदज्झणायरिअं गुरुं धम्मसूरिन्दं ॥ २ ॥
कुण्णन्ति विग्घनासं जिणमुहसुहमंडवनडीसमाणं ।
सुअदेवअं अ सुद्धं अमच्चमहणिज्जपयजुगलं ॥ ३ ॥
सँड्ढाजुत्तं धम्मे पिअरं जीवरायमुत्तमं माअं ।
वन्धवं हरिसचन्दं मह विन्नाणदाणनिआणं ॥ ४ ॥
सौयरं वन्दिऊणं वुच्छं पाययमग्गोवदेसिअं ।
वालाणं वोहत्थं गुरुसुकिवाए मन्दपवरो ॥ ५ ॥

(कुलयं)

१ वीतराग श्रीवीरभगवानने नमस्कार.

२ कलिकालसर्वज्ञ प्रभुश्रीहेमचन्द्राचार्यने तथा पूज्यपादगुरुश्रीशास्त्रनिशारद
जैनाचार्य श्रीविजयधर्मसूरिने वंदना.

३ श्रीश्रुतदेवताने प्रणमन.

४ पूज्य श्रीपिता तथा माताने तथा परमपूज्य उपकारी ज्येष्ठवंधु हर्ष-
चन्द्रभाईने प्रणाम.

५ लेखक पोतानी लघुतापूर्वक अधिकारी, प्रयोजन तथा अभिधेयनुं सूचन
करेले.

साधारण सूचना.

- १ अहीं लखाता दरेक नियमो श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचित सिद्धहेम व्याकरणे अनुसारेज जाणवा.
- २ प्राकृतमां (संस्कृतमां जेम थाय छे तेम) द्विवचननो प्रयोग थतो नथी, परंतु तेने वदले ' वे ' संख्यानो वाचक ' द्वि ' शब्द-जोडी बहुवचनमां प्रयोग थायछे.
- ३ प्राकृतमां चतुर्थी विभक्तिने वदले षष्ठी विभक्ति वपरायछे, परंतु कोइ ठेकाणे चोथी विभक्तिउं एकवचन संस्कृतनी तुल्य पण थायछे.
- ४ संस्कृत शब्द मांहेला जोडाक्षरो प्राकृतमां विशेष नियमोथी फारफेर कर्या सिवाय वपराता नथी.
- ५ ' अस् (थवुं) ' धातुने छोडीने प्राकृतमां दरेक धातुओनी सरखी प्रक्रिया होवाथी अहीं गण, आत्मनेपद तथा परस्मैपद संबंधी विभाग करवामां आवशे नहि.

वर्णमाला.

प्राकृतमां वपराता मूलाक्षरो नीचे प्रमाणे:—

स्वर—

अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ए, ओ.

व्यञ्जन—

क्, ख, ग, घ, ङ, च, छ, ज, झ, ञ, ट, ठ, ड,
 ढ, ण; त्, थ, द, ध, न; प, फ, ब, भ, म;
 य, र, ल, व, श, ह.

पाठ १ लो.

वर्त्तमान काळ;

एकवचनना प्रत्ययो—

१ पुरुष, मि.

२ „ सि, से.

३ „ इ, ए.

धातु—

बोल्—बोलवुं.

सोल्—रांधवुं.

जाण्—जाणवुं.

हण्—मारवुं.

पुच्छ्—पूछवुं.

गरिह्—निंदा करवी.

जेम्—जमवुं.

तोड्—तोडवुं.

वीह्—वीवुं.

पिज्ज्—पीवुं.

पड्—पडवुं.

देक्व्—देखवुं.

छज्ज्—शोभवुं.

१ दरेक व्यञ्जनान्त धातुओने दरेक काळना पुरुषबोधक प्रत्ययो लगावतां पहेलां विकरण प्रत्यय 'अ' उमेरवामां आवेछे, जेमके-बोल्+अ+इ=बोल्इ.

२ पहेला पुरुषना 'मि' प्रत्ययनी पूर्वना 'अ' नो 'आ' विकल्पे थावछे. जेमके-गरिह्+मि=गरिहामि, गरिहमि.

३ ज्यारे धातु विकरण द्वारा अकारांत थयो होय अथवा मूलथीज अकारान्त होय त्यारेज बीजा तथा बीजा पुरुषना 'से' तथा 'ए' प्रत्ययो लगावामां आवेछे. प्रत्युदाहरण-वा+सि=वासि, वा+इ=वाइ.

४ वर्त्तमान काळ, भविष्यकाळ, आहार्य तथा विध्यर्थना प्रत्ययो

અને વર્તમાન કૃદન્તમાં આવતા દરેક પ્રત્યયોની પૂર્વના વિક-
રણના 'અ' નો 'એ' વિકલ્પે થાયછે. જેમકે વોલ્લેઈ, વોલ્લહ.

૫. ધાતુઓ પછી આવેલા વર્તમાનકાલ, ભવિષ્યકાલ, આજ્ઞાર્થ તથા
વિધ્યર્થના તમામ પ્રત્યયોને ઠેકાણે 'જા' અને 'જા' એવા બે
આદેશો વિકલ્પે થાયછે. જેમકે-વોલ્લેજા, વોલ્લેજા, વોલ્લહ.

૬. 'જા' અને 'જા' નો પૂર્વના 'અ' નો 'એ' નિત્ય થાય છે-

‘વોલ્લ’ ધાતુના ત્રણે પુરુષનાં એકવચનનાં રૂપો-

૧ પુ. વોલ્લેમિ, વોલ્લામિ, વોલ્લેજા, વોલ્લેજા, વોલ્લમિ.

૨ પુ. વોલ્લેસિ, વોલ્લસિ; વોલ્લેસે, વોલ્લસે; વોલ્લેજા, વોલ્લેજા.

૩ પુ. વોલ્લેઈ, વોલ્લહ; વોલ્લેય; વોલ્લેય, વોલ્લેજા, વોલ્લેજા.

વાક્યો-

જાણેમિ ।	દેક્ષેમિ ।	ચયસે ।
વીહસિ ।	જેમેસિ ।	હણમિ ।
નવેમિ ।	પડસિ ।	ચલહ ।
સોલ્લેજા ।	દેક્ષેઈ ।	હહામિ ।
તોડેઈ ।	છજાઈ ।	પુચ્છેજા ।
છજામિ ।	જેમામિ ।	ગરિહામિ ।
પિજસે ।	પડહ ।	જીવસિ ।

ધાતુ-

જિવ્, જીવ્-જીવું.

ચય્-છોડવું.

નવ્-નમવું.

ચલ્-ચાલવું.

હહ્-હાહવું.

*અસ્-થવું.

* ભૂતકાળના પ્રત્યયોને છોડીને દરેક કાળના પ્રત્યયોની સાથે અસ્ ધાતુનું
'અત્થિ' રૂપ થાયછે, પણ 'સિ' પ્રત્યય સાથે 'અસ્' નું રૂપ 'સિ' જ થાયછે, તથા
'મિ' પ્રત્યય સાથે 'અસ્' નું રૂપ 'મિ' વિકલ્પે થાયછે, તેમજ વહુવચનના 'મો'
અને 'મ' પ્રત્યયની સાથે 'અસ્' નું રૂપ 'મો' તથા 'મ્' વિકલ્પે થાયછે.

ગુજરાતી વાક્યો—

(હું) બીડુંહું.	(હું) બહુંહું.	(હું) જાણુંહું.
(તે) મારેછે.	(તે) છોડેછે.	(તે) રાંધેછે.
(તે) જમેછે.	(હું) બોલુંહું.	(તું) છે.
(તે) ચાલેછે.	(તે) છે.	(હું) હું.
(હું) ચાલુંહું.	(તું) જાણેછે.	(તે) બંહેછે.
(તે) બીણેછે.	(તે) જાણેછે.	(તું) શોમેછે.
(તું) પૂછેછે.	(તું) નમેછે.	(અમે) છીએ.
(તે) પડેછે.	(તું) જીવેછે.	(તું) બીણેછે.
	(તે) દેખેછે.	

પાઠ ૨ જો.

દ્વિવચનવાળા વાક્યનું પ્રાકૃત કરવા માટે પ્રથમા તથા દ્વિતીયા વિભક્તિના 'દ્વિ' શબ્દનાં રૂપો આપીએ છીએ—

દુણિ, વિણિ, દોણિ, વેણિ, દુવે, દો, વે.

જેમકે—દુવે નવિમો—અમે વે નથીએ છીએ.

વર્તમાનકાલ (ચાલુ)

બહુવચનના પ્રત્યયો—

૧ પુ૦ મો, મુ, મ.

૨ પુ૦ ઇત્યા, હ.

૩ પુ૦ ન્તિ, ન્તે, ફે.

ધાતુ-

ગચ્છ-જવું.	નચ્ચ-નાચવું.
નસ્સ-નાશ થવો.	બુજ્ઝ-જાણવું.
સિજ્ઝ-સિદ્ધ થવું.	પૂસ્-પોષણ કરવું.
ગેળ્હ-ગ્રહણ કરવું, લેવું.	વેહ્-વીંટવું.
મુજ્ઝ-મુંઝાવું, ઘેલા થવું.	ફાસ્-સ્પર્શ કરવો, અડકવું.
જુજ્ઝ-હડવું.	વન્દ-નમન કરવું.

વાક્યો-

નચ્ચિરે ।	નચ્ચિમો ।	નસ્સામો ।
પૂસિમ ।	વેદન્તે ।	સોહિરે ।
વીહામો ।	જાણામ ।	જુજ્ઝિમો ।
ચયિત્યા ।	વે પુચ્છિમો ।	નવિમો ।
નચ્ચેહ ।	મુજ્ઝિત્યા ।	દો બોહામો ।
ગેળ્હેહ ।	ગચ્છન્તિ ।	સિજ્ઝેજ્ઝ ।
હહેજ્ઝા ।	બુજ્ઝેજ્ઝા ।	જીવેજ્ઝ ।

૧ પ્રથમ પુ૦ ના વહુવચનના પ્રત્યયો પર રહેતાં પૂર્વના 'અ' નો 'આ' તથા 'ઈ' વિકલ્પે થાય છે. જેમકે નચ્ચામો, નચ્ચિમો, નચ્ચમો.

૨ જ્યારે સ્વર પર હોય ત્યારે પૂર્વનો સ્વર લોપાયછે. નચ્ચ+હરે= નચ્ચિરે. આ નિયમ અમુક સ્થલેજ વપરાય છે. માટે વાપરનારે પ્રવોગ ઉપર ધ્યાન આપવું.

धातु—

कह्—कहेवुं.

निन्द्—निंदवुं.

कुण्, कर्—करवुं.

सूस्—सूकावुं.

रुस्—रोप करवो.

तर्—तरवुं.

सुण्—सांभळवुं.

जिण्—जितवुं.

चिण्—एकटुं करवुं.

वाक्यो—

(अमे) पालीए छीए.

(तमे) लो छो.

(अमे) जाणीए छीए.

(तेओ) पडेछे.

(तमे) वींढोछो.

(तमे) देखोछो.

(तमे) एकटुं करोछो.

(तेओ) सांभळेछे.

(अमे) मुंझाइए छीए.

(तेओ) जीतेछे.

(अमे) लडीए छीए.

(तेओ) नमेछे.

(अमे) निंदीए छीए.

(तेओ) लेछे.

(तमे) वे मुंझाओछो.

(तेओ) सूकायछे.

(तेओ) वे नाचेछे.

(अमे) कहीए छीए.

(तमे) तोडोछो.

(तेओ) स्पर्श करेछे.

(तेओ) जीवेछे.

(अमे) करीए छीए.

(तमे) छो.

(तेओ) पीएछे.

(तमे) वे शोभोछो.

(तेओ) वे सांभळेछे.

(तेओ) तरेछे.

(तेओ) रांधेछे.

(अमे) रोप करीए छीए.

पाठ ३ जो.

धातु-

सुमर्-याद करवुं.
छिन्द्-छेदवुं.
पुण्-पवित्र करवुं.
थुण्-स्तुति करवी.
वच्च्-जवुं.
लुह्-साफ करवुं.
कुज्ज्-क्रोध करवो.

लुण्-कापवुं, लणवुं.
गण्ठ्-गुंथवुं.
गज्ज्-गाजवुं.
भिन्द्-भेदवुं, तोडवुं.
सिज्च्-सिंचवुं.
मच्च्-मद करवो, हर्षकरवो.

वाक्यो-

थुणिमो ।	कुज्जन्ते ।	पडिमो ।
लुणह ।	गण्ठन्ति ।	दो देक्खिरे ।
पुणिमो ।	लुहाम ।	पुच्छन्ति ।
वच्चासु ।	दुवे सिञ्चन्ति ।	बोछह ।
मच्चिम ।	गज्जासु ।	वीहन्ते ।
छिन्दिमु ।	सुमरिमु ।	जाणिरे ।
भिन्दिरे ।	वे नवह ।	हणन्ति ।

[अमे] गुंथीए छीए.
[तेओ] शुद्ध करेछे.
[अमे] सिंचीए छीए.
[तेओ] स्तुति करेछे.
[अमे] कोपीए छीए.
[अमे] नमीए छीए.
[तेओ] स्मरण करेछे.

[तेओ] जायछे.
[तमे] हर्ष करोछो.
[हुं] कापुंहुं.
[ते] सांभलेछे.
[हुं] थाउंहुं.
[अमे] जीवीए छीए.
[तेओ] बलेछे.

[तमे] पडोछो.	[अमे] निंदा करीए छीए.
[अमे] मारीए छीए.	[तुं] तरेछे.
[हुं] वींहुं.	[हुं] वीउंहुं.
[तमे] वे तरोछो.	[तमे] क्रोध करोछो.
[तमे] पवित्र करोछो.	[अमे] देखीए छीए.
[अमे] पूछीए छीए.	[हुं] शुद्ध करुंहुं.
[तेओ] गाजेछे.	[ते] वे नमेछे.
[तमे] रांधोछो.	[हुं] पीउंहुं.
[तेओ] शोभेछे:	[ते] वादिछे.

पाठ ४ थो.

झा—ध्यान करवुं.	जा—जवुं.
मिला—म्लान थवुं, करमावुं.	हो—थवुं.
दा—देवुं, आपवुं.	धा—दोडवुं.
खा—खावुं.	वा—वावुं.
चिइच्छ—चिकित्सा करवी.	गा—गावुं.

- १ अकारान्त सिवायना स्वरान्त धातुओने विकरण प्रत्यय 'अ' विकल्पे लागेछे, उदाहरण—होअइ, होइ.
- २ स्वरान्त धातुओ पछी आवेला वर्तमानकाल, भविष्यकाल, आज्ञार्थ तथा विध्यर्थना सघला प्रत्ययोनी पूर्वे, 'ज्' तथा 'जा' एवा आगमो विकल्पे मूकवामां आवेछे. जेमके—होज्जइ, होजाइ, *होज्ज, होजा.
- ३ 'खा' तथा 'धा' धातुओने वधा कालना बहुवचनना प्रत्ययो लागतां तेओने बदले अनुक्रमे 'खाद्' तथा 'धाव्' वापरवामां आवेछे.

संधिना नियमो.

- १ प्राकृतमां अंतरंग (एटलेके एकज पदनी अंदर वे स्वरो साथे आव्या होय तोपण) संधि थतो नथी, किंतु बहिरंग (एटलेके वे पदोनी वच्चे) संधि विकल्पे थायछे. उदाहरण-विसम+आयवो=विसमायवो, विसमआयवो.
- २ भिन्नपदमां पण इ, ई, उ, ऊ पछी विजातीय स्वर आवे तो संधि थतो नथी. जेमके-हरी+उंघण.
- ३ भिन्नपदमां पण ए, ओ पछी कोइ पण स्वर आव्यो होय तो तेनो संधि थतो नथी. जेमके-रामो+अच्छइ.
- ४ क्रियापद पछी कोइ पण स्वर आव्यो होय तो तेनो संधि थतो नथी. जेम-होइ+इह, होइ इह.

धातु-

अच्च्-पूजवुं.
जग्-जागवुं.
उंघ्-उंघवुं.
वीसर्-भूलवुं.
जम्-जन्मवुं.

वड्ढ-वधवुं.
ख्-रोवुं.
तोल्-तोळवुं.
भमड्-भमवुं.

वाक्यो-

झाइ ।
होज्जह ।
खाअसि ।
जासे ।
उंघिरे ।
वीसरामि ।
वाशु ।

चिइच्छसे
वान्ते ।
गाइत्था ।
मिलामि ।
जगन्ते ।
सिञ्चिमो ।
खह ।

દેન્તિ ।	મમહેજ્જ ।
વહ્નન્તે ।	હોજ્જા ।
જ્ઞાઅન્તિ ।	હોજ્જહ ।
જમ્મસિ ।	અચ્ચસે ।
જન્તિ ।	જગ્ગહ ।

સંયુક્ત વ્યંજનનો પૂર્વના દીર્ઘસ્વરનો પ્રાયઃ હ્રસ્વ થાયછે. જા+ન્તિ
=જન્તિ; દા+અ+ન્તિ=દા+એ+ન્તિ=દેન્તિ=દિન્તિ.

(અમે) બે ધ્યાન કરીએ છીએ.	(હું) પીઉંહું.
(તેઓ) બે ગાયછે.	(તું) મૂલેછે.
(તમે) બે જાઓછો.	(તેઓ) મમેછે.
(તેઓ) વધેછે.	(તમે) બે પૂછોછો.
(અમે) બે કરમાઈએ છીએ.	(તેઓ) પેદા થાયછે.
(અમે) ડંઘિએ છીએ.	(અમે) બે જાળીએ છીએ.
(તેઓ) બે પૂજેછે.	(તેઓ) છોડેછે.
(તું) સીંચેછે.	(હું) વહુંહું.
(તમે) બે જીતોછો.	(તેઓ) બે મુંઝાયછે.
(તે) નમેછે.	(અમે) બે બીડે છીએ.
(તેઓ) યાદ કરેછે.	(તેઓ) બે ગ્રહણ કરેછે.
(તેઓ) બે રાંધેછે.	(હું) આપુંહું.
(તમે) બે દોહોછો.	(તેઓ) ગરજેછે.
(અમે) જીવીએ છીએ.	

ઊપરના ચાર પાઠોમાંના કેટલાએક પ્રશ્નો:—

- ૧ પ્રાકૃતભાષામાં વપરાતા સ્વરો તથા વ્યંજનો ગણી બતાવો,
તથા વ્યંજનો કેટલાં છે, તે કહો.

- ૨ હોઅઇ, વોલ્લેઇ, સ્વાઅ, તે રૂપોની અંદર વે સ્વર સાથે હોવા છતાં સંધિ કેમ ન થયો ?
- ૩ કયા ધાતુઓને વિકરણપ્રત્યય નિત્ય લાગેલે, તથા કયા ધાતુઓને વિકલ્પે લાગેલે, તે વતાવો.
- ૪ હોઇ + અચ્છેઇ, વોલ્લન્તે + ઉંપ્રન્તિ, અહીં ભિન્નપદોમાં સ્વર-સંધિ કેમ ન થયો ?
- ૫ પ્રથમ પુરુષના એકવચનના 'મિ,' તથા बहुवचनના 'મો,' 'મુ,' 'મ,' પ્રત્યયોની પૂર્વના અકારનું શું થાયછે ?
- ૬ 'જ્ઞ' તથા 'જ્ઞા' આ વે, આદેશરૂપે તથા આગમરૂપે કયાં વપરાયછે ?
- ૭ અસ્, સ્વા, ડા, હો, લુન્ આ ધાતુઓનાં કેટલાંક રૂપો લખો.
- ૮ ધા (દોઢવું) ધાતુનું ફેર પ્રત્યય પર છતાં કેવું રૂપ થાય ?

ઉવસર્ગ.

ઉપસર્ગ ધાતુની પૂર્વે આવી ઘણું કરીને ધાતુના અસલ અર્થમાં ન્યૂનાધિક્ય કરી વિશેષ અર્થ વતાવેછે. મુખ્ય ઉપસર્ગ નીચે મૂજવ:-

- ૧ અઇ- હૃદ વહાર; અઇવોલ્લેઇ-તે હૃદ વહાર વાંલેછે.
- ૨ અણુ- પાછલ, સરલું; અણુગચ્છઇ-તે પાછલ જાયછે, અણુકરઇ-તે અનુકરણ કરેછે.
- ૩ અહિ- ઊપર; અહિગચ્છઇ-તે ઊપર જાયછે, તે મેલવેછે, ઇટલે જાણી જાયછે.
- ૪ અહિ- તરફ, પાસે; અહિગચ્છિજ્ઞા-તેઓ તરફ જાયછે, તેઓ પાસે જાયછે.
- ૫ આ-સુધી, ઉલટું; આગચ્છઇ-તે આવેછે.
- ૬ ટાવ, ઓ- નીચે, દૂર; ટાવતરઇ, ઓતરઇ; નીચે જાયછે, ઉતરેછે;

- ૭ ઉ- ઊંચે; *ઉગાચ્છદ-ઉંચે જાયછે, ઊગેછે.
 ૮ ઉચ, ઔ, ઝ- પાસે; ઉવપડદ, ઔપડદ, ઝપડદ-પાસે પડેછે.
 ૯ ણિ, નિ- નીચે, હમેશાં; નિપડદ-નીચે પડેછે. ણિથુણદ-નિરંતર સ્તુતિ કરેછે.
 ૧૦ પ- આગલ; પજાદ-આગલ જાયછે.
 ૧૧ પડિ- સામું; પડિવોલ્લદ-સામું બોલેછે.
 ૧૨ પરા- સામું, ડલડું; પરાહોદ-સામો થાયછે, પરાભવકરેછે (હરાવેછે) પરાજિણદ- પરાજય કરેછે.
 ૧૩ વિ- વિશેષ, નહિ; વિપુણદ-વિશેષ પવિત્ર કરેછે. વિયુંજદ-વિયોગ કરેછે.
 ૧૪ સં- એકઠા, સાથે; સંચલદ-સાથે ચાલેછે.

પાઠ ૫ મો.

પ્રથમા વિભક્તિ.

૧ અકારાન્ત નામ.

પ્રત્યયો-

એકવચન.	અનેકવચન.
પુંલિંગ. ઓ	આ.
નપુંસકલિંગ. મ્	ઈં, ઈં, ણિ.
† અરિહંતો.	† અરિહંતા.
વર્ણ.	વર્ણાઈં, વર્ણાઈં, વર્ણાણિ.

* (પાઠ ૩૦ નિયમ ચારમો (અ) જૂઓ)

† (જૂઓ પાઠ ૨. નિયમ ૨.)

नाम (पुंलिंग)

अरिहंत	} पूज्य, राग- द्वेपरहित देव.
अरुहंत	
अरहंत	
आयरिअ	} आचार्य, गणनो स्वामी.
आइरिअ	
अज्ज—वैश्य, वाणीओ.	
उवज्झाय	} उपाध्याय, पाठक.
ओज्झाय	
ऊज्झाय	
लोअ—लोक.	
खमासमण—साधु.	
जीव—जीव.	
काउसग्ग—शरीरनो त्याग, कायोत्सर्ग.	
धम्म—धर्म.	

हरिस—हर्ष.
 *नयण—आंख.
 निव—राजा, नृप.
 चन्द—चंद्रमा.
 समुद्—दरियो.
 बुह—डाह्यो माणस.
 हत्य—हाथ.
 पवण—वायरो, पवन.
 आइच्च—सूर्य, आदित्य.
 सग्ग—स्वर्ग.
 नर } पुरुष.
 णर }
 विबुह—देव.
 इन्द—इन्द्र.

१ नपुंसकलिंगवाळा नामोनी पहेली तथा बीजी विभक्तिना बहुवचननी पूर्वना ह्रस्व स्वरनो दीर्घ थायछे. जेमके— वणाई, वारीई, महूई, महूई, महूणि.

(नपुंसकलिंग)

मत्थय—माथुं.
पाव—पाप.
नाण } ज्ञान.
णाण }
दंसण—श्रद्धा, सम्यक्त्व.

राईव—कमल, राजीव.
मंगल—पवित्र क्रिया.
वण—जंगल, वन.
धण—धन, दोलत.
मित्त—मित्र.

ચરણ—ચારિત્ર.

વેચાવચ્ચ—સેવા.

સ્થિત—ક્ષેત્ર, શરીર.

વત્થ—વસ્ત્ર.

મુહ—મુખ.

મુહ—મુખ, મોઢું.

ફલ—ફળ.

નયણ—આંસુ.

૨ પદને અન્તે મકારનો અનુસ્વાર નિત્ય થાયછે. પરન્તુ તેની પછી કોઈ સ્વર આવ્યો હોય તો તેનો અનુસ્વાર વિકલ્પે થાયછે. જેમકે—
ધ્રણમ્=ધ્રણં. ઘણમ્+અત્થિ=વણં અત્થિ, વણમત્થિ.

વાક્યો—

અરિહંતો પુણહ્ ।

ધમ્મા પૂસન્તિ ।

બુહો બુઙ્ગહ્ ।

લોઓ લુણહ્ ।

દુવે વળાહ્ ઢહન્તિ ।

નરો ધાહ્ ।

ઝઙ્ગાયો વોહ્હહ્ ।

દુણિ હત્થા ચિણન્તે ।

સમુદ્ધો ગલ્લિજ્જા ।

ળરા જીવિરે ।

ઇન્દો જિણહ્ ।

નિવો સ્વાહ્ ।

નયણાહ્ દેક્ખન્તિ ।

પાવં સૂસહ્ ।

નાણં અત્થિ ।

રાહ્વાહ્ છજ્જન્તિ ।

વત્થં પહ્હહ્ ।

મત્થયં નવહ્ ।

મંગલં હોહ્ ।

સ્થિત્તં નસસહ્ ।

હરિસા હોન્તિ ।

પવણો વાહ્ ।

ચાંદ્રો શોભેછે.

રાજાઓ વાંદેછે.

આચાર્ય પૂછેછે.

કમલો કરમાયછે.

વાણિઓ તોળેછે.

'શરીરનો ત્યાગ' થાયછે.

સૂર્ય ઉગેછે.

બે મિત્રો સ્મરણ કરેછે.

शरीर वधेछे.
साधुओ जाणेछे.
माणसो निंदेछे.
धर्म पवित्रकरेछे.
वे कमलो पडेछे.
देवो तजेछे.

वे माणसो रांधेछे.
डाह्या माणसो जीतेछे.
माथुं सूकायछे.
हाथ देछे.
पाठक जमेछे.

२. इकारान्त तथा उकारान्त नाम.

प्रत्ययो—

एकवचन

पुंलिंग. ०
नपुंसकलिंग. म्
जलही
भाणू
दहिं
महुं

बहुवचन

णो, अओ, अउ, ई.
इं, ईं, णि.
जलहिणो, *जलहओ, जलहउ,
जलही.
भाणुणो, *भाणओ, भाणउ,
भाणवो भाणू.
दहीइं, दहीईं, दहीणि.
महूइं, महूईं, महूणि.

३ पुंलिंग तथा स्त्रीलिंगना इकारान्त, उकारान्त, शब्दोनो अन्त्य-स्वर प्रथमाना एकवचनमां दीर्घ थायछे. पुं० सुविही, भाणू, स्त्री० बुद्धी, धेणू.

इकारान्त तथा उकारान्त नामोनां रूपो, प्रत्ययो विगेरेनी वाव-तोमां मळतां होवाथी उकारान्तनां रूपो पण साथेज आपवामां आवेछे, पुंलिंगमां तफावत मात्र पट्लोज के प्रथमना बहुवचनमां

‘अवो’ प्रत्यय वधारे लागेछे. तेमज प्रथमा तथा द्वितीयाना बहुवचनना ‘ई’ प्रत्ययने वदले ‘ऊ’ लागेछे—

भाणवो (प्र० तुं), भाणू (प्र० द्वि० तुं) बहुवचन.

नाम [पुंलिङ्ग]

सुविहि—नवमा तीर्थकरनुं नाम.
सरयरवि—शरदऋतुनो सूर्य.
सरयससि—शरदऋतुनो चन्द्र.
धरणीधरवइ—मेरुपर्वत, चक्रवर्ती.
तिअसगणवइ—इन्द्र.
नरवइ—राजा.
धणवइ—शेठ, धनवान.
मुणिवइ—मुनिराज.
दुंदुहि—देवताइ वाजुं.
मुअगवइ—शेषनाग.
जोइसवासि—ज्योतिष्क देव
(सूर्यविगोरे).

विमाणवासि—वैमानिक देव.
रिसि } साधु.
इसि }
सत्तु—शत्रु.
असि—तलवार.
हरि—इंद्र, सिंह.
जलहि—समुद्र.
निवइ—राजा.
भाणु—सूर्य.
अच्छि—आंख.
तरणि—सूर्य.

(नपुंसकलिङ्ग)

अच्छि—आंख.
महु—मध.

वारि—पाणी.

(अन्यय)

न—नहि.

च—नक्की.

वाक्यो-

सरयससी छज्जइ ।
 धरणीधरवउ जुज्जन्ति ।
 नरवइणो वंदिरे ।
 तिअसगणवई जिणइ ।
 धणवई कहेज्ज ।
 दुंदुही गज्जन्ति ।
 सुअगवई चलइ ।
 तरणी ममडेइ ।

दुवे रिसिणो नवन्ति ।
 सत्तुणों कुज्जन्ति ।
 वारिं डहइ ।
 महुइँ पडन्ति ।
 दहिमत्थि ।
 दुण्णिअच्छीइं च देववन्ति ।
 सुविही न कुज्जइ ।

तलवार कापेछे.
 वे इंद्रो जायछे.
 समुद्र वधेछे.
 सूर्य पूजेछे.
 शरदऋतुनो चंद्र दोडेछे.
 राजा जीवेछे.
 ज्योतिष्क देवो गायछे.

वैमानिक देवो नाचेछे.
 ऋषिओ जमेछे.
 धनवानो ऊंघता नथी.
 मुनिराजो ध्यान करेछे.
 मध सुकातुं नथी.
 अरिहंतो क्रोध करताज नथी.
 डाह्या माणसो याद करेछे.

पाठ ६ द्वो.

द्वितीया विभक्ति.

१. अकारान्त नाम.

एकवचन.

पुंलिङ्ग म्
 अरिहंत.

बहुवचन.

ए, आ.
 अरिहंते, अरिहंता,

नपुंसकलिङ्ग— प्रथमा प्रमाणे.

नाम (पुंलिंग)

वीर—चोवीसमा तीर्थकर, योद्धा.

दुःखकस्य—दुःखनो क्षय.

लोगविरुद्धा—लोकथी-

विरुद्धनो त्याग.

मुक्त—मोक्षनो जीव.

जलण—अग्नि.

पाहाण—पत्थर.

संख—शंख.

इंगाल—अंगारो.

भगवन्त—ज्ञानवान, पूज्य.

भवसायर—संसाररूप समुद्र.

नमोक्कार } नमस्कार.

नमुक्कार

सावगधम्म—श्रावकनो धर्म (वारव्रत).

मणुअ—माणस.

विणय—विनय, नम्रता.

सावअ—श्रावक.

पण्ण—बुद्धिमान माणस.

मुक्ख—मोक्ष.

सीस—चेलो, शिप्य.

सिंघ—सिंह.

थूण } चोर.

थेण

पुत्त—दीकरो.

जणय—बाप, पिता.

अंव—आंवो.

सीह—सिंह.

मिच्च—नोकर.

पाय—पग.

पुरिस—पुरुष.

(नपुंसकलिंग)

तत्त—तत्त्व, स्वरूप.

तण—घास.

नयर—शहेर.

मंस } मांस.

मास

सरीर—शरीर.

सिंघ—कल्याण, मोक्ष.

चेइअ—देव मन्दिर.

कम्म—कर्म, कार्य.

पायच्छित्त—पापनुं शोधन.

दोगच्च—दुर्गति.

स्कुल—वृक्ष, झाड़.

વાક્યો—

સંઘા ગજ્જન્તિ ।
 વીરો તત્તં કહેહ ।
 પુત્તો જણયં થુણહ ।
 ચન્દો પવિસહ ।
 ભગવન્તા ભવસાયરં તરન્તિ ।
 સીસા વિણયં કુણન્તિ ।
 સાવઓ સાવગધમ્મં રક્ખહ ।
 પણ્ણો ભગવન્તં અચ્છેહ ।
 જલ્ણો રક્ખં ઢહહ ।
 થેણા અમ્બં તોહન્તિ ।
 બુહા મુક્ખં જન્તિ ।
 મણ્ણઆ પાયચ્છિત્તં કરન્તિ ।
 સિંન્ના મંસં ઝાદન્તિ ।
 મુત્તા જગન્તિ ચ્ચ ।
 ઘણાણિ વડ્ઢન્તિ ।

પવણા વાઅન્તિ ।
 પાહાણા પહેજ્જા ।
 ભિચ્ચા કમ્મં વીસરન્તિ ।
 પુરિસા તત્તં સુમરેજ્જ ।
 રિસી નયરં પુણહ ।
 સીહા તણં ન ભક્ખન્તિ ।
 વીરા દુક્ખક્ખયં કરન્તિ ।
 મુણિવજ્જ્ઞો ચેહ્મં ગચ્છન્તિ ।
 નરવર્દે સિવં ગેણ્ણહ ।
 વારિં સૂસહ ।
 જણો મુહં દેક્ખહ ।
 હિસિણો ફલાહ્મં જેમન્તિ ।
 મદ્દૂહં પિજ્જન્તિ ।
 હરી સગ્ગં ન ચયહ ।

લોકો પાપને નિન્દેછે.
 ઋષિઓ ચારિત્રને પાઠેછે.
 ચોરો દુર્ગતિને ગ્રહણ કરેછે.
 વે શિષ્યો પાપને શુદ્ધ કરેછે.
 દીકરાઓ રહેછે.
 પિતા ભમેછે.
 વે સિંહ માંસ ખાયછે.
 (તમે) વે ફળ ખાઓછો.
 નોકરો મધ પીએછે.

પવનો જ્ઞાડને સ્પર્શેછે.
 ઢાહ્યા પુરુષો પાપને છેદેછે.
 વાણિઆઓ ધનનું ધ્યાન કરેછે.
 (અમે) જ્ઞાડોને સીંચીએ છીએ.
 માણસો કમલોને કાપેછે.
 (તેઓ) વે નમસ્કાર કરેછે.
 શત્રુઓ મુંઝાયછે.
 ચોર દોડેછે.
 (અમે) જ્ઞાનને એકઠું કરીએ છીએ.

વીરો કલ્યાણ કરેછે.
 વૃક્ષો વધેછે.
 વે નોકરો રાંધેછે.
 સિંહ ગરજેછે.
 (તમે) વે ગૂંથોછો.

(તમે) વે વસ્ત્રોને વીંટોછો.
 ઉપાધ્યાય વે શિષ્યોને ધર્મ કહેછે.
 મુનિરાજો ધનને તજેછે.
 (તેઓ) વે વે ક્ષેત્રને શુદ્ધ કરેછે.
 (અમે) પાપને જાણતાજ નથી.

૨. ફકારાન્ત, ઉકારાન્ત નામ.

પ્રત્યય—

એકવચન

બહુવચન

પુંલિંગ— મ્.

ળો, ઈં.

જલહિં.

જલહિળો, જલહી

ભાણું.

ભાણુળો, 'ભાણુ.

નપુંસકલિંગ—પ્રથમા પ્રમાણે.

નામ (પુંલિંગ)

સન્તિ—શાન્તિનાથ તીર્થંકરનું નામ.

અલિ—ભ્રમર, મધમાંચી.

મુળિ—સાધુ.

અગળિ—અગ્નિ.

હત્થિ—હસ્તી, હાથી.

દવગિ—દાવાનલ.

વાહિ—રોગ.

વિહિ—વિધિ, નસીવ.

ગુરુ—ધર્મોપદેશક.

કલિ—કંજીઓ.

અન્ધુ—કૂવો.

અસળિ—વજ્ર.

જન્તુ—જીવ.

મળિ—મણિ.

થાણુ—મહાદેવ.

મેહ—મેઘ, વરસાદ.

અહિવડ—સ્વામી, ઉપરી.

ફલિહ—સ્ફટિક.

સારહિ—સારથી, રથ હાંકનાર.

નિસંસ—ઘૂર.

(नपुंसकलिङ्ग)

जउ—जतु, लाख.

अररि—कपाट.

जाणु—साथळ.

खाणु—स्थाणु, खीलो.

(अव्यय)

*अपि—पण

इच्छ्—इच्छवुं.

प+विस्—प्रवेश करवो.

रक्ख्—पाळवुं.

सलह्—श्लाघा करवी, प्रशंसा

अच्छ्—वेसवुं.

करवी.

अणु+कुण्—अनुकरण करवुं.

वि+हर्—विहार करवो, फरवुं.

आ+गच्छ्—आववुं.

सन्नाम्—आदर करवो.

वाक्यो—

हरिणो हणन्ति हत्थिं ।

दुवे आइच्चं नविमु ।

मुणिणो अगणिपि न फासन्ति ।

भिच्चा अहिवइं अणुकुणन्ति ।

अली विहरन्ति ।

दुवे अच्छेह ।

वारिं सिञ्चन्ति मेहा ।

मुणिवइणो सिवं च इच्छन्ति ।

सारहिणो अहिवइं सन्नामंते ।

निसंसा पावं गेण्हन्ति ।

निसंसो हणिज्ज हरिणो ।

दो सन्तिमच्चिम ।

सन्ति सलहेज्जा हरउ ।

निवइं नरा नवन्ति ।

विही वाहिणो न भिन्दइ ।

जंतुणो अररिं करन्ति ।

हत्थिणोवि सीहं जिणेन्ति ।

जउं डहइ ।

विहरन्ति सिंघा ।

वारीइं अन्धु पविसन्ति ।

* आ अव्यय कोइ पण पदथी पर आन्युं होय, तो तेनी आदिनो अकार विकल्पे लोपायछे; तथा तेनी अंदरनो पकार ज्यारे स्वरथी पर होय त्यारे 'प' नो 'व' धायछे. हरी+अपि—हरीवि, हरीअवि. जलं+अपि—जलंपि, जलमवि.

मुणिणो कलिं नेच्छन्ति ।
 असणी आगच्छइ ।
 धणवड्ढणो फलिहे चिणन्ति ।

खाणुं पडइ ।
 थाणुं सावआ फासन्ति वि न ।

१ † 'अ' के 'आ' पछी द्रस्व अथवा दीर्घ 'इ', 'उ' आवे तो तेओने बदले अनुक्रमे 'ए' अथवा 'ओ' विकल्पे मूकायछे.

भमराओ मध खायछे.
 (हुं) सिंहोने मारुंछुं.
 सारथि रथने अडकेछे.
 क्रूर माणसो तरवारोने इच्छेछे.
 मुनिओ चारित्रने पालेछे.
 पाणी अग्निने हणेछे.
 मेघ वृक्षोनुं पोषण करेछे.
 वीरपुरुषो नसीवनो आदर-
 करता नथी.
 हुं प्रवेश करुंछुं.
 (तमे) वे बेसोछां.
 ऋषिओ मन्दिरे जायछे.*

(अमे)नगरमां प्रवेश करीए छीए.*
 व्याधिओने इन्द्रो जीतेछे.
 (तेओ) वे सांभलेछे.
 सिंहो गुस्से थायछे.
 हाथीओ गर्जना करेछे.
 दावानल वनने बालेछे.
 स्फटिक शोभेछे.
 भमराओ बेसेछे.
 वे दीकरा वखने गूथेछे.
 वाप साथलने साफ करेछे.
 शांतिनाथ कर्मोने छेदेछे.
 (अमे) कल्याणने इच्छीए छीए.

पाठ ७ मो.

तृतीया विभक्ति.

अकारान्त, इकारान्त तथा उकारान्त नाम.

प्रत्ययो—

	एकवचन	बहुवचन
अकारान्त	पुंलिंग— एण नपुंसकलिंग— ,,	हिं, हिँ, हि. ,,

	अरिहंतेण.	अरिहंतेहिं,	अरिहंतेहिं,	अरिहंतेहि.
	वणेण.	वणेहिं,	वणेहिं,	वणेहि.
इकारान्त तथा	{ पुंलिङ्ग—	णा	हिं,	हिं,
उकारान्त	{ नपुंसकलिङ्ग—,		हि.	
	जलहिणा.	जलहीहिं,	जलहीहिं,	जलहीहि.
	भाणुणा.	भाणूहिं,	भाणूहिं,	भाणूहि.
	वारिणा.	वारीहिं,	वारीहिं,	वारीहि.
	महुणा.	महूहिं,	महूहिं,	महूहि.

१ तृतीया तथा सप्तमीना बहुवचनना प्रत्ययो लगाडतां पहेलां अन्त्य 'अ' नो 'ए' थायछे. अरिहंतेहिं; इत्यादि.

२ तृतीयाना, पञ्चमीना 'त्तो' प्रत्यय सिवायना, पष्ठीना तेमज सप्तमीना बहुवचनना प्रत्ययो लगाडतां पहेलां अन्त्य इकार तथा उकार दीर्घ थायछे, जेमके—जलहीहिं, भाणूहिं, वारीहिं, महूहिं, जलहीओ, जलहीउ, जलहीहिंतो, जलहीसुंतो, जलहीण, जलहीसु; निगेरे.

३ विभक्त्यन्त कोइ पण नाम (नाम, सर्वनाम, विशेषण) ने छेडे 'ण' अथवा 'सु' होय तो विचल्ले तेने वदले 'णं' तथा 'सुं' थायछे. अरिहंतेणं, अरिहंतेसुं, अरिहंतेण, अरिहंतेसु.

नाम (पुंलिङ्ग)

भरहेसर—भरतेश्वर, चक्रवर्तीनुं नाम.

कोह—क्रोध.

उवहार—भेट, इनाम.

पाइक्क—पदाति, पाळो, पगे चालनार.

जत्त—यत्न.

सिलोग—श्लोक,

दह—द्रह, कुंड.

आतव—तडको.

जिणंद—तीर्थकर.

वाण—तीर.

सहसागार—सहसाकार.

डसण } दांत.

दसण

डंड } लाकडी.

दंड

डोहल } मनोरथ, दोहद.

दोहल

डाह } बळवुं.

दाह

डंभ } कपट.

दंभ

कंदप्प—कामदेव.

बाहुबलि—भरत राजानो भाइ.

पयावइ—प्रजाप्रति, ब्रह्मा.

जक्ख—यक्ष.

जइ—यति, साधु.

सिहरि—पर्वत, शिखरी.

करेणु—हाथी.

महु—दारु, मदिरा.

भाणु—किरण.

साणु—शिखर.

मत्थु—साथवो.

जीवाउ—जीवातु, जीवाडनारुं, औषध.

कमंडलु—कमंडल.

(नपुंसकलिंग)

धन्न—धान्य, अनाज.

इंधण—बळतण.

पाणिअ—पाणी.

बल—लश्कर.

भूसण—घरेणुं.

चक्क—चक्र, पैडुं.

रयण—रत्न.

मण—मन.

जीविअ—जीवित. जिंदगी.

दारु—काष्ठ, लाकडुं.

पुण्ण—पुण्य.

गेह—घर.

जन्त—संचो, यंत्र.

वयण—वचन.

सुअ—श्रुत, आगम, सिद्धान्त.

निलुंछण—चिह्न रहित करवुं.

रुप्प—रुपुं.

मज्ज—मद्य, दारु.

सुवण्ण—सोनुं.

पुप्फ—पुष्प, फूल.

कम्बु—शंख.

सत्तु—साथवो.

पीलु—पीलु.

* (विशेषण)

सामाङ्गवयजुत्त—सामायिक	विअट्टुछउम—कपट वगरनो.
व्रतथी युक्त.	वीअराय—रागरहित.
उज्जोअगर—उद्द्योक्तर, प्रकाश-	समत्त—समस्त, सघळुं.
करनार.	समत्थिअ—समर्थन करेळुं.

(अन्यय)

सह—साथे.	सह—सदा, हमेशां.
व—अथवा.	विणा—वगर, सिवाय.

धातु—

प+हर—प्रहार करवो, मारवुं.	हर—हरण करवुं.
मेल्ल—मेलवुं, मूकवुं.	धुण्—कंपवुं, धूणवुं.
घड्—घडवुं, चेष्टा करवी, बनाववुं.	विडव्—उपार्जन करवुं.
थिप्प—तृप्त थवुं, धरावुं.	भञ्ज्—भांगवुं.
खिव्—फेंकवुं.	चुलुचुल्—फरकवुं.

वाक्यो—

सावया निळंछणं न कुणन्ति ।	चक्केहिं रहो चलइ ।
निवो दंडेण थेणे हणइ ।	सरीरं छज्जइ भूसणेणं ।
जणां धन्नामिंधणेहिं सोल्लन्ति ।	निवा वाणेहिं सत्तवो जिणन्ति ।
मुणिणो सुअं सुणन्ति ।	कंदप्पं खिवइ वीअरायो वीरो ।
बुहा वीरं रयणेहिं अच्चन्ति ।	पवणेण रुक्खाणि चुलुचुलन्ति ।
पयावई जन्तेण जीवे घडेइ ।	जइणो रयणाइं न गेण्हन्ति ।
साहुणो जत्तेणं नाणं विडवन्ति ।	भमडेइ उज्जोअगरो भाणू ।
निसंसा वाणेहिं सीहे पहरन्ति ।	बुहा मज्जं पिज्जन्ति न ।

* विशेषणने विशेष्यनो जाति, विभक्ति तथा वचन लागेछे,

સાવયા પુષ્પેર્હિ સન્તિમચ્ચન્તિ ।
 શ્વાદન્તિ હસણેર્હિ હત્થિણો સિંચા ।
 દુવે ન કુણિમો હમ્પં ।
 વયણં ન સુણન્તિ ।
 શુણન્તિ સિલોગેહિ સાહવો વીરં ।
 અહિવડ્ણો રક્ષન્તિ ધણેણ મિચ્છે ।

વિઅટ્ટહુમ્મો વાહુવલી સમત્તં
 દેક્કહિ ।
 ધણવડ્ણો ન થિપ્પન્તિ સુવણેર્હિ
 રુપ્પંણ વ ।
 પવણો સ્કસાહં મહ્મહ્મ ।
 મેહ્મહ્મ મરહેસરો કોહં ।

હાથીઓ મુઘ્ગવડે ગરજેછે.
 સઘલા જીવો અનાજવડે શરીરનં
 પાલેછે.
 રથો યંત્રો વડે ચાલેછે.
 રાના લશ્કર વડે શત્રુઓને મારેછે.
 કુંડો તડકા વડે સૂકાયછે.
 મેઘવડે અનાજ વધેછે.
 (અમે) પાપવડે કંપીએછીએ.
 માણસો હાથે ખાયછે.
 શિષ્યો ગુરુને માયાવડે નમેછે.
 ઢાહ્યામાણસો વચનવડે વધા માણ-
 સોનો આદર કરેછે.
 સામાયિક વ્રતયુક્ત શ્રાવક મનવડે
 પણ જીવોને મારતાં નથી.
 (અમે) તપવડે કામદેવને જીતીએ
 છીએ.

જીવોને વ્રહ્મા વનાવતો નથી.
 (તેઓ) પગવડે નાચેછે.
 (અમે) રથ વડે જડે છીએ.
 * જીવની સાથે પુણ્ય ચાલેછે.
 સાધુ પુણ્યે કરીને મવ સમુદ્રને
 તરેછે.
 સિંહો પાણી પીએછે.
 દ્રહો કમલોવડે શોભેછે.
 (તેઓ) વે વનને વૃક્ષોવડે
 જાણેછે.
 પુત્રોની સાથે પિતા ઋષિઓને
 વાંદેછે.
 (તમે) વે લાકડા વડે ઘરોને
 વાળો છો.
 જ્ઞાનવડે પુરુષો તત્ત્વોને જાણેછે.
 (તેઓ) વે ધર્મ વડે જીતેછે.

* સહ તથા તેના અર્થવાચા શબ્દોની સાથે જોડાણના નામો તૃતીયા
 વિભક્તિ લે છે.

(તેઓ) વલાત્કારે પળ માંસ
 ટાતા નથી.
 માણસો મંદિરા વડે મુંઝાયછે.
 * જીવ ધાન્ય વિના શરીરને છોડેછે.

(અમે) હર્ષ વડે પૂછીએ છીએ.
 (અમે) વે મનવડે ધ્યાન કરીએ છીએ.
 સાધુઓ હમેશાં પગવડેજ વિહાર
 કરેછે.

પાઠ ૮ મો.

ચતુર્થો † પૃષ્ઠી તથા પંચમી વિભક્તિ.

પ્રત્યયો-

એકવચન.

વહુવચન.

અકારાન્ત પુંલિંગ
 તથા નપુંસકલિંગ

{ સ્ત્ર.

ળ

વચન

ત્તો, ઓ, ડ,
 હિ, હિંતો, ં (લુક્).

ત્તો, ઓ, ડ, હિ
 હિંતો, સુંતો.

અરિહંતસ્ત્ર

અરિહંતાળ.

અરિહંતત્તો, અરિહંતાઓ,

અરિહંતત્તો, અરિહંતાઓ,

અરિહંતાડ, અરિહંતાહિ,

અરિહંતાડ, અરિહંતાહિ,

અરિહંતાહિંતો, અરિહંતા.

અરિહંતેહિ, અરિહંતાહિંતો,

અરિહંતેહિંતો,

અરિહંતાસુંતો, અરિહંતેસુંતો.

“ વળ ” શબ્દના રૂપો પણ ઉપર પ્રમાણે જાણી લેવા.

૧ પંચમીના વહુવચનના ‘ ઓ, ’ ‘ ડ ’ પ્રત્યય પર છતાં અકારાન્ત નામોના અંત્ય ‘ ં ’ નો ‘ આ ’ થાયછે તેમજ ‘ હિ, ‘ હિંતો ’ તથા

* ‘ વિના ’ ની સાથે જોડાણના નામો, દ્વિતીયા, તૃતીયા અથવા પઞ્ચમીમાં વપરાયછે.

† સાધારણ સૂચના નિયમ ૩ જુઓ.

- ‘સુંતો’ પ્રત્યય પર છતાં અન્ત્ય ‘અ’ નો ‘આ’ તથા ‘એ’ થાયછે.
 પટ્ટીના વહુવચનના ‘ળ’ પ્રત્યયની પૂર્વે ‘અ’ નો ‘આ’ થાયછે.
 ૨. અકારાન્ત તથા ઇકારાન્ત, ઉકારાન્ત નામોના પञ्चमीનાં એક-
 વચનના ‘ળો, તો’ ય વે પ્રત્યયો સિવાયના પ્રત્યયો (તથા બ્લુક પ્રત્યય) પર છતાં અન્ત્ય સ્વર લઘુ થાયછે.

	એકવચન	વહુવચન
ઉકારાન્ત		
ઇકારાન્ત પુંલિંગ	ળો, સ્સ	ળ
તથા નપુંસકલિંગ.	ળો, તો, ઓ,	તો, ઓ,
„	ઉ, હિંતો.	ઉ, હિંતો, સુંતો.
	જલહિળો, જલહિસ્સ.	જલહીળ.
	જલહિળો, જલહિતો, જલહિતો, જલહીઓ, *જલહીઉ,	
	જલહીઓ, જલહીઉ, જલહીહિંતો.	જલહીહિંતા, જલહીસુંતો.
	‘વારિ’ શબ્દના રૂપો ઉપર પ્રમાણે.	
	માળુળો, માળુસ્સ.	માળૂળ.
	માળુળો, માળુતો, માળૂઓ,	માળુતો, માળૂઓ, માળૂઝ,
	માળૂઝ, માળૂહિંતો.	માળૂહિંતો, માળૂસુંતો.
	‘મહુના’ ણ તેજ પ્રમાણે જાળવા.	

નામ (પુંલિંગ).

નાતપુત્ર—મહાવીર તીર્થંકર.	કુલિંગિ—મિથ્યાત્વી.
વમ્હળ—બ્રાહ્મણ.	વિહુ—ચંદ્રમા, વિધુ.
હિમ્મ—ઝાલક.	મયારિ—મૃગારિ, સિંહ.
તરુ—ઝાડ, વૃક્ષ.	સૂરિ—આચાર્ય, પંડિત.

दीव—दीप, दीवो.

धीर—धीरजवान.

घोडअ, घोड—घोटक, घोडो.

पाणाइवाय—प्राणातिपात, हिंसा.

पावपबंध—पापनी रचना.

उवएस—उपदेश.

जलहर—मेघ.

भक्त—भात, भक्त.

साहम्मिअ—सरखा धर्मवालो.

भारवह—मजूर.

संभु—तीर्थकर, शंकर.

सत्त—जीव, प्राणी.

दिअह—दिवस.

अइआर—अतिचार, दोष.

मुसावाय {
मूसावाय { मृषावाद, जूठ असत्य.
मोसावाय {

मणुअ—माणस.

मन्नु—मन्यु, क्रोध.

विहस्सइ—वृहस्पति, देवनो गुरु.

*वह—वध, घात.

ससि—चंद्र.

सिंधु—समुद्र.

झुणि—ध्वनि, शब्द.

पाणि—हाथ.

वाहु—हाथ.

उरु—साथळ.

मउलि—मुकुट.

मणिलाल—विशेषनाम छे.

विज्जत्थि—विद्यार्थी.

मयरन्द—मकरंद.

मुक्ख—मूर्ख माणस.

विजयधम्मसूरि—‘ विजयधर्म ’
नामना जैनाचार्य.

नपुंसकलिंग.

विज्जालय—पाठशाला.

सिंवासण—सिंहासन.

रज्ज—राज्य.

आसण—आसन, बैठक.

उज्जाण—उद्यान, वाडी.

कल्लाण—कल्याण, सारुं.

भोअण—भोजन, खावानुं.

धण—पैसो.

दुक्कड—दुष्कृत, खराब काम.

सिंग—शींगडुं, शिखर.

थाम—बळ, स्थाम.

लोअगग—लोकाग्र, मोक्ष.

* “ वधने माटे ” एम चतुर्थी एकवचनमां बोलखुं होय त्यारे ‘ वह ’ थकी
‘ भाइ ’ प्रत्यय विकल्पे लागेछे; वहाइ, वहस्स.

छीर }
(आर्प) खीर } दूध.
सर—सरोवर.

जोअण—चार गाउ.

अदिन्नादाण—अदत्तादान, नहिं
अपायेलुं लेवुं ते.

विशेषण.

उवगय—पासे गएलुं, पहुँचेलुं.
ओहरिअमर—अवहृतभर,
जेणे. भार नीचे उतार्यो छे एवुं.
पढम—पहेलुं.
हुइअ—बीजुं.

तइअ—त्रीजुं.
चउत्थ—चोथुं.
गुरु—भारे, मोटुं.
साउ—स्वादिष्ठ, स्वादु.
सुइ—शुचि, शुद्ध.

(अव्यय)

*णमो }
नमो } नमस्कार.

उवरि—ऊपर.

किर—निश्चय, नक्की.

थू—निंदा वाचक.

अम्मो—आश्चर्य द्योतक.

अ }
च } अने.

धातु—

पडि+क्कम्—पाळुं हठवुं.

हरिस्—हर्ष पामवो.

उव+दिस्—उपदेश करवो.

धर्—धारण करवुं.

प+यास्—प्रकाश करवो.

चोर्—चोरवुं.

प+मज्ज्—प्रमाद करवो, चूकवुं, भूलवुं.

ताइ—मारवुं.

परिसाम्—शांतथवुं.

खिर्—खरवुं, झरवुं.

खेइइ—रमवुं, खेलवुं.

सिर्—सरजवुं, वनाववुं.

वो+सिर्—त्याग करवो.

वाक्यो—

बम्हणा हरिसेणं*भोअणाय धावन्ति ।
 पाइक्को गच्छइ नयराय ।
 हरिसइ निवो उवहारत्तो ।
 णमो अरिहंताणं ।
 धम्मं विणा दोगच्चं गेण्हंति समत्ता
 जणा ।
 सीहेहिंतो वीहन्ति किर पुरिसा ।
 जला अगणिणो परिसामन्ति ।
 वीरो हत्थेणं वाणेण च जिणइ
 सत्तुणो ।
 हत्थिणो पडन्ति सिंगेसुंतो ।
 थूणा निवाणं सुवण्णं रूपं च
 चोरन्ति ।
 पावा रक्खेइ जणे नायपुत्तो ।
 खीरं पिज्जन्ति ओहरिअभरा
 भारवहा ।
 ससिणो किरणाउ उज्जाणं पयासन्ति ।
 कुलिंणिणो वीरं न अच्चन्ति मणे-
 णवि ।
 धीरा हत्थेहि तरंति सिंधुं ।
 अदिन्नादाणं न गेण्हिमो दुण्णि ।
 बिहस्सई तिअसगणवइणो गुरु
 अत्थि ।

पुप्फेहिं अच्चेसि मुक्खाय पढमं
 वीअरायं ।
 दीवो चुलुचुलइ पवणेण ।
 साहू पुण्णाय सरीरं वोसिरइ ।
 सुहेणं उंघइ नरवइणो तइओ पुत्तो ।
 हत्थिणो खेड्डन्ति सिहरीणं सिंगाण
 उवरि ।
 भाणुणो सिंगं पयासन्ति ।
 साहुणो सावया च मुक्खं नहि
 गच्छन्ति विणा दंसणं विणा नाणेण
 विणा चरणा च ।
 विज्जालयस्स मणिलालो वि-
 ज्जत्थी अत्थि ।
 सिंधुत्तो जलाइ मेहा चोरन्ति ।
 गुरुणो मुहत्तो मूसावायं न-
 वोल्लन्ति ।
 चउत्थस्स जिणंदस्स नमो ।
 घोडआ पायेहिं उज्जाणाय
 वच्चन्ति ।
 समत्ता पावपवंधा पायच्छित्तेण
 परिसामन्ति ।
 रज्जं विढवन्ति थामाउ अज्जा ।

* “ने माटे, ने वास्ते” एवा अर्थमां अकारान्त नामो चतुर्थीनां एकवचनमां विकल्पे ‘वाय’ प्रत्यय लेछे. तेमज इकारान्त पुंलिङ्ग ‘अये’, उकारान्त पुंलिङ्ग ‘अवे’ अने इकारान्त उकारान्त नपुंसक नामो ‘णे’ प्रत्यय विकल्पे चतुर्थी एकवचनमां लेछे-जिणाय, जिणस्स. हरये हरिस्स. गुरवे, गुरुस्स. वारिणे वारिस्स इत्यादि.

ઉદ્યાનના ફૂલો તડકાથી કરમાય છે.
(તેઓ)વે ચન્દ્રમાથી હર્ષ પામે છે.
સૂર્યના તાપ વડે દ્રહોનાં પાણી
સૂકાય છે.

વન સસુદ્રથી ચાર ગાઉ છે.
વરસાદથી મજૂરો મુંઝાય છે.
વે મિથ્યાત્વીઓ પુત્રને માટે યક્ષને
પૂજે છે.

બ્રાહ્મણોના બાળકો હર્ષથી દૂધની
સાથે માત જમે છે.

ક્રોધથી પુણ્ય નાશ પામે છે.

(તેઓ) વે દંડવડે પર્વતના
શિખરોને તોડે છે.

આશ્ચર્ય ! વે હાથીઓ દાંત વડે
સિંહને હળે છે.

વીરપુરુષો સ્ત્રાવ કામ કરતા નથી.

(અમે) ઉપાધ્યાય પાસેથી સિદ્ધા-
ન્તોને સાંભળીએ છીએ.

ચોથા તીર્થકરને મોક્ષને માટે
ચિત્તવડે સેવીએ છીએ.

રાજાનો દીકરો બઠવડે આનન્દને
સારું સિંહને મારે છે.

(તેઓ) વે વૃક્ષો થકી સ્વાદિષ્ઠ ફળોને
સુખને માટે તોડે છે.

સિંહો તઢાવમાંથી પાણી પીએ છે.

રાજાઓ રાજ્યોનું શત્રુ થકી રક્ષણ
કરે છે.

(હું) ધર્મને માટે જીવનો
ત્યાગ કરું.

છોકરો વાપ પાસેથી ધન એકઠું
કરે છે.

(તે) વાડીમાંથી ફૂલો ચોરે છે.

વરસાદથી ધાન્ય થાય છે.

રાજા સિંહાસનની ઉપર બેસે છે.

ચન્દ્રથકી નેત્રો હર્ષને ગ્રહણ કરે છે.

ભમરાઓ ફૂલોમાંથી શુદ્ધ મક-
રન્દ પીએ છે.

(અમે) જ્ઞાનને માટે ગુરુઓનો
વિનય કરીએ છીએ.

લોકાગ્રે પહોંચેલા સિદ્ધોને નમસ્કાર.

મૂર્ખાઓ ધર્મથી ચૂકે છે.

પાપથી દુઃખ થાય છે.

વિજયધર્મસૂરિ તત્ત્વોને ઉપદેશે છે.

(અમે) પાપથી પાછા હઠીએ છીએ.

પર્વતથી અગ્નિ શરે છે.

ધર્મ દુર્ગતિમાંથી જીવને ધારણ
કરે છે.

पाठ ९ मो.

सप्तमी.

प्रत्यय-

एकवचन

बहुवचन

अकारान्त पुल्लिङ्ग { ए, म्मि.
तथा नपुंसकलिङ्ग {

सु.

अरिहंते, अरिहंतम्मि.
वणे, वणम्मि.

*अरिहंतेसु.
वणेसु.

इकारान्त, उकारान्त { म्मि.
पुं० तथा नपुं० {

सु.

जलहिम्मि.

जलहीसु†

भाणुम्मि.

भाणूसु.

वारिम्मि.

वारीसु.

महुम्मि.

महूसु.

संबोधन.

एकवचन.

बहुवचन.

अकारान्त { पुं-ओ, आ, अ.
नपुं- ०

प्रथमाप्रमाणे.

हे अरिहंतो, हे अरिहंता,
हे अरिहंत.

॥
हे अरिहंता.

हे वण,

हे वणाई, हे वणाई.

हे वणाणि.

* पाठ. ७ नियम १ जुओ.

† पाठ ७, नियम २ जुओ.

इकारान्त { पुं—ई, इ.
तथा { ऊ, उ.
उकारान्त { नपुं—०

प्रथमाप्रमाणे.

॥
प्रथमाप्रमाणे.

हे जलही, हे जलहि. हे जलहिणो, हे जलहओ,
हे जलहउ, हे जलही.
हे भाणू, हे भाणु. हे भाणुणो, हे भाणवो, हे
भाणओ, हे भाणउ, हे भाणू.
हे वारि. हे वारीइं, हे वारीईं,
हे वारीणि.
हे महु. हे महुइं, हे महुईं, हे महुणि.

नाम (पुंलिंग)

वाणर—वांदरो.
सढ—शठ, लुचो.
विवाह—लग्न, परणतुं.
किसाणु—कृशानु, अग्नि.
किविण—कृपण.
उसह—वृषभ, बलद.
दइच्च—दैत्य.
मुइंग—मृदंग नामतुं वाजुं.
संघार—संहार.
सिमिण
सिविण } स्वप्न.
(आर्ष) सुमिण
छाव.—शाव, बालक.
पणाम—नमस्कार.
मंतु—अपराध.

रसचाय—रसनो त्याग.
विहव—विभव, संपत्ति.
लोह—लोभ.
बन्धु—भाइ, सगो.
सव्वण्णु—सर्वज्ञ.
रिबु—रिपु, शत्रु.
जोगि—योगी.
कवि—कवि, कपि.
निहि—भंडार.
आयर—आदर.
हरगोविन्द—विशेष नाम.
पइ—पति.
मगग—मार्ग.
सिद्धसेण—सिद्धसेन, एक जैन
महाकवि.

नपुंसकलिङ्ग

कमल-कमल.

घय-वृत, घी.

कव्व-काव्य.

पण्ण-पर्ण, पांद्दुं, पानुं.

अमय-अमृत, मोक्ष.

हिम-वरफ.

सुंदेर-सौंदर्य, सुंदरता.

वड्द-वैर, शत्रुता.

जूह-यूथ, जथो.

जडर-जठर, पेट.

अंसु-आंसु, अश्रु.

वसु-पैसो.

परत्यकरण-परोपकार.

लांगूल-पूछडुं.

गरल-झेर.

छीअ-क्षुत, छींक

घर-गृह, घर.

जिणहर-जिनगृह, मंदिर.

गहवड्द-गृहपति.

तितउ-चालणी.

विंदु-विंदु, टीपुं.

गयण-आकाश, गगन.

दुस्सउण-अपशुकन.

विशेषण—

गेज्झ-ग्राह्य, ग्रहणकरवा लायक.

नायव्व-ज्ञातव्य, जाणवायोग्य.

असुद्ध-अशुद्ध.

जगभावविअक्खण-दुनियाना पदा-
र्थेनि जाणनार.

दायय-दायक, आपनार.

सच्च-साचुं, सत्य,

अट्ठावयसंठविअरुव-जेनी प्रतिमा

अट्ठापद पर्वतमां
स्यपाएली छे ते.

खार-क्षार, खारुं.

कम्मट्ठविणासण-आठ कर्मोनी नाश
करनार.अप्पडिहयसासण-जेनी आज्ञा
स्वलना नथी पामती ते.

मणहर-मनोहर.

जिट्ठ-मोटुं, ज्येष्ठ.

जुट्ठ-जुष्ट, सेवाएलुं.

संथुअ-संस्तुत, स्तुति कराएलुं.

वुड्ढ-घरडुं.

पुट्ठ-पुष्ट.

अव्यय—

अहो—अधः, नीचे.
सणिअं—शनैः, धीमे धीमे.
निचं—नित्य.

सया—सदा.
अज्ज—आजे.

धातु—

चड्—चडवुं.
रम्पू—पातळुं करवुं.
पड्—भणवुं.
करिस्—खेचवुं.

वह्—वहन करवुं.
मरिस्—विचारवुं.
सम्+अव+सर्—समवसरवुं, आववुं.

वाक्यो—

दहम्मि कमलाइं उगच्छन्ति ।
उज्जाणम्मि गुणेहिं जिट्ठो सब्ब-
ण्णू जिणो समवसरइ ।
जणे तत्तमुवदिसइ नयरे रिसीहिं
जुट्ठो हरीहि संशुओ अ वीरो ।
आसणम्मि अच्छइ तिअसगणवई ।
मुणी जगइ दिअहे ।
भारवहा नयरम्मि वयं वहन्ति ।
विज्जत्थिणो घरे पढन्ति ।
वणेशुं धावन्ति सिंघा ।
मयारीणां जूहं वणम्मि विहरइ ।
कम्मदूढविणासणो नायपुत्तो रम्पइ
णिच्चं जीवाणं पावं ।
मग्गम्मि छावा अहो पढन्ति ।
पुरिसो घोडअं चडइ ।

किविणा बम्हणा भोअणम्मि वि
वयं न खादन्ति ।
दइच्चेहिंतो जणा वीहन्ति ।
रिवुणो मणुआणं कुज्झन्ति ।
विवाहे सुहं न जाणिमो दो ।
मुणीणं वयणं सच्चं ।
दइच्चा सत्ताणं संधारं कुणन्ति ।
अगणित्तो करिसइ जणओ पुत्तस्स
हत्थं ।
सिहरिम्मि हिमाणि पडन्ति ।
वाहुवली भरहेसरेण सह जुज्झइ
रज्जाय ।
कविणो कव्वेहिं थुणन्ति जिणे
मुक्खाय ।
इसिणो करन्ति रसच्चायं ।

જળા ન પિજ્જન્તિ સિંધુણો સ્વારં વારિં
 *ધમ્મો ઞ્ચિઅ ગેજ્જો ।
 મણુણ્હિં મણમ્મિ પુણ્ણં તત્તં
 નાયવ્વં ।

જલાણં નિહી જલહરો ।
 ઉસહા ઉંઘન્તિ ।
 વંધુણો વસુણે મરિસન્તિ ।
 લોહો દુક્કલં દેહ જોગીણં પિ ।
 બુહ્હો સણિઅં સણિઅં ચલ્હ દંઢેણં ।

પુરિસા પઢિક્કમન્તિ પાવાઉ ।
 પઢન્તિ પળ્ણાહં તરુણો !
 નાયપુત્તો જળાણં મત્થયમ્મિ
 હત્થં મેલ્હ ।
 વિજયધમ્મસૂરીણં મુહત્તો
 હરગોવિંદો મણિલાલો ચ
 ઉવદેસં સુણહ ।
 હે પુરિસા ! વિજયધમ્મસૂરી અજ્જ
 નયરં પવિસહ ।

ઘરમાં પવન વડે સુખ થાયછે.
 મુનિયો સ્વપ્નમાં પળ વિવાહ કરતા
 નથી.
 બ્રહ્મા દંડ વડે ધીમે ધીમે ચાલે છે.
 (અમે) સમુદ્રમાં વિષ દેખતા નથી.
 મનોહર વનમાં પુરુષો રમેછે.
 રેતરમાં ધાન્ય થાયછે.
 સૂર્ય વડે દિવસ શોભેછે.
 કામદેવ મહાદેવને પળ દુઃખ દેછે.
 હાથીઓનું ટોલું માર્ગમાં ઢોલેછે.
 ઇંદ્રના કલ્યાણ માટે વૃહસ્પતિ
 વિચાર કરેછે.
 વાલ્લકોની આંખોમાં આંસુ આવેછે.

વાંદરાઓના પૂછઢાઓને વાલ્લકો
 અઢકેછે.
 મૃદંગની સાથે કવિ ગાયછે.
 છીંક વડે અપશુકન થાયછે.
 પુત્રો પિતાને પ્રણમેછે.
 ભાઈઓ યુદ્ધ કરેછે.
 સઘઢા કવિઓમાં† સિદ્ધસેન
 પ્રથમછે.
 યોગી તઢકાને ગ્રહણ કરેછે.
 સમૂદ્રમાં ફેરછે.
 ચોરો ધન માટે રાજાના ઘર
 ઉપર ચઢે છે.
 તેઓ લોભથી પીલુ ચોરેછે.

* જે વાક્યમાં કોઈપણ ક્રિયાપદ ન હોય ત્યાં 'અસુ' ઘાતુનો પ્રયોગ કરવો.

† આવા સ્થલમાં સસમી અથવા પ્રધી વિભાક્તિ વપરાયછે. જેમકે કવીણ, કવીણ.

मणिलाल फूलो तथा फळोने
 झाडथकी फेंकेछे.
 हे जगना पदार्थने जाणनार वीर !
 अमे नमीए छीए.
 लुच्चाओ पापथी बीता नथी.
 बळदीआओ रथोने वहन करेछे.

ब्राह्मणो पैसा माटे भमेछे.
 सिंह अग्निथी नासेछे.
 आकाशमां मेघ गर्जना करेछे.
 देवो अरिहंतोने नमस्कार करेछे.
 (तमे) वे अरिहंतने पूजो छे.

सारांश.

पुलिंगम्मि अयन्तो जिणसद्धो.

एकवचन

बहुवचन

१. जीणो.	जिणा.
२. जिणं.	जिणे, जिणा.
३. जिणेण, जिणेणं.	जिणेहि, जिणेहिं, जिणेहिं.
४. जिणाय, जिगस्स.	जिणाणं, जिणाण.
५. जिणत्तो, जिण.ओ.	जिणत्तो, जिणाउ,
जिणाउ, जिणाहि,	जिणाओ, जिणेहि,
जिणाहिंतो, जिणा.	जिणाहि, जिणेहिंतो, जिणाहिंतो,
	जिणासुंतो, जिणेसुंतो.
६. जिणस्स.	जिणाण, जिणाणं.
७. जिणे, जिणम्मि.	जिणेषु, जिणेषुं.
सं०—हे जिणो, जिणा, जिण.	जिणा.

नपुंसए अयन्तो वणसद्धो.

१. वणं	वणाइं, वणाइं, वणाणि
२. "	" "

सवोधन—हे वण.

वणाइं, वणाईं, वणाणि

शेष रूपाख्यान पुंलिङ्ग प्रमाणे.

सुविहि—पुंलिङ्ग

१. सुविही.	सुविहउ, सुविहओ, सुविहिणो, सुविही.
२. सुविहिं.	सुविहिणो, सुविही.
३. सुविहिणा.	सुविहीहि, सुविहीहिं, सुविहीहिं.
४. सुविहये, सुविहिस्स.	सुविहीणं, सुविहीण.
५. सुविहिणो, सुविहित्तो,	सुविहिणो, सुविहित्तो.
सुविहीओ, सुविहीउ,	सुविहीओ, सुविहीउ,
सुविहीहिंतो.	सुविहीहिंतो, सुविहीसुंतो.
६. सुविहिस्स.	सुविहीणं, सुविहीण.
७. सुविहिम्मि.	सुविहीसुं, सुविहीसु.
सं.—सुविहि, सुविही.	सुविहउ, सुविहओ, सुविहिणो, सुविही.

वारि—नपुंसक.

१. वारिं	वारीइं, वारीईं, वारीणि
२. ”	” ”
४. वारिणे वारिस्स	वारीणं, वारीण.
सं—हे वारि	वारीइं, वारीईं, वारीणि

शेष रूप पुलिङ्ग प्रमाणे.

भाणु—पुंलिङ्ग.

१. भाणू	भाणवो, भाणओ, भाणउ, भाणुणो, भाणू.
२. भाणुं	भाणुणो, भाणू.
३. भाणुणा	भाणूहिं, भाणूहिं, भाणूहि.
४. भाणवे भाणुस्स	भाणूणं, भाणूण.

५. भाणुणो, भाणुत्तो, भाणूओ, भाणुणो, भाणुत्तो, भाणूओ,
भाणूउ, भाणूहिंतो. भाणूउ, भाणूहिंतो, भाणूसुंतो.
६. भाणुस्स. भाणूणं, भाणूण.
७. भाणुस्मि. भाणूसुं, भाणूसु.
सं-हे भाणू, भाणु. हे भाणुणो. भाणओ, भाणवो, भाणउ, भाणू.

मधु-नपुंसक.

१. महुं. महुइं, महुईं, महुणि.
२. " " "
सं-हे महु. " "
४. महुणे महुस्स.

शेष रूप पुंलिङ्ग प्रमाणे.

विद्यार्थिओने पूछवा माटे सामान्य प्रश्नो.

१. पदने अन्ते आवेला 'म्' नुं शुं थायछे ?.
२. पदान्त 'म्' पछी कोइ पण स्वर आवे तो शुं थाय ?.
३. 'अ' तथा 'इ' मळीने शुं संधि थाय ? तेनुं उदाहरण पण आपो.
४. दंडेणं, भाणूणं, हरीसुं; आ रूपोनी अन्दर अनुस्वार कया नियमथी थयो ?.
५. " विना " ना योगमां नामने कइ विभक्तिओ आवे ?.
६. वणाइं, महुइं, दहीणि, आ त्रणे रूपो साधी आपो.
७. "वध" शब्दनुं (तादर्थ्य) चतुर्थीनुं एकवचन आपो.
८. थू, अम्मो, च, आ अन्ययो कया अर्थमां वपराय छे ?.
९. तितउं, ए रूपमां अ, अने उ नी संधि केम न थइ ?.
१०. पातळुं करवुं, भूलवुं, मूकवुं, घडवुं, पाछा हठवुं, खेलवुं, आवा अर्थ वाळा धातुओनां रूपो लखो.
११. कुंडुहि, सिद्धसेण, रिबु, महु, तथा वारि शब्दोनां रूपो लखी छावो,

સંખ્યાવાચક વિશેષણો-

* એગ } એક.
ઇક

દુ-વે.

ત્રિ-ત્રણ.

૪ ચતુ-ચાર.

॥ પંચ પાંચ.

છ-છ.

સત્ત-સાત.

અઠ્ઠ-આઠ.

નવ-નવ.

દહ-દશ.

૧ દરેક સંખ્યાવાચક શબ્દો થકી પછીના બહુવચનમાં 'ળ' ને બદલે 'નહ,' 'નહં,' પ્રત્યયો આવે છે. જેમકે ચરુનહં કસાયાળં.

અવ્યયો (કેટલાએક ઉપયોગી)

અત્તો-અર્હિથી, આથી.

અત્ય } અર્હિ.
અત્ય

અજ્ઞ-આજ.

અઢુળા-હમણાં

પિવ-પેટે, જેમ, જાણે.

કહ } કેમ, શી રીતે.
કહં

* એગ, ઇક શબ્દનાં રૂપો, (હવે પછી ચોવીશમા પાઠમાં વતાવ્યા પ્રમાણે) "સવ્વ" શબ્દની માફક થાય છે. આ શબ્દનાં રૂપો એકવચનમાં થાય છે પરંતુ ય્યારે તેનો અર્થ "અન્ય" એવો હોય છે ત્યારે તેનાં રૂપો દરેક વચનમાં થાય છે.

† "દુ" શબ્દ ના પ્રથમા, તથા દ્વિતીયામાં 'દોણિ,' 'વોણિ,' 'દો,' 'વે' 'દુવે' આ પાંચ રૂપો થાય છે, તથા વાકીની વિભક્તિઓમાં 'દો,' 'વે' એવા બે આદેશો થાય છે, અને તેની પછી (પૂર્વોક્ત ઇકારાન્ત શબ્દોને લગાડવામાં આવતા બહુવચનના પ્રત્યયો, લગાડવાથી તેનાં રૂપો સિદ્ધ થાય છે.

‡ 'તિ' શબ્દનું પ્રથમા તથા દ્વિતીયામાં "તિણિ" રૂપ થાય છે, તથા વાકીની વિભક્તિઓમાં ઇકારાન્ત શબ્દોની માફક તેનાં રૂપો જાણવાં.

§ "ચરુ" શબ્દનાં રૂપો પ્રથમા તથા દ્વિતીયામાં 'ચરો,' 'ચત્તારો,' 'ચત્તારિ' આવા ત્રણ રૂપો થાય છે, તથા વાકીની વિભક્તિઓમાં ઇકારાન્ત શબ્દોનાં પ્રત્યયો લાગે છે, તથા પછી સિવાયની વિભક્તિઓમાં પાઠ સાતમા માહેલો વાંજો નિયમ વિકલ્પે લાગે છે.

॥ 'પંચ' થી લઈને 'દહ' પર્યન્ત શબ્દોનાં રૂપો "જિણ" શબ્દની માફક થાય છે, તેમજ બહુવચનમાંજ થાય છે.

કયા-ક્યારે.

કત્તો-ક્યાંથી.

કહિ-ક્યાં.

ચિરં-છાંવા વસત સુધી.

તહિ-ત્યાં.

તયા-ત્યારે.

ઉળ } ફરીને.
પુળ }

તહ } તેમ.
તહા }

જહિ-જ્યાં.

જહ } જેમ.
જહા }

વા } અથવા
વ }

જઇ-યદિ, જો.

સહિ-હમેશાં.

સુદ્દુ-સારી રીતે.

મુસા }
મૂસા } મૂપા, જૂઠું.
મોસા }

એવં-એવી રીતે.

સન્વત્થ-સર્વત્ર, સર્વ સ્થળે.

કિળો-પ્રશ્ન પૂછવામાં વપરાય છે.

મોરડહા-મુઘા, ફોકટ.

કિર-કિલ, નિશ્ચય.

પાહિકં }
પત્તેયં } એક એક,
પાહિએકં } પ્રત્યેક.

એકસરિઅં-સંપ્રતિ, ચાલુ કાલમાં.

માઈ-નિષેધ અર્થમાં વપરાય.

ળવર-કેવલ, એકલું.

ઈરા-ઈતરથા, તેમ ન હોય તો.

*ઈઅ }
ઈઈ } એ પ્રમાણે, ઇતિ.
+તિ }

એગહુત્તં-એકવાર.

સયહુત્તં-સોવાર.

અળળહા-અન્યથા,

અપ્પળો-પોતાની મેલે.

મિચ્છા-સ્વોદ્દં, મિથ્યા.

૧. દરેક સંખ્યાવાચક શબ્દથી “વાર” એવા અર્થમાં “હુત્તં” પ્રત્યય જોડવામાં આવે છે. જેમકે પગહુત્તં.

* ‘ઈઅ’ અવ્યય કોઈ પણ વાક્યની આદિમાંજ વપરાય છે.

+ ‘તિ’ પદ થઈ પરજ વપરાય છે, તથા પદ જો સ્વરાંત હોય તો ‘તિ’ ને વદલે ‘તિ’ થાય છે. જેમ, તહા+તિ=તહતિ.

आकारान्त पुंलिंग नामोनां रूपो.

आकारान्त नामो जेवां के गोवा, हाहा इत्यादि शब्दोनां रूपो अकारान्त नामोनी मूर्फिक थायछे, परंतु आ नियममां अपवाद नीचे प्रमाणे छे:-

आकारान्त नाम थकी सप्तमीमां केवल ' म्मि ' प्रत्यय लागेछे, चतुर्थी एकवचनमां ' ए ' प्रत्यय लागेछे, पंचमीना एकवचन तथा बहुवचनमां ' हि ' प्रत्यय नथी लागतो, तेमज द्वितीयाना बहुवचनमां ' आ ' प्रत्ययज लागेछे. तथा षष्ठी तृतीयाना एकवचनमां ' ण ' प्रत्यय लागेछे.

गोवा-पुंलिंग.

एकवचन	बहुवचन
१. गोवो.	गोवा.
२. गोवां.	"
३. गोवाण, गोवाणं.	गोवाहिं, गोवाहिँ, गोवाहि.
४. गोवे गोवस्स.	गोवाणं, गोवाण.
५. गोवत्तो, गोवाओ, गोवाउ, गोवाहितो.	गोवत्तो, गोवाओ, गोवाउ, गोवाहितो, गोवासुंतो.
६. गोवस्स.	गोवाणं, गोवाण.
७. गोवम्मि.	गोवासु, गोवासुं.
सं-हे गोवो, गोवा.	हे गोवा.

પાઠ ૧૦ મો.

આજ્ઞાર્થ તથા વિધ્યર્થ.*

પ્રત્યયોઃ—

	એકવચન	વહુવચન
૧. પુ૦	સુ.	મો.
૨. પુ૦	સુ, હિ.	હ.
૩. પુ૦	ઉ.	ન્તુ.

આ સામાન્ય પ્રત્યયો ઉપરાન્ત જ્યારે ધાતુને છેડે અકાર આવેલો હોય છે ત્યારે ઘીજા પુરુષના એકવચનમાં 'પજ્ઞાહિ,' 'પજ્ઞાસુ,' 'પજ્ઞે' અષ્ટલા પ્રત્યયો વધારે જોડાયછે. તેમજ કોઈ પણ પુરુષવોધક પ્રત્યય લાગ્યા વગરનું પણ રૂપ બનછે.

સામાન્ય રૂપો—(વા ધાતુ)

(જ્યારે વિકરણ પ્રત્યય નથી લાગતો ત્યારે)

	એકવચન	વહુવચન
૧ પુ૦	વાસુ.	વામો.
૨ પુ૦	વાસુ, વાહિ.	વાહ.
૩ પુ૦	વાડ.	વાન્તુ.

“ વોલ્હ ” ધાતુ (વિકરણ 'અ' વાળાધાતુનાં રૂપો)

	એકવચન	વહુવચન
૧ પુ૦	વોલ્હમુ.	વોલ્હમો.

* પૂર્વોક્ત પાઠોની અંદર આજ્ઞાર્થ તથા વિધ્યર્થ સંબંધમાં જે કાંઈ નિયમો વતાવેલા હોય તે ધ્યાનમાં રાખીને વિદ્યાર્થિઓએ રૂપો બનાવવાં.

† આશીર્થમાં પણ આ પ્રત્યયો વપરાય છે.

२ पु० वोल्हसु, वोल्हेज्जहि, वोल्हेज्जसु,
वोल्हेजे, वोल्ह, वोल्हेहि.

वोल्हह.

३ पु० वोल्हउ.

वोल्हन्तु.

(१) आज्ञार्थं करतां विध्यर्थमां विशेष एट्लोज छे के ज्यारे आज्ञार्थमां विकल्पे 'ज्' प्रत्यय लागेछे, त्यारे विध्यर्थमां तेने बदले 'जइ' लागेछे. जेमके आज्ञार्थ-होज्ज; विध्यर्थ-होज्जइ.

(२) पहिला पुरुषना सघळा प्रत्ययो पर छतां पूर्वना 'अ' नो आ, तथा इ विकल्पे थायछे. जेमके-वोल्हामु, वोल्हिसु, वोल्हसु, वोल्हामो, वोल्हिसो, वोल्हसो.

धातु—

सं+पज्-उत्पन्न थवुं.

सिक्-सीववुं.

उम्मिल्-विकासवुं.

वरिस्-वरसवुं.

आलुंख-बळवुं.

पंग्-ग्रहणकरवुं.

झंख्-निसासो नाखवो.

उल्लर्-कापवुं.

सिलेस्-आलिंगन करवुं.

गुंज्-हसवुं.

उसल्-उल्हास पामवो.

मल्-मर्दन करवुं.

लोट्ट्-सुवुं.

खंड्-तोडवुं.

णिच्वा-पोरो खावो.

खुम्-खळभळवुं.

डर्-वीवुं.

पूर-पूरुं करवुं.

पास्-देखवुं.

ढंढोल्-ढंढोळवुं; गवेषणा करवी.

मुक्क्-भसवुं.

भमड्-भमवुं.

आयंव्-कंपवुं.

हक्क्-निषेध करवो.

घुम्म्-कंपवुं.

सं+दिस्-कहेवुं.

मुसुमूर्-तोडवुं.

बुड्ड्-बूडवुं.

कम्मव्-वापरवुं.

पउल्-रांधवुं.

जूर्-झरवुं, खेद करवो.

विरल्ल्-विस्तार करवो.

महमह्-गंधनुं फेलावुं.

समाण्-पूरुं थवुं.

शब्दो पुंलिंग.

सारमेय—कूतरो.
 सप्तहर—चांदो.
 सहोअर—भाइ.
 सलिलरासि—समुद्र.
 सुमेरु—मेरु पर्वत.
 हय—घोडो.
 वित्थर—विस्तार.
 राहु—राहु नामनो ग्रह.
 विसहर—सर्प.
 धम्मसारहि—धर्मरथने हांकनार.
 तुसार—वरफ.
 वण्ण—रंग.
 इन्दु—चंद्र.
 उवसाम—शान्ति.

विलय—नाश.
 दुरायार—दुराचार.
 तिहुअण-त्रिमुवन (विशेषनाम छे).
 पड—वख, पट.
 कड—साढ़डी, कट.
 ईसर—ईश्वर.
 घड—घडो, घट.
 कुंभार—कुंभकार, कुंभार.
 विसाय—खेद.
 सरदहतलायसोस—सरोवर,
 द्रह, तलावनुं सूकावनुं.
 पुगलखेव—पुद्गल क्षेप, कांक-
 राविगेरेनुं फेंकनुं.

नपुंसक लिंग.

कुन्द—मोगरानुं फूल.
 गोखीर—गायनुं दूध, गोक्षीर.
 मेहुण—मैथुन.
 विरमण—अटकनुं.
 पणिहाण—प्रणिधान, ध्यान.
 भय—बीक.

पारितोसिअ—इनाम.
 वणु
 वणुह } धनुष.
 गीअ—गीत.
 जस—यश.

विशेषण—

वट्टमाण—वर्त्तमान.

| राइअ—रात्रि संबंधी.

सुरविंदवंद—सुरना समूह वडे
 वांदवा योग्य.
 महायस—मोटा यशवाळा.
 जावय—जीतावनारा.
 देवसिअ—दिवस संबंधी.

वड्ककंत—गएलो, व्यतिक्रान्त.
 संतिगर—शांतिना करनार.
 निव्विस—विष वगरनुं.
 पुव्वुप्पन्ना—पहेला उत्पन्न थएला.

वाक्यो.—

हे वीरो ! पावं छिन्दसु ।
 हे साहू ! पणिहाणं कुण ।
 हे ससहरा ! दिअहो वड्ककन्तो ।
 असच्चं न बोल्लेज्जहि ।
 हयस्सोवरि कहं चडेमो ? ।
 कमलाणि ऊसलन्तु ।
 हे धम्मसारहि ! दुरायारे भंजेज्जसु ।
 हे पुत्त ! जणयं वंद ।
 हे सीसा ! विणयं माइं चयह ।
 हे मित्ताइं ! फुल्लाइं पासन्तु ।
 पाणिअं चय, घयं पिज्ज ।
 हे भिच्च ! अहिवइं मलउ ।
 हे हरी ! दोणि लोटासु ।
 हे तिहुअण ! कव्वं सुणेज्जे ।
 वट्टमाणं आयरिअं अच्चसु ।
 हे सहोअर ! तत्तं दंढोल ।

भिच्चा ! पउलन्तु भत्तं ।
 मित्त ! मित्तं सिलेसेहि ।
 जणय ! पारितोसिअं देसु ।
 थूणो ! समुद्धम्मि बुड्ड ।
 इन्दू ! गुंजसु ।
 हे मेहो ! नयरम्मि वरिसेज्जे ।
 भारवह ! णिज्वाउ ।
 देव । संकप्पं पूरउ ।
 ईसर ! भिच्चं पावा हक्कउ ।
 कुम्भार ! घडं घड ।
 किविण ! धणं जणेण न आगच्छइ,
 अत्तो धम्मम्मि कम्मवेज्जे ।
 नायपुत्त ! दुःखाइं उल्लूर ।
 मुणी ! माइं जूर ।
 कल्लाणं होउ निच्चं ।
 जइ गोखीरं होज्जइ तया पिज्जामि ।

(तमे) लांवां काल सुधी जीवो.
 (तुं) कपडुं सीव.
 (अमे) ग्रहण करीए.
 यक्ष राजाओनुं शत्रुओथी रक्षण-
 करो.
 (तुं) झाडथी फलो तथा फूलोने काप.
 हे भाइ ! तुं भवसमुद्रथी डर.
 हे कूतरा तुं मस नहि.
 ब्राह्मणो सुखथी जमो.
 (तुं) निसासो नहि नांख.
 समुद्र ! तुं शामाटे खळभलेछे.
 कविओ ! तमे विजयधर्मसूरिना
 यशने विस्तारो.
 लोकोने सुख उत्पन्न थाओ.
 पिता ! हुं जमुं ?
 (तुं) त्यां नाच.
 (हुं) क्यारे चोरने मारुं ?
 हवे मैथुनथी विराम कर.
 हे श्रावक ! वीरना ध्यानथी भव
 समुद्रने तुं तर.
 चेलाओ, तमे प्रायश्चित्त लो.
 मनमां शान्ति ग्रहण कर.
 बधा जीवोनुं हे गुरु ! तुं हमेशां
 कल्याण कर.
 बाळको गीत गाओ.
 तुं विपरहित औपधने खा.

शान्ति करनार नरो मनुष्योने सुख
 आपो.
 हे माणस ! तुं कविओनुं अनुकरण
 कर.
 शांतिनाथने मोक्षने माटे पूजो.
 पंडितो तत्त्वोने विचारो.
 त्रिभुवन ! सुखथी भण.
 (तमे) नगरमां प्रवेश करो.
 (हुं) पितानो आदर करुं ?
 (तेओ) वे शत्रुने जीतो.
 भगवन् ! मानवना मनने पवित्रकर.
 (हुं) शान्त थाउं.
 (तुं) वनमां रम.
 (तमे) गूथो.
 पुण्य वधो.
 पाप नाश थाओ.
 हे ब्राह्मण ! तुं तृप्त था.
 वाणिआओ ! तमे मुनिओने पूजो.
 हुं गायनुं दूध पीउं ?
 भमराओ आवो, अने मोगराना
 फूल उपर बेसो.
 हे शूर ! तुं धनुषोने फेंक.
 मणिलाल ! तुं सादडी उपर आव
 अने मुड़ जा.
 जीवो संसारमां मा भमो.

पाठ ११ मो.

धातु—

भमाड्-भमाडवुं.

अणु-हव्-अनुभववुं.

परि+इक्ख्=परिक्ख्-परीक्षा करवी,
पारखवुं.

वट्ठ्-वर्तवुं.

अणु+रूढ्-मानवुं, तावे थवुं.

अविकख् } आशा राखवी,
अव+इक्ख्=अवेक्ख् } अपेक्षा करवी.पेक्ख् }
प+इक्ख्=पिक्ख् } जोवुं.

भम्-भमवुं.

संक्-शंका करवी.

णीरव्-खावाने इच्छवुं.

अन्मुत्त-न्हावुं.

आइग्घ्-सूघवुं.

ण्हा-न्हावुं, स्नान करवुं.

वस्-रहेवुं.

उ-ट्ठ्-उठवुं.

कम्म-हजामत करवी.

वग्गोल् } वागोळवुं.
ओग्गाल् }

प+सर्-फेलावुं.

पडिक्ख्-राह जोवी.

वावर्-वापरवुं.

नाम—पुलिंग.

भवनिव्वेअ-भवनिव्वेद, वैराग्य.

कम्मक्खय-कर्मनो क्षय.

चरण } पग.
चलण }

वड्ढ-वळढ.

मंजर-मार्जार, विलाडो.

जिणवरवसह-केवलज्ञानिओमां उत्तम

वद्धमाण-विशेष नाम छे.

पमाय-प्रमाद.

महिस-पाडो.

सिआवाअ-स्याद्वाद.

अवराह-अपराध.

विज्ज-वैद्य.

दिणमणि-सूर्य.

सुहि-पंडित.

सयंसु-ब्रह्मा.

सिहि-अग्नि.

अणंग-कामदेव.

अंगि-शरीरवालो.

भग-ज्ञान.

विसारय-पण्डित.

दीण-दीन, गरीब.

नपुंसकलिङ्ग.

निआणबंधण—नियाणुं बांधवुं.
 बम्हचेर—ब्रह्मचर्य.
 णहाण—स्नान.
 असद्दहण—अश्रद्धा.

पूअण—पूजन.
 लक्ख—लाख [संख्या].
 सामाइअ—सामायिक (व्रतनुं नाम).

विशेषण—

काइअ—कायिक, शरीरसंबंधी.
 वाइअ—वाचिक, वचनसंबंधी.
 माणसिअ—मानसिक.
 बारसविह—बार प्रकारनुं.
 वज्झ—बाह्य, बहारनुं.
 बीअ—बीजुं, द्वितीयः
 सुहिअ—सुखी.

दुहिअ—दुःखी.
 अप्प—अल्प, थोडुं.
 खलपु—खलुं साफ करनार.
 गामणि—गामनो नेता.
 कयपाव—जेणे पाप कर्तुं छे ते.
 हलुअ, लहुअ—हलकुं.
 सुह—शुभ, सारुं.

अव्यय—

खिप्पुं—जलदी, क्षिप्र.
 बाहिरं—बहार.

हेडुं—हेठळ, नीचे.

वाक्यो—

साहुणो भवनिब्बेअं अणुहवन्तु ।
 गुरु ! कम्मक्खयं करसु ।
 निआणबंधणं माइं कर ।
 जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स इक्कोवि
 नमुक्कारो जणाणं दुक्खं भंजेत् ।
 पुत्त ! धम्मस्मि पमायं नहि करसु ।

निवड् ! जणे अणुरुत्थ ।
 विज्जा दीणाणं बाहिणो धणं
 विणावि उल्लरन्तु ।
 कुन्दं आइयन्तु सेट्ठिणो ।
 वम्हणा सइणीरवन्तु अवि न कुत्तो
 भोअण आगच्छइ ।

अम्मो ! अणंगो वि वम्महो अंगि
 संमुं कहं दुक्खं देउ ? ।
 समत्थाणं लोआणं वि वज्झं तवं
 विणा कहं कल्लाणं होउ ? ।
 सहोअर ! तिहुअण ! घरम्मि वस,
 बाहिरं न गच्छेज्जे ।
 जिणाणं पूअणाय जलेहिं ण्हाणं
 करेज्जहि ।
 सुहिआ माणवा दुहिआणं पुरिसाणं
 भोअणं दिन्तु ।
 सावय ! वारसविहं सावगधम्मं रक्खे-
 ज्जसु, जत्तो खिप्पं मुक्खो होउ ।

गामणीं विज्जत्थिणो परिकखउ ।
 जणय ! भित्तं तिहुअणं पडिक्खेसु ।
 साहूणं चलणाणं पूअणम्मि जुंजह ।
 साहु ! मुक्खाय उट्ठ, पमायं नहि कर ।
 भिच्च ! सेट्ठिणो मत्थयं कम्मसु ।
 विसारय ! जिणाणं वयणम्मि अस-
 द्दहणं माइं कर ।
 सिआवाए कहं संकेमो ? ।
 सुहिणो परत्थकरणाय जीविअं
 दिन्तु ।
 खल्लपु ! खित्तं लुहसु ।

(तुं) वहार आव अने भगवानने
 पूजवा माटे मणिलाल साथे
 मन्दिरमां जा.

(तमे) वे जणा स्नान करो.
 मणिलाल तुं गुरुने पूज, जेथी
 कल्याण जलदी थाय.

(ते) नोकर हजामत करे ? ।
 बलदीआओ तथा पाडाओ घासने
 सारी रीते वागोलो.

हे गुरु ! हुं स्याद्वादने भणुं ? ।
 (तमे) गरीबोने धन आपो.
 सूर्य तुं शामाटे भमे छे ? ।
 भाइ ! धर्ममां शरीरसंबंधि दोषोने
 शामाटे करेछे ? ।

विजयधर्मसूरि विद्यार्थिओना सुखने
 माटे जीवित आपो.

हे पिता ! अमे कल्याणने माटे
 जीवितनो त्याग करीए.

हरगोविन्द ! तुं गुरुना चरणने पूज.
 (हुं) जिनमन्दिरमां जाउं.

हे राजन् ! तुं शत्रुओ साथे लड,
 डरे छे शामाटे ?

छोकराओ तमे भणो.

हे शंभु ! तुं कामदेवने तावे कर.

हे चोरो ! तमे सत्य बोलो, जेथी
 तमे सुख पामो.

(अमे) श्लोक बोलीए.

गुरु वधानुं कल्याण करो.

हे वीर ! लोभयी शुं कदापि लाभ
थाय ?

हे त्रिभुवन ! त्वं पंडितानुं अनुकरण
कर.

हे इन्द्रो ! तमे वरसादने मोकलो,
जेथी लोको सुखी थाय.

માઈ ! વિલાડાને દૂધ આપ અને તેને પાલ.

(हं) सादृढीमां सूरं ?.

(ते) नीचे वैसे.

(तुं) जीवोने न मार.

पाठ १२ मो.

स्त्रीलिंग.

[आकारान्त, इकारान्त, ईकारान्त, उकारान्त, ऊकारान्त.]

प्रथमा तथा द्वितीया.

प्रत्ययाः—

एकवचन

2. 0.

३. म.

१. आ. ०.

२. म.

बहुवचन

ੴ ਓ ॥

” ” ”

ੳ, ਓ, ਆ,

22 23 24 25

आकारान्त, इकारान्त,
उकारान्त तथा ऊकारान्त.

दीर्घ ईकारान्तने माटे.

आकारान्त } रमा
 } रमं

इकारान्त } मई
 } मइं

उकारान्त } धेणू
 } धेणुं

रमाउ, रमाओ, रमा.

" " "

મઈંત, મઈંઓ, મઈં.

” ” ”

घेणूउ, घेणूओ, घेणू.

” ” ”

उकारान्त	{ वहु. वहुं.	वहुउ; वहुओ; वहुं.	"	"	"
ईकारान्त	{ सही, सहीआ. सहिं	सहीउ; सहीओ; सहीआ; सही.	"	"	"

- १ ज्यारे 'म्' प्रत्यय पर होय त्यारे पूर्वनो स्वर इस्व थायछे. जेम, 'रम्' इत्यादि.
- २ 'उ,' 'ओ' प्रत्यय तथा तृतीया, चतुर्थी, पंचमी, षष्ठी तथा सप्तमीना प्रत्ययो स्त्रीलिंग नामो थकी पर होय त्यारे पूर्वनो स्वर दीर्घ थायछे. जेम. 'धेणूउ,' 'धेणूओ'.
- ३ आ स्त्रीलिंग नामोनो अंदर जे स्थळे कोइ प्रत्यय नथी लागतो त्यां नामनो अन्त्य स्वर इस्व होय तो ते दीर्घ थायछे. जेमके प्रथमाना एकवचन तथा बहुवचन तथा द्वितीयाना बहुवचनमां " धेणू, मई " एवां रूपो थायछे.

नाम (स्त्रीलिंग).

मरुदेवा—पहेला जिननी मातानुं	मइ—बुद्धि.
नामं.	धूलि—धूल.
गंगा—गंगा.	भूमि—जमीन.
तिसला—वीरनी मातानुं नाम.	पुढदि—पृथ्वी.
रमा—लक्ष्मी.	दिक्षि—तेज, दीप्ति.
अम्बा—माता.	सत्ति—शक्ति.
माला—माला.	पंति—हार, पंक्ति.
सोहा—शोभा.	साढी—साढी, पहेरवानुं वस्त्र.

पमया—स्त्री, प्रमदा.
 लज्जा—लज.
 अप्पविज्जा—आत्मविद्या, अध्यात्म.
 धेणु—गाय.
 रज्जु—दोरी.
 चंचु—चांच.
 तणु—शरीर.
 वट्ट—स्त्री, वधू.
 अज्जू—सासु.
 अलाऊ, लाऊ—तुंबडी.

नई—नदी.
 रयणी—रात.
 मणंसिणी—पंडिता.
 सही—मित्र.
 सरस्सई—सरस्वती.
 भिउडी—भ्रकुटी.
 नारी—स्त्री.
 नलिणी—कमलिनी.
 बहिणी—बहेन.

साधारण शब्दो.

बंछिअ, वि०—इच्छेलुं.
 समण, पुं०—साधु.
 विहंग, पुं०—पक्षी.
 पक्ख, पुं०—पांख.
 अणुराग, अणुराय पुं०—प्रीति.
 सज्झाय, पुं०—स्वाध्याय.
 हिअ, न०—सारं.
 दढव्वय, वि०—दृढ छे व्रत जेनुं.
 अलिअ, न०—जूठ.
 सुद्धम (आर्प); वि०—नातुं, सूक्ष्म.

अयल, वि०—अचल.
 अरुअ, वि०—रोग वगरनुं.
 चाइ, वि०—त्यागी.
 अपुणरावित्ति, न०—जेमां फरीने
 आववुं नथी ते स्थाननुं नाम.
 कप्पपायव, पुं०—कल्पवृक्ष.
 सिआल, पुं०—शियाल.
 गिम्ह, पुं०—ग्रीष्म ऋतु.
 सिणेह, पुं०—स्नेह.
 भारह, न०—भरतक्षेत्र.

धातु—

प+संस्—प्रशंसा करवी.
 अणु+जाणू—आज्ञा आपवी.

प+दा—देवुं.
 सह—सहेवुं.

लह्-लाम पामवो, मेळवुं.

खम्-क्षमा करवी.

अल्लिव्-आपवुं, अर्पण करवुं.

तर्-शकवुं.

साह्-साधवुं, कहेवुं.

हर्-हरवुं, लइ जवुं.

अन्यय—

संपइ-संप्रति, आजकाल.

वाक्यो—

अम्वा पुत्तं खीरेण रक्खेइ ।
 समणो अप्पविज्जां पढइ ।
 पुरिसा नारिं सिणेहा देक्खन्ति ।
 विहंगो पक्खेण चलइ ।
 माणू दित्तिं पदेइ ।
 संपइ वट्ठमाणे जिणे जणा पसंसन्ति ।
 अज्जू वट्ठं सारिं अल्लिवइ ।
 दहम्मि कमलेहिं सह नल्लिणी छज्जइ ।
 मणंसिणी सामाइअम्मि सज्झायं करइ ।
 धेणू खित्तम्मि तणाइं खाइ ।
 मुणी तणुं तवेहिं रम्पइ ।
 वहिणी सहोअरस्स मालं देइ ।
 वीरस्स सत्तिं न जाणामि ।
 गुरुणो अणुजाणह जत्तो उज्जा-
 णम्मि गच्छेमु ।
 पमया सुहं देइ ।
 गुरुणो ! जणाणं हिअं करह ।
 रिसिणो मुखं साहन्ति ।
 अलाइं न भंजेज्जा ।

रयणी गच्छइ, दिअहो आगच्छइ ।
 धूलीउ पडन्ति घरम्मि ।
 दढव्वयो महावीरो तिसल्लमं
 पसंसेइ ।
 माणवाणं मई तत्तं ढढोळइ ।
 नईं वहइ ।
 असुद्धो अणुरागो दुक्खं देइ ।
 सारिं छिन्दइ अज्जो ।
 साहुणो अणुरागेणं वि अल्लिअं
 न वोळन्ति ।
 अज्जा डंभेणं धणाणि लहन्ति ।
 साहु ! अवराहं खम ।
 धेणू जणाणं दुद्धेणं रक्खेइ ।
 कप्पपायवो समत्ताणं विवुहाणं
 जणाणं च वंछिअं देइ ।
 संपइ कप्पपायवो जिणाणं धम्मो
 अत्थि ।
 भारहम्मि खित्ते धणेणं समत्ता
 लोआ सुहिआ अत्थि ।

(હું) લક્ષ્મી મહેનતવડે મેલું હું.
સ્ત્રી વહુ દુઃખ આપે છે.

તૈથી સાસુ લાકડી વડે વહુને હળે છે.

સરસ્વતી વિદ્યાર્થીઓને સુખ આપે છે.

પાનાચન્દ્ર જિનમંદિરમાં નાચે છે.

પંચીની ચાંચ શોભે છે.

સ્ત્રીઓ શરીરને આભૂષણસહિત
કરે છે.

પૃથ્વી ધાન્ય આપે છે જેથી અમે
સુખી છીએ.

વહુ સાસુને વિનયથી નમે છે.

પણ્ડિત સ્ત્રી પાપ કરતી નથી.

(અમે) સરસ્વતીને દેવતા નથી.

સ્ત્રી ઘરમાંથી રાજાઓના મુખને
જુએ છે.

નદી સમુદ્રમાં જાય છે.

લક્ષ્મી લોકોના નેત્રોને શાંત કરે છે.

યોગીઓ રાત્રિને ઇચ્છે છે.

પંચીઓની પંક્તિને બ્રાહ્મણ પાઠે છે.

અરે બ્રાહ્મણ ! મહાદેવને શા સારુ
પૂજતો નથી ?

આત્મવિદ્યા લોકોને સુખ આપે છે.

પહેલા જિનની માતાનું નામ મરુ-
દેવી છે.

પંચીઓ ફાડ ઉપર વેસે છે.

ગંગા માતા મળું કરો.

ભરતક્ષેત્રમાં આજ કાલ કલ્પવૃક્ષ
નથી.

ધૂળ પાણીમાં પડે છે.

ત્રિશલા માતા સૌ જીવોનું કલ્યાણ
કરો.

લોકો લક્ષ્મીને પૂજે છે.

શક્કર ગઢાને તથા ચન્દ્રને માથામાં
રાખે છે.

તેઓ વે. રત્ન માટે સમુદ્રમાં ઢૂવે છે.

હાથી નદી તરે છે.

ગઢા અહીં વહે છે.

પણ્ડિતો ગઢાને પૂજે છે.

બુદ્ધિ ઘણાં સારાં કામો કરે છે.

મદનથી પીડાએલા લોકો રાત્રિને
ઘસાળે છે.

પુત્ર જન્મે છે.

કામદેવ ત્રણ જીવોને વશ કરે છે.

पाठ १३ मो.

स्त्रीलिङ्ग—चालु.

प्रत्ययो—

तृतीया, चतुर्थी, पञ्चमी, षष्ठी तथा सप्तमी.

*एकवचन

बहुवचन

अ, आ, इ, ए.

(इकारान्त पुलिङ्गनी जेवा)

आकारान्त	}	रमाअ, रमाइ, रमाए.	रमाहिं. रमाहिँ, रमाहि.
		" " "	रमाण, रमाणं.
		" " "	रमात्तो, रमाट, रमाओ,
		" " "	रमाहितो, रमासुंतो.
		" " "	रमाण, रमाणं.
		" " "	रमासु, रमासुं.

इकारान्त—मईअ, मईआ, मईइ, मईए.

ईकारान्त—सहीअ, सहीआ, सहीइ, सहीए.

उकारान्त—धेणूअ, धेणूआ, धेणूइ, धेणूए.

ऊकारान्त—वडूअ, वडूआ, वडूइ, वडूए.

इकारान्त, ईकारान्त, उकारान्त तथा ऊकारान्त स्त्रीलिङ्ग नामो-
ना बहुवचनना रूना विद्यार्थीओए उ०२ प्रमाणे पातानी मेले
बनाववा.

॥ आ स्त्रीलिङ्ग नामोथकी पूर्वोक्त इकारान्त पुलिङ्गना पञ्चमांना एकवचनना
“जो” सिवायना बाकीना प्रत्ययो पण पञ्चमीमां लागेछे. जेमके; मइत्तो, मईओ,
मईउ, मईहितो; रमात्तो इत्यादि.

† आ ‘आ’ प्रत्यय आकारान्त नामोने लागतो नगी.

‡ (जुओ पाठ १२ नियम बीजो.

नाम—

अच्छरसा—अप्सरा.

कउहा—दिशा.

* छुहा } भूख.
(आर्प)छुहा }

आसिसा—आशीष.

नणंदा—नणंद.

नावा—नाव.

वाहा—हाथ, बाहु.

पडंसुआ—पडघो.

वाया—वाचा.

पडिवआ } पडवो.
पाडिवआ }

माउसिआ—मासी

सरिआ—सरित्, नदी.

चउवीसजिणविणिगयकहा—

चोवीश तीर्थकरो ए कहेली वान.

भवसयसहस्रमहणी लाख भवनो
नाश करनारी.

विवरीअपरुवणा—उलटुं कहेहुं.

मिन्ती—मैत्री-

इत्थी—छी.

सिद्धि—सिद्धि.

पिवासा—पीवानी इच्छा.

कित्ति—कीर्ति.

घंठिआ—झालर.

आणा—भाज्ञा.

कहा—कथा.

चिरसंचि अभावणसणी—

लांवा काळथी एकट्ठा करेल

पापने नाश करनारी.

वावी—वाव.

लज्जा—लाज.

कला—कळा.

थुइ—मृत्ति.

किरिया } क्रिया.
किरिआ }

आराहणा—आराधना.

विराहणा—विराधना.

सिक्खा—शिक्षा, शिखामणः -

नडी—नूत्रधारनी वहू, नटी.

संज्ञा—संध्या.

संति—शांति.

साधारण शब्दो.

अप्यकैर, वि०—आपणुं.

पारक, वि०—पारकुं.

गमण, न०—जवुं.

आगमण, न०—आववुं.

ठाण, न०—स्थान.

नाडय, न०—नाटक.

खासिअ, न०—उध स, खांसी.

अठमुडिअ, वि० उठेलुं.

विरअ, विरय वि०—विरमेलुं, बंध पडेलुं.

सइद, पु०—श्राद्ध, श्रावक.

किच्च, न०—कर्तव्य, कृत्य.

सम्म, न०—सुख, शर्म.

अंतरिक्ख, न०—आकाश.

नह, न०—आकाश, नभ.

नह, पुं०—नख.

केवलि, पुं०—सर्वज्ञ.

पन्नत्त, वि०—कहेलुं.

दिवह } पुं०—दिवस
दिवस }

आयर, पुं०—आदर.

भुवण, न०—जगत.

विहल, वि०—विफल, फोकट.

पुर, न०—नगर.

पायाल, न०—पाताल.

नरय, पुं०—नरक.

तल, न०—तलीयुं.

पास, न०—पार्श्व, पडखुं.

झवेर, पुं०—विशेष नाम.

धातु—

सेव्—सेववुं.

पहुप्प—समर्थ थवुं.

णिज्जर—दुःख कहेवुं.

सदह—श्रद्धा करी.

दुगुंछ—निन्दा करवी, जुटुप्सा करवी.

वव (वि+अव) हर—व्यवहार.
करवी.

अहिउच्चुभ—आववुं.

पल्लेदु—गालुं आववुं.

गुम्म्—मोह पामवो, मुग्ध थवुं.

संख्यावाचक विशेषण.

एआरह—अगीआर.

वारह—वार.

पण्णरह—पंदर.

सोलस—सोळ.

तेरह—तेर.

चउदह, चउदह—चौद.

सत्तरह—सत्तर.

अट्टारह—अठार.

वाक्यो—

अच्छरसाउ जिणाण चेइअम्मि
नच्चन्ति ।

गामम्मि संज्ञाए घंटिआ बोछइ ।

चिरसंचिअपावपणासणीइ भवसय-
सहस्स महणीए चउवीसजिण-
विणिग्गयकहाइ बुहाणं जणाणं दि-
अहा रयणीओ अ गच्छन्तु ।केवल्लिणा पन्नत्तस्स धम्मस्स आ-
राहणाए अब्भुट्ठिओ म्हि, विराह-
णाए विरओ म्हि ।सड्ढा अप्पकेरं किच्चं लज्जाए
कुणन्ति ।

गुरुणो सीसाणं सिक्खं दिन्ति ।

जिणाणमणा भुवणम्मि पसरइ ।

बम्हणो कहं कहेइ ।

खासिएण दुट्ठिओ अत्थि ।

सरिआए ण्हाणाय जणा गच्छन्ति

गमणेण इत्थीणं पायम्मि दुहं होइ ।

वीरस्स किन्ती सव्वत्थ पसरउ ।

साहुणो खुहं सिणेहेण सहन्ति ।

भिच्चो नरवईणं मालमल्लिवइ ।

झवेरो आयेरेण विजयधम्मसूरीणा-
माणं रक्खइ ।

नडी पुरम्मि नच्चइ ।

कउहासु चउसु चंदो रयणीए
भुवणं पयासेइ ।जीवेसु मित्तिं रक्ख, जत्तो सुहं
अणुहव ।नाणं विणा किरियाए विणा च
सिविणे वि मुक्खो नत्थि* ।सड्ढ! विवरीअपरूवणं माइं कुण ।
संतिं रक्खन्तु साहुणो ।

नडी नाडयं कुणइ ।

सरस्सइं साह नाणाय ।

नहत्तो भूभीए मेहो पडइ ।

कलार्हिं चिय पुरिसा नारीओ च
छज्जन्ति ।

सीस । वीरस्स शुइं बोछ ।

मुक्खस्स अरुअं अपुगरावित्ति
अयलं सम्मं लह ।

पारक्कं किच्चं सम्माय कर ।

वीरं मालार्हिं अच्च ।

તેઓ વે વાવતું ચારું પાણી પીતા
નથી.

નદીઓમાં ગંગા પહેલી છે.

કેવલી સમુદ્રના તળને દેખે છે.

પિતાની શરમને લીધે તે ચોરી
કરતો નથી.

ક્રિયા વિનાનું જ્ઞાન ફોકટ છે.

માણસો નાટક જુએ છે.

સ્ત્રીઓ ધીમે ધીમે ચાલે છે.

સજ્જનો આદરથી જ્ઞાન ગ્રહણ કરે છે.

આમૂષણની શોભાવડે સ્ત્રીઓનું
શરીર શોભે છે.

આકાંક્ષામાં ટુંદુમિ વોલે છે.

જ્ઞાન વિનયથી વધે છે.

દૂધ પીવાની ઇચ્છાને લીધે તે ગા-
યને ઇચ્છે છે.

સ્ત્રીઓનું સ્નાન કુંડમાં થાય છે.

માલા વડે હરિતું શરીર મનોહર છે.

હે મહાવીર ! તું સિદ્ધિ આપ.

યોગી સ્ત્રીઓને ઇચ્છતો નથી.

પક્ષી સ્ત્રીની પાસે વેસે છે અને
ચાંચ વડે ફલ ખાય છે.

રાજા સ્ત્રીઓની સાથે વનમાં ફરે છે.

કલ્યાણને માટે ગુરુની પાસે રહે.

શા માટે માસીની પાસે જતો નથી.

દેવો જમીનને અડકતા નથી.

વૃહસ્પતિ બુદ્ધિનો દરિયો છે.

પુત્રો માતાને નમે છે.

રાજા નગરની પરીક્ષા કરે છે.

હે માઈ, તું ઉઠ અને યત્ન કર.

રાત્રી ગૂંઈ હવે પ્રમાદ શાસારુ કરે છે? જાય છે

પુત્રો પિતાનો વિનય કરે છે.

વિદ્યાર્થીઓને તેઓ વે હિનામ આપે છે.

સ્ત્રીલિંગ-સંવોધન.

આદ્ય શરોના એવં ધનના એકવચનમાં અન્ય સ્વરનો 'એ' વિ-
કલ્પે થાય છે. તથા વહુવચન પ્રથમાની હેબુંજ થાય છે. તથા મૂલ આકા-
રાન્ત નાનોનાં સંવોધનનાં રૂપે તમામ પ્રથમાની જેમજ જાણવાં.

ઇકાગના તથા ઉકાગના નાનોના સંવોધનનું એકવચન 'હરિ
તથા ભાણુ' નાં મારુક થાય છે તેમજ વહુવચન પ્રથમાની હેબુંજ છે.

ઈકાગના તથા ઉકાગના નાનોના સંવોધન એકવચનમાં કોઈ
પણ પ્રત્યય નહિ જાંડાં અન્ય સ્વર હ્રસ્વ થાય છે. વહુવચન પ્રથમા
જેબુંજ છે.

एकवचन

आबन्त—हे रमे, रमा.
आकारान्त—हे माउसिआ.

इकारान्त—हे मई, मई.
उकारान्त—हे धेणू, धेणू.
ईकारान्त—हे सहि.
ऊकारान्त—हे वहु.

बहुवचन

हे रमाउ, रमाओ रमा.
हे माउसिआउ, म उसिआओ,
माउसिआ.
हे मईउ, मईओ, मई.
हे धेणूउ, धेणूओ, धेणू.
हे सहीउ, सहीओ, सहीआ, सही.
हे वहुउ, वहुओ, वहु.

सारांश तथा सवाल.

तिसला.

एकवचन

- १ तिसला.
- २ तिसलं.
- ३ तिसलाए, तिसलाअ,
तिसलाइ.
- ४ ”
- ५ ”
तिमलंतो, तिसलाउ,
तिसलाओ, तिसलाहितो.
- ६ तिसलाए, तिसलाअ,
तिसलाइ.
- ७ ”
- सं० हे तिसले, तिसला.

बहुवचन

- तिसलाओ, तिसलाउ, तिसला.
” ” ”
तिसलाहिं, तिसलाहिं, तिसलाहि.
तिसलाण, तिसलाणं.
तिसलंतो, तिसलाउ, तिसलाओ,
तिसलाहितो, तिसलासुंतो.
तिसलाण, तिसलाणं.
तिसलासु, तिसलासुं.
हे तिसलाओ, तिसलाउ, तिसला.

મહ.

- ૧ મહં. મહંઓ, મહંઉ, મહં.
- ૨ મહં. " " "
- ૩ મહંઆ, મહંએ, મહંઅ, મહંઈ, મહંહિં, મહંહિં, મહંહિ.
- ૪ " " " " મહંણ, મહંણં.
- ૫ " " " " મહંતો, મહંઓ, મહંઉ, મહંહિંતો, મહંહિંતો, મહંહિંતો.
- ૬ મહંઆ, મહંએ, મહંઅ, મહંઈ. મહંણ, મહંણં.
- ૭ " " " " મહંસુ, મહંસું.
- સં-હે મહં, મહં. હે મહંઓ, મહંઉ, મહં.

સહી.

- ૧ સહી, સહીઆ. સહીઉ, સહીઓ, સહીઆ, સહી.
- इत्यादि.

- ૧ આજ્ઞાર્થ તથા વિધ્યર્થમાં ધાતુનાં રૂપોની અંદર શો ભેદ છે ?
- ૨ અકારાન્ત ધાતુઓનાં આજ્ઞાર્થ વીજા પુરુષ એકવચનમાં કેટલાં રૂપો થાય છે ?
- ૩ ઇકારાન્ત પુંલિંગ તથા ઉકારાન્ત પુંલિંગના શબ્દનાં રૂપોમાં શો તફાવત છે ?
૪. " ગોવા " (આકારાન્ત પુંલિંગ) શબ્દના પદ્મી, સપ્તમી, તૃતીયા, તથા દ્વિતીયામાં રૂપો લખો.
- ૫ ગયેલા પાઠોમાં આકારાન્ત સ્ત્રીલિંગ નામો કેટલાં છે.
- ૬ ' માડસિઆ તથા રમા ' શબ્દનું સંવોધનમાં રૂપ લખો.
- ૭ સહિં, રમં; અહિં હ્રસ્વ ક્યા નિયમથી થયો ?
- ૮ 'સહિં વિના ઢુહિઓ હોમિ' આ વાક્યનું ગુજરાતી કરો, તથા 'વિ-

ળા ' ના યોગમાં 'સહિ' શબ્દને દ્વિતીયા વિભક્તિ કયા નિયમથી આવી, તે નિયમ લખો.

૯ “મણિલાલ એક દિવસમાં ત્રણ વાર મહાવીરને પૂજેછે, હરગોવિન્દ એક દિવસમાં ચાર વાર જમેછે, જયચંદ રાતમાં પાંચ વાર ડોહે” આ વાક્યોનું શુદ્ધ પ્રાકૃત કરો.

૧૦ મોરડા, ફેરા, અપ્પણો, પાઠિયકં, સહ, અપિ આટલા અન્યયો લગાડીને જુદા જુદા વાક્યો પ્રાકૃતમાં બનાવો.

૧૧ હાસેણ વ, કોહેણ વ, લોહેણ વ, ભયેણ વ, મોસા માંડે વોહ ।
ઇત્થી સામિં, પુત્તં, નણયં, અમ્મં ચ દુક્ખં દેહ ।

અરિહન્તં વિણા દુઝ્ઝો ધમ્મસારહી નત્થિ ।

દિવસે દિવસે લક્ખં

દેહ સુવણ્ણસ્સ માણવો એગો ।

એગો પુણ સામાઝં

કરેહ ન પહુપ્પે તસ્સ (તસ્ય) ॥૧॥

આ વાક્યોનો અર્થ ગુજરાતીમાં, તથા આ વાક્યોમાંથી જે કોઈ રૂપો મહેતાજી તમને સાધવા આપે તે સાધી આપો.

૧૨ કોઈ પણ દશ ક્રિયાપદો મોઢે વોલી જાઓ.

પાઠ ૧૪ મો.

ભૂતકાલ.

ભૂતકાલ ત્રણ પ્રકારનો છે—અચતન, હસ્તન અને પગેશ. સામાન્ય રીતે ગદ્ય રાતના વાર વાગ્યાથી માંડીને તેની પછીની રાતના વાર વાગ્યા સુધીનો કાલ “ અચતન ” કહેવાય છે, તેટલા કાલનો અંદર ગયેલ કાલમાં ‘કોઈ ક્રિયા થઈ ગઈ’ એમ કહેવું હોય તો અચતન ભૂતકાલ કહેવાય. પદ્ય કાલની કળાકળા કોઈ પણ શીક્ષા

ગયેલા કાલમાં હાસ્તની વપરાયછે; ડ્યારે પરોક્ષ કાલ, હાસ્તન કાલ-
માંજ લે ક્રિયા ન દેખેલી હોય તેમાં વાપરી શકાય છે.

પ્રત્યયો—

સ્વરાન્ત ધાતુઓને લગાડવાના	}	૧ પ્ર૦	સી, હી, હીઅ.
૬૧વચન અને વહુવચન		૨ પ્ર૦	" " "
		૩ પ્ર૦	" " "

ઉદાહરણ—(ધાતુ) “ કા ”—કાસી, કાહી, કાહીઅ.

વ્યંજનાન્ત ધાતુઓને માટે.	}	૧ પ્ર૦	ઈઅ.
૬૧વચન અને વહુવચન		૨ પ્ર૦	"
		૩ પ્ર૦	"

ઉદાહરણ—(ધાતુ) ‘હુવ’—હુવીઅ.

ત્રણે ભૂતકાલની અંદર દરેક પુરુષ તથા વચનમા સરખાંજ ખર્ચ
રૂપ થાયછે.

ધાતુ—

*કા—કરવું.	અહ્ગુસ્—પૂરવું.
હુવ્—યવું.	ઓહ્—અવતરવું, જન્મવું.
ઠા—રહેવું.	ધિસ્—સ્થાવું.
અહ્લી—આલિંગન કરવું.	મિસ્—શોભવું.
મા—ત્રીવું.	ગિજ્ઞ્—લલચાવું.
કોવ્ક્—બોલવું.	વોજ્ઞ્—ડરવું.
પરિવસ્—રહેવું.	કહ્—સેવવું, કાઢવું.
પ+આવ્=પાવ્—પામવું.	નિવ્—નિવસવું.

* ધા ધાતુ કેવલ ભૂતકાલ અને અવિષ્કાલમાં જ વપરાય છે.

अंव+लं-आश्रय लेवो.
 आ+राह-आराधवुं.
 मुण्-जाणवुं.
 लज्ज-लाजवुं.
 जीह-लाजवुं.
 णीहर्-नीकलवुं.
 पयल्ल-शिथिल थवुं.
 बावम्फ-परिश्रम करवो.
 कम्मव-उपभोग करवो.
 परी-फैंकवुं, भमवुं.
 आ+रंम्-आरंभवुं, शरु करवुं.
 रिअ-प्रवेश करवो.
 किलिकिञ्च-रमवुं.
 अन्मिड-संगम करवो, मल्लवुं.
 समणु+जाण्-सम्मति आपवी.

णिन्वड्-जूढुं थवुं.
 उ+द्धुमा-संतापवुं, खूव धमवुं.
 वय्-बोलवुं, वदवुं.
 निज्झा-देखवुं.
 पडिसा-शांत करवुं.
 उत्थल्ल-उछल्लवुं.
 फरिस्-स्पर्श करवो.
 चोप्पड्-चोपडवुं.
 उ+विव्-उदास थवुं.
 तूस्-तुष्ट थवुं.
 चिइच्छ-रोगनो प्रतीकार करवो,
 चिकित्सा करवी.
 हुण्ड्-आक्रमण करवुं.
 हुण्-हवन करवो, होमवुं.

नाम—

देवत्तण, न०-देवपणुं.
 आणा, स्त्री०-आज्ञा, हुकम.
 खन्ति, स्त्री०-क्षमा.
 महाविज्जा, स्त्री०-मोटी विद्या.
 दुरिअ, न०-पाप.
 निम्ब, पुं०-छींवडो.
 कसण, वि०-काळो.
 गेन्दुअ, पुं०-दडो.
 सील, न०-शील.
 कुलआहरण, न०-कुलवुं मूषण.

विड्डा, स्त्री०-लज्जा.
 दाढा, स्त्री०-दाढ.
 दिण, न०-दिवस.
 सलाहा, स्त्री०-प्रशंसा.
 रयण, न०-रत्न.
 निहि, पुं०-भंडार.
 उअर, न०-उदर, पेट.
 नयरी, स्त्री०-नगरी.
 जहुट्टिल, पुं०-युधिष्ठिर, धर्मराजा.

गय, वि०—गयो.
 अजा, स्त्री०—साध्वी.
 थेर, वि०—स्थविर, वृद्ध.
 कोसम्बी, स्त्री०—नगरीनुं नाम.
 गयदसण, वि०—दांत वगरनो.
 मच्चु, पुं०—मृत्यु, मरण.
 सणिच्छर, पुं०—शनैश्चर.
 लोहसिला, स्त्री०—लोढानी शिला.
 लहुवी, स्त्री०—नानी.
 घय, न०—घी.
 मुरुक्ख, पुं०—मूर्ख.
 चंडाल, पुं०—चंडाल.
 कण्ह, पुं०—कृष्ण, वासुदेव.
 मण्डुक्क, पुं०—दंडको.
 बुहप्फइ, पुं०—बृहस्पति.

दुट्ठ, वि०—दुष्ट.
 थोर, वि०—जाडो.
 सुण्हा, स्त्री०—पुत्रवधू.
 छुहा, स्त्री०—सुधा, अमृत.
 वोर, न०—बोर.
 असिविण, पुं०—अस्वप्न, देव.
 भाण, न०—भाजन, भाणुं.
 दल्लिद, वि०—दरिद्र, आळसु.
 विसम } वि०—बांझुं.
 विसद }
 ओसह, ओसह, न०—दवा, औषध.
 केली, स्त्री०—केळ.
 केल, न०—केळुं.
 बहिर, वि०—बधिर, बहेरो.

वाक्य—

गीरो दुक्खम्मि खन्ति काही ।
 वद्धभाणो कोसम्बीए समवसरीअ ।
 वम्हणत्स घरम्मि दल्लिहो पुत्तो
 हुवीअ ।
 पुरिसो रक्खणीए इत्थी जल्लीसी ।
 नहुट्ठिलो वणे परिवसीअ ।
 असिविणा समुदाओ छुहं पावीअ ।
 शयम्मि दिवहे कसणो विसहरो
 णीहरीअ ।

चंडालो वम्हणं फरिसीअ ।
 सरियाए जलम्मि लोहसिला बुद्धीअ ।
 सुविही समत्तं निज्झाही ।
 पुत्तो जणयाण पायम्मि घयं
 चोप्पडीअ ।
 अन्धुणो जणं जणो ऋद्धीअ ।
 सहोअराउ सहोअरो णिव्वडीअ ।
 डिम्भा गामम्मि किलिकिञ्चीअ ।
 नईए मंडुक्का वोल्लीअ ।

जणाणां कुलआहरणं सीलं ।
 वीरो कंदप्पाओ न डरीअ ।
 मणीलालो गुणाण निही विजय-
 धम्मसूरी अच्चीय ।
 जयचन्दो दुरिएसुन्तो भाहीअ ।
 सरिआए जलं उत्थल्लीअ ।
 मुरुक्खो रयणं परीही ।
 खन्ती दुरिअं डहीअ ।
 भारवहो दिणम्मि वावंफीअ ।

माणवो सुहं पावीअ ।
 विड्डाए धम्मं कुणीअ ।
 उयरं धनेहिं अङ्गुमीअ जणो ।
 कण्हो भूमिं रक्खीअ ।
 भाणं लुहीअ भिच्चो ।
 मुक्खलो न पढीअ ।
 हरगोविन्दो रयणं गेण्हीअ ।
 तिहुअणो सामाइयम्मि अञ्छीअ ।
 सुहं हवीअ ।

(तुं) गुरुनी पासे जूठुं वोख्यो ।
 (ति) क्रियामां शिथिल थयो ।
 (तमे) बेए भोजनमां घी खाधुं ।
 (ते) पाडो नदीमां पड्यो ।
 (वेओ) सघळा सिंहयी वीधा ।
 (तेणे) नगरमां प्रवेश कर्यो ।
 (तेणे) आकाशमां दंडो फेंक्यो ।
 (तमे) वे घरमां रम्या ।
 ब्राह्मणना घरे बंडाल अवतर्यो ।
 (तेणे) फूवामांथी पाणी खेंच्युं ।
 (तेणे) ज्ञान माटे श्रम कर्यो, पण
 फोकट गयो ।

महादेवे विपने ग्रहण कर्युं ।
 खेतरमां धान्य नीपज्युं ।

मणीलाले स्त्रीने छोडी ।
 तिहुअण जयचन्दनी माताने नम्यो ।
 हरगोविन्दे आज अमृत पीधुं ।
 (तेणे) वे बोर खाधां ।
 सिंहे वे माणसने हण्या ।
 (ते) दुष्ट माणस पापथी लाज्यो नहि ।
 (हुं) संसारथी उदास थयो ।
 (ते) गाममां रह्यो ।
 (तेणे) स्याद्वादने जाण्यो ।
 गंगाए समुद्रनो संगम कर्यो ।
 (ते) वैद्य गरीबोने औषध आपतो ।
 हतो ।

हेमचन्द देवपणाने पाम्यो ।
 इन्द्रे भगवानने पूज्या ।

गीतथी राजा संतुष्ट थयो.
 (तेओ) वे स्त्रीथी ललचाया.
 (तमे) आरंभ कर्यो.
 वनमां वे सिंह अवतर्या.
 (तेओ) वेए वे केरी खाधी.
 समुद्रनुं पाणी पवनथी उछळ्युं.
 (तें) पगमां घी चोपड्युं.
 राजानुं घर शोम्युं.
 (तेणे) औषधमाटे लींवडो काप्यो.
 (तेओ) वेए पाणीनो उपभोग कर्यो.

माणसो दुःखने लीधे मरणने.
 इच्छता हता.
 वेसाध्वीओ विजयधर्म सुरिने नमी.
 मावजिए केळां खाधां.
 तेओ वेए मोक्षने माटे आत्मवि-
 द्यानो आश्रय कर्यो.
 युधिष्ठिर कोइ वखत पण जूठुं
 बोलतो नहोतो.
 (में) महावीरनी आज्ञा हमेशां पाळी.
 सुविधि भगवाने लोकोनुं सारुं कर्युं.

पाठ १५ मो.

धातु—

नि+वड्-पडवुं.
 सं+मिल्-मळवुं, मेळाप करवो.
 हर-हरवुं, चोरवुं.
 घुसल्-मथवुं.
 जा-उत्पन्न थवुं.
 वेल्-रमवुं.
 संभाक्-लोभावुं.
 पघार्-उपको आपवो, उपालंभ देवो.
 कंक्-इच्छवुं.

लग्-लागवुं.
 नट्-नाचवुं.
 चुम्-चुम्बन करवुं.
 उव+सम्-शांत थवुं.
 धुण्-कंपवुं, धूणवुं.
 चुण्-एकठुं करवुं.
 ले-लेवुं, ग्रहण करवुं.
 नि+हर-हंगवुं.

भूतकालमां 'अस्' धातुना वे रूपो थायछे; १ आसि, २ अहेसि. आ रूपो वधा पुरुषोमां तथा वधा वचनोमां चपरायछे.

§કકારાન્ત તથા સાધારણ નામ—

*ભાયા	}	પું૦—માઈ, આતૃ.	મય, પું૦—હરિણ, મૃગ.
×ભાયર			*પિઆ
÷ભાડ			×
*જામાઆ	}	પું૦—જમાઈ, જામાતૃ.	*પિઅર
×જામાઅર			÷પિડ
÷જામાડ			*મત્તા
*કત્તા	}	વિ૦—કરનાર, કર્તૃ.	મત્તાર
કત્તાર			÷મત્તુ
÷કત્તુ			†માઅરા
*દાયા	}	વિ૦—દેનાર, દાતૃ.	×
દાયાર			*માડ
÷દાડ			*માઆ
† માઆ	}	સ્ત્રી૦—માતા, માતૃ.	†સસા, સ્ત્રી૦—સહેન.
÷માડ			†દુહિઆ, સ્ત્રી૦—દીકરી.
રુણ, ન૦—રોઝું.			છાહી, સ્ત્રી૦—છાયા.
મૃડંગ, પું૦—મૃદંગ.			હલ્દી, સ્ત્રી૦—હલ્દર.
			દસરહ, પું૦—દશરથ, રામનો પિતા.
			સર, પું૦—સાળ.

§ આ નામોમાં આકારાન્ત, અકારાન્ત, ઉકારાન્તના રૂપો પૂર્વોક્ત આકારાન્ત, અકારાન્ત, ઉકારાન્તની માફકજ જાણવા. અપવાદ માટે નીચેની નોંધો ઉપર ધ્યાન દેવું.

* આ ચિહ્નવાળા શબ્દો પ્રથમાના એકવચનમાંજ વપરાયછે, તેમજ ઘઠી સંબોધનમાં તેજ રૂપોનો અન્ત્ય સ્વર હ્રસ્વ કરીને બોલાયછે.

× આવા ચિહ્નવાળા શબ્દોના સંબોધનમાં એકવચનમાં અન્તે અનુસ્વાર લગાડીને રૂપ થાયછે.

÷ આ ચિહ્નવાળા શબ્દોના રૂપો પ્રથમા તથા દ્વિતીયા વિભક્તિના એકવચનમાં તથા ય્યાં, દ્વિવચત્તને યદલે, બહુવચન બોલાતું હોય ત્યાં પણ વપરાતાં નથી.

† આ ચિહ્નવાળા શબ્દો મૂળમાંજ આકારાન્તછે.

दसमुह, पुं०—रावण.
 सक्काल, पुं०—सत्कार, सम्मान.
 मय, न०—मुड्डुं.
 डोला, स्त्री०—हिंडोळो.
 दिअर, पुं०—देर.
 सिन्न, न०—सैन्य.
 विअण, न०—वींजणो, पंखो.
 राम, पुं०—राम.

मरण, न०—मरण.
 पारेवअ, न०—पारेवुं.
 तुसखंडण, न०—फोफांतुं खांडवुं.
 सुन्नरन्न, न०—निर्जन वन.
 अणुट्टाण, न०—विधि.
 मयमंडण, न०—मुड्डांतुं आभूषण.
 आणारहिअ, वि०—आज्ञा वगरंतुं.

वाक्यो—

जह तुसखंडणं मयमंडणाइं सुन्नरलम्मि ।

विहलाणि, तह जाणसु आणारहियं अणुट्टाणं ॥ १ ॥

पारेवओ हेतुं निवडीअ ।
 राम । दसरहं संमिल्ल ।
 दसमुहसस मत्थयम्मि सरो लग्गीअ ।
 जामाअरं दुहिअं देसु ।
 दाऊणं सक्कालं कुरु ।
 दिअरो डोलाए अच्छीअ ।
 पिअरस्स पायेसु वन्दीअ ।
 विअणं पवणं देइ ।

मयं डहइ ।
 भत्ता इत्थि लेइ ।
 भाया ससं कहेइ ।
 मुइंगो बोलेइ ।
 सुन्नरन्नम्मि पुरिसा जलं विणा
 मच्चुं पावन्ति ।
 माआ कल्लाणं होउ, एवं बोलेइ ।

[तुं] शान्त था.
 [ति] आंवानी छाया नीचे नाच्यो.
 [तमे] वेए हलदर खाधी.
 [तिणे] सत्कारने एकठो कर्यो.
 [तुं] शत्रुना सैन्यने हण.
 [तिथो] रामहे कहेल मिमिगे कोछे.

माणसो रामने सेवेछे.
 हुं सघळा कार्यमां समर्थ हुं.
 रामतुं पण मरण थयुं, तेथी तुं
 धर्म कर.

[तिणे] दहीं मथ्युं.

[ति] जापच पथो: — ७३ ॥ १ ॥

७३—७४.

दशरथ मोक्षने इच्छतो हतो.

(ते) देवीने नम्यो.

पिताए पुत्रने चुम्बन कर्तुं.

(तेओ) वे देवीनी पासे धूण्या.

(ते) सिंहे वे हरणने हण्या.

पारेवा ! तुं नाच.

(ते) हर्ष आपेछे.

मणिलाले ठपको आप्यो.

(ते) गाममां गयो.

सौतुं सारुं थयुं.

पाठ, १६ मो.

भविष्यकाल.

भविष्यकालना वे प्रकार छे—श्वस्तन भविष्य तथा अद्यतन भविष्य.

पूर्वे कहेलां अद्यतन काल (गइ रातना बार वाग्याथी आवती रातना बार वाग्या सुधीनो २४ कलाकनो वखत) नी अन्दर ' हवे पछी क्रिया थवानी छे ' एम कहेवुं होय तो अद्यतन भविष्य वपराय छे; तेमज त्यार पछीनां कालमां ' अमुक क्रिया यशे ' एम कहेवुं होय तो श्वस्तन वपराय छे.

प्रत्ययो—

एकवचन

१ पु० मि, स्तं.

२ पु० हिसे, हिसि.

३ पु० हिइ, हिइ.

बहुवचन

मो, मु, म, हिस्सा, हिस्सा.

हिस्सा, हिह.

हिन्ति, हिन्ते, हिरे.

१ पहेलां पुरुषना 'म' थो शरु थता प्रत्ययो लगाइतां पहेलां धातुअने 'हि' 'स्सा' अथवा 'हा' मांथो गमे ते कोर लगाइचामां आवे छे.

२ वली पाठ पहेलानो चोथा नियममां कइया प्रमाणे 'अकार' नो

‘एकार’ विकल्पे करवामां आवेहे, तो विकल्प पक्षमां ‘अकार’
तो ‘इकार’ करवो.

धातु—

वोसट्—विकसित थवुं.

हस्—हसवुं.

प+लीव्—दीपवुं.

डस्—डंखवुं.

अप्पाह्—कहेवुं, संदेशो आपवो.

विज्ज्—जाणवुं.

णिवह्—नाश थवो.

पास्—देखवुं.

ओ+वाह्—अवगाहवुं.

उम्मत्थ्—सामे आववुं.

वल्गम्—चडवुं.

उव+सप्प्—पासे जवुं.

सम्+आव् समाप्त थवुं.

लोट्—सूवुं.

सह्—शोभवुं.

वि+म्हर्—भूखवुं, विसरवुं.

अं हीर्—उंघवुं.

णिव्वर्—दुःख कहेवुं.

अवह्—रचवुं.

वि+आव्=वाव्—ग्याप्तथवुं.

परि+उट्—ममवुं, पर्यटन करवुं.

चव्—चववुं, नष्ट थवुं.

अक्खोइ—तलवार खेंचरी.

परि+गेण्ह्—ग्रहण करवुं.

नाम (पुंलिङ्ग)—

पाउस—वर्षा ऋतु, प्रावृट्.

माण—मान, अहंकार.

आणाभंग—आज्ञानो भंग.

निग्गह्—निग्रह.

पवेस—प्रवेश.

चक्रवट्ठि—चक्रवर्ती राजा.

वइसाह—वैशाख मास.

मुक्ख—मूर्ख.

आणल—हाथीने बांधवानो खीलो.

छप्पय—भमरो, पेट्ठद.

विहु—विष्णु.

परोवया—परोपकार.

पडह—ढोल, पटह.

उच्छाह—उत्साह.

छण—उत्सव, क्षण.

उट्ठ—ऊट.

अल्प-धन, पैसो.
निष्काव-वाल (प्रमाणतुं नाम).

गद्दह-गधेडो.

खग-खड्डा, तल्ला

दोरा सप्रेम भेंट ता

खीलिग—

पीइ-प्रीति, स्नेह.

माया-कपट.

चक्रवट्टिरिद्धि-चक्रवर्त्तीनी ऋद्धि.

जीआ-दोरी.

गरुवी-मोटी.

रत्ती-रात.

सेज्जा-शय्या.

जिम्मा

जीहा } -जीम.

रुप्पिणी-रुक्मिणी, कृष्णनी स्त्री.

जयणा-यतना.

गड्डा-खाडो.

नपुंसक—

पुत्थय-ग्रंथ, पुस्तक.

उवलखंड-पाषाणनो टूकडो.

दासत्तण-दासपणुं, दासत्व.

छउम-कपट, छद्म.

दुवार-वारणुं, द्वार.

तित्थ

तूह } तीर्थ.

अट्ठि-हाडकुं.

कुम्पळ-कुंळुं, फणगो.

नयर-नगर.

DELISTED

भा. क. भा. फा

दि.....

विशेषण—

सव्वविगासण-व्रथानो नाश
करनार.

एआरिच्छ-एवो, एतादृश.

तुम्हारिच्छ-तमारा जेवां.

केरिच्छ-केवो.

अम्हारिच्छ-अमारा जेजे.

खल्लभरीड-खल्लत छे शी-

ल जेतुं.

सिगिद्ध-चीकडुं, सिद्ध.

दुद्ध-दुष्ट.

અત્નારિચ્છ-બીજાની જેવો,
અન્યાદેશ.

જારિચ્છ-જેવો.
જિણ્હુ-જીતનાર.

* ક્રિયાતિપત્તિ.

જ્યારે શરત વાળાં વે વાક્યોત્તું એક સંયુક્ત વાક્ય વનેલું હોય,
અને તેમાં દેખાતી વસ્તુ ક્રિયાઓનો કોઈ પણ પ્રતિકૂલ સામગ્રીથી
નાશ થતો જણાય ત્યારેજ આ ‘ક્રિયાતિપત્તિ’ વપરાયછે.

પ્રત્યયો—

એકવચન અને બહુવચન	૧ પુ.	જ્જ, જ્જા, †અન્ત, માળ.
	૨ પુ.	” ” ” ”
	૩ પુ.	” ” ” ”

વાક્ય—

જહ મેહો હોજ્જ, તયા તંણં હોજ્જા ।	જહ પુત્તો ન પઢેજ્જ, તયા જળયો
જહ સાહૂ હોન્તો, તયા મુક્ષો	હણેજ્જા ।
હોમાળો ।	જહ મળીલાલો દિક્ષં ગેળિહજ્જ
ચક્કવટ્ટિળો વિ મરણં અંતિય ।	તયા તિહુઅળો વિ દિક્ષં ગેળિહજ્જા ।
સિદ્ધસેળો મુક્ષં ગચ્છિહિહ ।	સાહુળો માયં ન કુળિહિન્તિ ।
વિણ્હૂ જરિગિહિહ ।	મિચ્છા નિવ્હૂળો આળામંગં ન
મળીલાલો બુહો હોહિહ ।	કાહિન્તિ ।
પાડસમ્મિ મેહો વરિસંહિહ ।	ઘોડયં વલગિહિહ ।

* આ કાઢને અમુક અંશમાં ‘સંકેત ભૂતકાલ’ ગુજરાતી વ્યાકરણ મુજબ
કહી શકાય છે.

† થાતુને ક્રિયાતિપત્તિના આ ‘અન્ત અંત માળ’ એ વે પ્રત્યયો લાગ્યા પછી
તૈયાર થયેલા રૂપનું નામની માફક કાઢ થાયછ.

दिवसम्मि भाणू पलीविहिइ ।
 भूमीए परोवयारं कुणिस्सामो ।
 रुक्खस्स कुम्पलं अहिपच्चुएहिइ ।
 तिहुअणो पुत्थयं अवह्हिए ।
 तवेहिं मुखो वि बुहो होहिए ।
 अप्पविज्जं विम्हरिहिस्सा ।
 रयणीए लोटेहित्था ।
 कसणो विसहरो डसिहिइ ।
 नयरम्मि पडहो बोळिहिइ ।
 अप्पाहेहिन्ति पुरिमा ।
 णाणेणं पावाइं णिवहिहिंति ।
 छप्पओ उज्जाणम्मि परिअट्टेहिए ।

गुरुमुवसप्पिहिइ ।
 उवलखंडं भंजिहिइ ।
 निवईं शूणस्स निग्गहं काहिए ।
 छणे इत्थीओ सहिहिन्ति ।
 हसिहित्था विज्जत्थिणो ।
 पुत्थयं पासिस्सं ।
 रयणीए—ओहरिस्सं ।
 चविहिमि जणो ।
 पुत्थयं समावेहिए ।
 लोहं माणं च न कुणिहिइ ।
 पाविणो नरयं गच्छिहिन्ति ।

(ते) प्रतिक्रमण करत तो पुण्य
मेळवत.

(ते) दीवो करशे तो अंधकार जशे.

(हुं) भणीश तो ते गाम जशे.

(त) घोडाओ खाडामां पडशे.

(तेओ) बे भोजनमां वाल अने
घी खाशे.

साधुओनी जीभ सारुं बोलशे.

धनथी उत्साह थशे.

बारणुं नीचे पडशे.

कूतरो हाडकाने खाशे.

(ते) कल्याण माटे तीर्थमां आवशे.

(ते) अमारा जेवो पंडित थशे.

(तमे) जशो तो तेओ जीवशे.

(तेओ) नमशे तो तुं साधु थइश.

देवताओ आवशे तो श्रावको
जागशे.

(ते) ऊंउ उपर चडशे.

(हुं) हरगोविंदनी साथे कोशाम्बी
नगरीमां जइश.

(ते) मोढावडे हसशे.

स्त्रीओ पुरुषोने सुखमाटे जोशे.

राजाओ माणसोने आज्ञा वडे
ताचे करशे.

(ते) नगर माणसोथी शोभशे.

हाथी नदीतुं पाणी पीशे.

(અમે) તમારા જેવા સાધુ યશું.
 વૈશાખ માસમાં તાપ પડશે.
 (તમે) વે નગરથી બહાર નીકળશો.
 (તે) વાળીઓ પૈસા માટે કપટ કરશે.
 (તે) રાજા તલવાર खेंચશે.
 મોટી પૃથ્વીમાં સાધુ પુરુષો જીતશે.
 (હું) મહાવીરને પૂજીશ.
 રાત્રીમાં ચન્દ્રમા આવશે.
 (તે) દાસપણને પ્રહણ કરશે.
 (તે) મૂર્ખ ચક્રવર્તીની ક્રદ્ધિનો
 ત્યાગ કરશે.

(તેઓ) વે માંડે વલ્લોનો ઉપભોગ
 કરશે.
 (અમે) જ્ઞાનઢાંડે અને ક્રિયાઢાંડે ભવ
 સમુદ્રને તરીશું.
 (તે) રાત્રીએ શય્યાનાં સૂશે.
 દુષ્ટ માણસો પાપના ઢગલાને લીધે
 નરકમાં જશે.
 (તેઓ) વે નહાવા માટે નદીમાં
 પડશે.
 (તે) સૌનું કલ્યાણ કરશે.

પાઠ, ૧૭ મો.

ધાતુ—

× સોચ્છ—સાંખલ્લું.
 × ગચ્છ—જવું.
 × રોચ્છ—રોવું.
 × વેચ્છ—જાણવું.
 × દચ્છ—જોવું.

× મોચ્છ—મૂકવું.
 × વોચ્છ—વોલવું.
 × હેચ્છ—હેદવું.
 × મેચ્છ—મેદવું.
 × મોચ્છ—જાવું.

× આ ચિહ્નવાળા ધાતુઓ ફક્ત અવિશ્યકાઢમાં જ વપરાયછે. વળી તે ધાતુઓને ઘીજા તથા ટ્રીજા પુરુષમાં અવિશ્યકઢના પ્રત્યયો લાગીછે. તેમજ વર્તમાન કાઢના પણ પ્રત્યયો લાગીછે. તેમજ આ ધાતુઓનું પ્રથમ પુરુષના એકવર્ચનમાં અન્તમાં કોઈ પણ પ્રત્યય લગાડ્યા વિના કેવલ અનુસ્તાર લગાડીને પણ રૂપ ધાય છે. જેમકે. સાંચિહ્, સોચ્છિહ્, સાંચ્છં.

हण्-सांमळवुं.
 फुट्-स्फुट् थवुं.
 चल्ल-चाल्लवुं.
 निमिल्ल-वींचावुं.
 पंग्-ग्रहण करवुं.
 निसेह्-नियेध करवो.
 वंस-वर्तवुं.
 विदट्-वर्तवुं.
 निम्मव्-करवुं, सरज्जुं.
 विहीर-वाट जोवी.

घोस्-गोखवुं.
 आढव्-आरंभ करवो.
 गुळल्-सारी रीते करवुं.
 णीलुञ्च्-नीचे पडवुं.
 सार्-ग्रहार करवो, मारवुं.
 रम्-रमवुं.
 गुम्म्-मोह पामवो, गुम्म् थवुं.
 परिसाम्-शांत थवुं.
 संतप्प्-तपी जवुं, संताप पामवो.
 वि+क्किण्-विक्रय करवो.

नाम—

पच्चअ-पच्चय, पुं०-विश्वास.
 पहा, स्त्री०-काङ्ति, काङ्ति
 वारण, न०-व्याकरण, व्याकरण
 साला, स्त्री०-निशाळ.
 आचारंग, न०-पूजने नाम.
 पडिमा, स्त्री०-प्रतिमा, छवी.
 गोवाल, पुं०-गोपाळ.
 लच्छी, स्त्री०-धन.
 नेह, पुं०-स्नेह.
 छम्पुह, पुं०-एक यक्षने नाम.
 नाअ, पुं०-न्याय.
 विच्छिअ, पुं०-विछो.
 चच्चहन्न०-चांक.
 थम्भ, पुं०-थांगलो.
 लोअपिय, वि०-लोको ने वहालो.

पया, स्त्री०-प्रजा.
 हिरी, स्त्री०-शरम लज्जा.
 पळक्ख, पुं०-पीपलो.
 गरिहा, स्त्री०-निन्दा.
 संमार, पुं०-संसार.
 दाह, वि०-लांवुं, मोटुं.
 भीरु, वि०-वीक्षण.
 चिन्ध, न०-चिह्न.
 इडा, स्त्री०-ईट.
 हिट्ट, वि०-हट्ट, हरखेळुं.
 कडुअ, वि०-कडवुं.
 कुमर, पुं०-कुमार.
 क्रिञ्जु, स्त्री०-विजळी.
 चन्दिमा, स्त्री०-चन्द्रिका,
 चंद्रनी कळा.

अलीअ, न०—जूठुं.

दाण, न०—दान.

दिक्खा, स्त्री०—दीक्षा.

वंचण, न० ठगनुं.

गठम, पुं० गर्भ.

तिअस, पुं०—देव.

पुच्छ, न०—पूछडुं.

संकला, स्त्री०—सांकल.

कारण, न०—कारण.

मामिणी, स्त्री०—स्त्री.

मग्ग, पुं०—मार्ग.

छाल, पुं०—बकरो.

छाली, स्त्री०—बकरी.

दयालु, वि०—दयालु.

वाक्यो—

महावीरस्स पडिमा मुक्खं दाहिइ ।

इट्ठाहिं धराइं होहिन्ति ।

विब्बिओ रयणीए ढसिहिइ ।

आचारंगं सोच्छं ।

सियावायं वोच्छं ।

भम्मो णीलुब्धिहिइ ।

जणयो पुत्तं संकलाहिं सारेहिइ ।

चच्चरम्मि विज्जत्थिणो गुरूहिं सह
गच्छिहिन्ति ।

इत्थीओ नेत्ताइं निमिल्लेहिन्ति ।

लोअपियो सड्ढो सोच्छिइ ।

तिअसो मच्चूओ संतप्पिहिइ ।

साहुं चिन्धेणं वेच्छिन्ति ।

वाणरो दीहं पुच्छं णीलुब्धिहिइ ।

साहुणो दिक्खं दाहिन्ति ।

दाणं दाहं* धणाणं ।

तवं काहं* गुरूणमाणाए ।

सिआलो वञ्चणं काहिइ ।

अविज्जाए दुत्ति जणा गुम्मिहिन्ति ।

विज्जत्थिणो धोसिहिन्ति रत्तीए ।

तिहुअणस्स श्वेरो विहीरेहिइ ।

डिम्मो कारणं विणा रोच्छिइ ।

पयावई भूमिं न निम्मवेहिइ ।

भीरुणो जणा गुल्लन्ति ।

जणा साहुणं गरिहं संसारे का-
हिन्ति ।

महिमो मग्गम्मि चलिहिइ ।

ससा सहोअराय आसिंसं दाहिइ ।

छम्मुहो जणे रक्खिहिइ ।

भूमीए विज्जू पडिहिइ ।

नणंदा नेहं पंगेहिइ ।

जक्खो कुमरस्स कल्लणं काहिइ ।

* (जुओ पाठ १४ नी *टो१) वली 'का' तथा 'दा' धातुने प्रथम पुरुष एकवच-
नमां 'हं' प्रत्यय पण लागेछे. जेमके काहं, दाहं, पधमां काहिमि, दाहिमि इत्यादि.

ગોવાળનો છોકરો વકરાં તથા
વકરીઓને પાલશે.

રાજાનો કુમાર વે સ્ત્રીઓને ગ્રહણ
કરશે.

મૂર્ખ માણસ સાધુના બોલવા (વચન)
થકી હસશે.

વે ઘડાઓ ફૂટશે.

∴ (તે) ગામના ચોકમાં છોકરાઓ
સાથે રમશે.

રાજાઓ ન્યાયથી પ્રજાને વશ કરશે.

(તે) મગવાનને દેવશે.

હે માઈ ! તમે આસન ઉપર વેસશો ?

સાધુઓ દેવપણાનો અનુભવ કરશે.

(તે) નિશાઠમાં વ્યાકરણ મળશે.

(હું) સાધુઓના ઉપદેશને સાંભળીશ.

(અમે) વે પિતાના મૃત્યુથી રોડશું.

(તેઓ) વે સાધુના પૂજન માટે

ગામમાં જશે.

ઈંધણાઓથી અગ્નિ સંતપ્ત થશે.

રાજા વે ચોરોને તલવારથી મારશે.

દીવો ઘીવડે ઘરને પ્રકાશશે.

શુદ્ધ વચન વ્યાકરણ વિના થશે
નહિ.

(તે) ઘરમાં વે પુસ્તકોને મૂકશે.

(હું) ગામમાં લક્ષ્મીને મૂકીશ.

(હું) બ્રાહ્મણોની સાથે સ્ત્રી જમીશ.

યોગી સ્ત્રીનું મોઢું જોશે નહિ.

વાણીઓ આજે ઘી વેંચશે.

ત્રિમુવન શરમ વિના મગવાન પાસે
નાચશે.

મણિલાલ ગુરુના પૂજન વિના જાશે
નહિ.

સૂર્યના તાપથી વૃક્ષો સૂકાશે.

ચંદ્રની ચંદ્રિકાથી લોકો સુખી થશે.

લોકો સાંકળોથી પાઢાઓને (હળશે)
મારશે.

સિંહો મોજનને માટે હરણોને મારશે.

માણસો હરગોવિન્દનો વિશ્વાસ કરશે.

કેરીઓ અને કેળાં વૈશાખ માસમાં
મળશે.

કેટલાંક સવાલો.

૧ હાસ્તન, અદ્યતન તથા પરીક્ષમાં ભેદ વતાવો ?.

૨ શ્વસ્તન, ભવિષ્ય તથા અદ્યતન ભવિષ્યમાં શો તફાવત ?.

૩ વર્તમાન કાળના વીજા અને ત્રીજા પુરુષના પ્રત્યયોમાં અને ભવિષ્ય

કાલના તેજ પ્રત્યયોમાં શો ભેદ છે ?.

૪ હું આપીશ, હું કરીશ, તેઓ વે ઝંવશે, તે જમશે, અમે વે જમ્યા;
આ વાક્યોનું પ્રાકૃત કરો ?.

૫ અત્યાર સુધીમાં તમે મળી ગયેલા આર્ષ શબ્દો લખો ?.

૬ 'પિતૃ' શબ્દના પ્રાકૃતમાં વધી વિભક્તિઓનાં રૂપો લખો ?.

૭ 'નળન્દા' અને 'રમા' આ વે શબ્દોના રૂપમાં ભેદ વતાવો ?.

૮ હર્, જા, વેલ્, દચ્, વેચ્, આટલા ધાતુઓના 'ભૂત' માં તથા
'ભવિષ્ય' માં રૂપો લખો ?.

પાઠ ૧૮ મો.

* કર્મણિ પ્રયોગ તથા ભાવે પ્રયોગ (સહ્યભેદ).

કોઈ પણ ધાતુનો જ્યારે અમુક કાલમાં કર્મણિ અથવા ભાવે પ્રયોગ વનાવવો હોય ત્યારે પુરુષવોધક પ્રત્યયો લગાડતાં પહેલાં ધાતુ થકી 'ઈઅ', અથવા 'ઈજ્' સામાન્ય રીતે લગાડવામાં આવેછે, અને ત્યાર વાદ જે કાલમાં સહ્યભેદ વનાવવો હોય તે કાલના પૂર્વે (કર્તરિ પ્રયોગમાં) કહેવાઈ ગયેલા પ્રત્યયો લગાડવાથી આ રૂપો સિદ્ધ થાયછે, જેમકે-વોલિજ્ઞ, વોલ્હીઅઈ.

+ ધાતુ—

દીસ્-દેશવું.

હમ્મ્-હણવું.

વુચ્-કહેવું.

લમ્મ્-લણવું.

* સકર્મક ધાતુઓનો કર્મણિ પ્રયોગ કરવામાં આવેછે. તથા મૂલ અકર્મક અથવા અવિવક્ષિતકર્મક ધાતુઓનો ભાવે પ્રયોગ થાયછે.

+ આ ધાતુઓ થકી 'ઈઅ અને ઈજ્' (કર્મણિ અથવા ભાવેના) પ્રત્યયો લાગતા નથી, કારણકે આ ધાતુઓ મૂલ ધાતુઓ ઉપરથી આદેશ થઈને કર્મણિમાં અથવા ભાવેમાં ઉપર પ્રમાણે બનેલા છે; તેથી તેને પરમાર્થા વિકરણ તથા અમુક અમુક કાલના પ્રત્યયો લગાડી સહ્યભેદના રૂપો વનાવવા; છટલેકે આ ધાતુઓ કર્તરિ પ્રયોગમાં તો વપરાયજ નહિ.

चिब्- } एकटुं करवुं.
चिम्- }

जिब्-जीतवुं.

सुब्-सांभळवुं.

हुब्-होमवुं.

पुब्-पवित्र करवुं.

थुब्-स्तुति करवी.

धुब्-कंपवुं.

कथ्-कहेवुं.

हीर्-हरवुं.

कीर्-करवुं.

तीर्-तरवुं.

जीर्-जीर्ण थवुं.

विढप्-पेदा करवुं, अर्जन करवुं.

सिप्-सिंचवुं, स्नेह करवो.

घेप्-ग्रहण करवुं.

छिप्-स्पर्श करवो.

डज्-बळवुं.

वज्-बांधवुं.

दुब्-दोवुं.

लिब्-चाटवुं.

वुब्-वहन करवुं.

रुब्-रोकवुं.

गम्-जवुं.

हरस्-हसवुं.

भण्-भणवुं.

छुप्-स्पर्श करवो.

रुब्-रोवुं.

लब्-लभ थवो.

णव्- } जाणवुं.

णज्- }

वाहिप्-बोलवुं.

आढप्-आरंभवुं.

सं+रुज्-ताचे थवुं.

अणु+रुज्-मानवुं, ताचे थवुं.

उव+रुज्-आग्रह करवो.

मुज्-जमवुं.

नाम (पुंलिंग).

कण्-कान.

भार-भार.

सद्-शब्द.

वुंदारय-देव.

वुत्तन्त-वृत्तान्त, चरित्र.

कयण्-कृतज्ञपुरुष.

एरावण-इन्द्रनो हाथी.

उच्छव-उत्सव.

उसह—ऋषभदेव.

सुद्धोअणि—शौद्धोदनि, बुद्ध.

कुठार—कुहाडो, कुठार.

धअ—ध्वज.

साव—शाप.

स्त्रीलिंग.

भुइ—नोकरी, भृति.

भज्जा—भार्या, स्त्री.

पडाया—पताका.

निण्णया—नदी, निम्नगा.

मज्जाया—मर्यादा.

वलहि—वलभीपुर.

नपुंसक.

गउसव } मोटाइ.
गारव }

मुसल—सांवेलुं.

पट्टग—नगर.

वुन्द—समूह.

पायाल—पाताल.

ओसह } औषध.
ओसद }

विशेषण—

दच्छ—डाह्युं.

ठड्ढ—स्तब्ध, ठंडुं.

निण्ण—नीचुं, निम्न.

वाक्यो—

घएणं चुल्लुचुलिज्जइ ।

पुरिसेहिं घराइं वंधन्ति ।

गोवालेण धेणू दुब्भइ ।

भारवहेहिं भारो चिज्जइ ।

रुक्खेहिं धुणिज्जइ पवणेण ।

भिच्चेहि कुठारेण भूमी खम्मइ ।

मित्तेण नयरं दीसए ।

जणाणं वुद्धेण तत्तं जाणिज्जेहिइ ।

वम्हणेहिं भोअणं जेमिएहिए ।

जोगिणा संसारो तीरेहिइ ।

जणेण दोहिंक्कणेहिं सुव्वए ।

वेहिं थूणेहिं घणाइं हीरन्ति ।

महिसो संकल्लहिं वन्धिज्जइ ।

इन्देण एरावणो चडीअए ।

તિહુઅણેણ સિઆવાયો પઢિજ્જઈ ।
 સારમેયેણં દુન્નિ અત્થીઈં લિઠ્ઠમન્તિ ।
 મુરુક્કલેણે મહિસો દુહિજ્જઈ ।
 મળીલાલેણ મુહત્તો વયણાઈં વુચ્ચીઅ ।
 મહાવીરેણં વમ્મહો જિન્વીઅ ।
 કયણ્ણુણા જયચન્દેણ વિજયધમ્મ-
 સૂરી થુન્વીઅ ।
 પુરિસેણ વમ્મહો હમ્મીઅ ।
 જણેહિં રયણાઈં ચિમ્મીઅ ।
 તિહુઅણેણ લચ્છી ચિન્વેહિઈ ।

હરગોવિન્દેણં કત્થિહિએ ।
 મિચ્છેણ મુઈં કીરએ ।
 વિજ્ઞેણ દીણાણં જણાણમોસહં
 દાઈંઅએ ।
 ઉસહો વુન્દારયાણ વુન્દેણ વન્દિજ્જઈ ।
 પિટ્ઠા પુત્તો હમ્મએ ।
 માઅરાએ દુહિઆ લટ્ઠીએ હણિજ્જઈ ।
 ઇત્થીએ ભત્તા નવિજ્જઈ ।
 નળંદાએ કુસલાય હુવ્વએ ।
 રિસિણા સાવો દાઈજ્જઈ ।

(તેનાવડે) રોજ મહાવીરનું મુલ
 દેલાય છે.
 માણસોના કપડાવડે જીર્ણ થવાય છે.
 કુંભારના ઘડા વડે ફૂટાય છે.
 વાલકો વડે ઘરમાં રોવાય છે.
 મૂર્લ વડે અશુદ્ધ તત્ત્વ બોલાયું.
 વહાણ વડે સમુદ્ર પળ તરાય છે.
 પાપી વડે નરકમાં પડાય છે.
 માણસોથી મોટાઈ ઇચ્છાય છે.
 શ્રાવકો વડે વીરનું ચરિત્ર બોલાશે.
 યોગીઓથી મર્યાદા મૂકાતી નથી.
 મળીલાલથી ગામ જવાશે.
 લોકો વડે વલમી નગરી પ્રશંસાઈ.
 શેઠ વડે ધન પેદા કરાય છે.

સાંવેલા વડે ધાન્ય શુદ્ધ થાય છે.
 ભરતથી રાજ્ય એકતું કરાયું.
 (તેનાથી) સ્યાદ્વાદ ભૂલાયો.
 ત્રિમુવનથી હસાશે, તેથી (તું) ન
 બોલ.
 મળિલાલથી સુખનો સમૂહ અનુ-
 ભવાય છે.
 વિજયધર્મસૂરિથી નિશાઠના વિદ્યા-
 થીઓ (ની પરીક્ષા લેવામાં
 આવી) પરલાયા, અને (તેઓને)
 ઇનામ આપવામાં આવ્યાં.
 માતાથી આશીષ અપાય છે.
 જયચન્દ વડે વ્યાકરણ મળાય છે.
 (તે) જે વડે જે ઘરમાં રહેવાયું.

પુરુષોથી રાતમાં પથારીને વિષે	(તેનાથી) આસનથી ડાઘાય છે.
સુવાય છે.	મુનિઓ વડે ક્ષમા રચાય છે.
સુખ વડે થવાય છે.	મેઘ વડે વરસાયું.

પાઠ ૧૯ સો.

કેટલાક સ્વાસ ઉપયોગી કૃદન્ત.

(હેત્વર્થકૃદન્ત, સંવન્ધકભૂતકૃદન્ત, વર્તમાનકૃદન્ત તથા કર્મણિ ભૂતકૃદન્ત વિષે.)

- ૧ કોઇપણ ધાતુને ઉં (અથવા જવલેજ તું) પ્રત્યય લગાડવાથી હેત્વર્થ કૃદન્ત થાય છે. જેમકે, બોલેઉં, બોલિઉં, બોલવાને, બોલવામાટે.
- ૨ કોઇપણ ધાતુને ઉં, અ, ડાળ, ડાળં, ડાળા, ડાળાં (અથવા જવલેજ તું, તૂળ, તૂળા, તૂળં અને તૂળાં) પ્રત્યયો લગાડવાથી સંવન્ધકભૂતકૃદન્ત થાય છે. જેમ, રમેઉં, રમિઅ, રમિડાળ, રમિડાળં, રમિડાળા, રમિડાળાં; રમીને.
- ૩ કોઇપણ ધાતુને ' ન્ત, માળ ' પ્રત્યયો લગાડવાથી પુંલિંગ તથા નપું-સકમાં વર્તમાન કૃદન્તના રૂપો થાય છે; તથા સ્ત્રીલિંગમાં ઈં, ન્તા, ન્તી, માળા અને માળી પ્રત્યયો લગાડવાથી સ્ત્રીલિંગ વર્તમાન કૃદન્ત થાય છે; જેમ, * કહેન્તો, કહેન્તો, કહેમાળો, કહેન્તં, કહેમાળં, હસેઈ, હસન્તી, હસન્તા, હસેમાળા, હસેમાળી ઇત્યાદિ.
- ૪ દરેક ધાતુઓ થકી પુંલિંગ તથા નપુંસકમાં ' ઈઅ ' તથા સ્ત્રીલિંગમાં ' ઈઆ ' તથા ઈઈ પ્રત્યયો લગાડવાથી કર્મણિભૂતકૃદન્ત થાય છે જેમ, ડંધિઓ, ડંધિઅં, ડંધિઆ, ડંધિઈ.
- ૫ ચાલુ પાઠમાં કહેલા દરેક પ્રત્યયો લગાડતા પહેલાં ધાતુથી વિકરણ 'અ' પળ જોડાય છે અને હેત્વર્થકૃદન્ત તથા સંવન્ધકભૂતકૃદન્તના પૂર્વના વિકરણના 'અ' નો 'એ' અથવા 'ઈ' થાય છે.

* જુઓ પાઠ પહેલો નિયમ નોંધો.

કેટલાક અનિયમિત કૃદન્તોની યાદી.

અપ્પુણ—ઘેરાણો.

ઉકોસ—ઉત્કૃષ્ટ.

ફુડ—સ્પટ.

વોલીણ—ગયેલ.

વોસટ્ટ—ફૂલેલ.

નિસુટ્ટ—નીચે પાડેલ.

લુગ—રોગી, ભાંગેલ.

રુણ—રોણું.

સ્ત્રિક	} નાસેલ.
પમ્હુટ્ટ	

વિદન્ત—પેદા કરેલ.

નિમિઅ—સ્થાપેલું.

ચક્ષિઅ—ચાણેલું.

લુઅ—કાપેલું.

જઢ—છોડેલ.

નિચ્છૂદ—ઝંચે પંકેલ.

જ્ઞોસિઅ	} પંકેલ.
પલ્હત્થ	
પલોટ્ટ	

હીસમણ—ઘોડાનું હણહણવું.

*ધાતુ—

રોત્—રોવું.

મોત્—મૂકવું.

મોત્—ભોજન કરવું.

વોત્—વોલવું.

ઘેત્—ગ્રહણ કરવું.

§દટ્ટ—દેખવું.

નામ.

આરંભ, પું૦—આરંભ.

પલાણ, ન૦—પલાણ.

પાયાર, પું૦—કિલ્લો.

ગુજ્ઞ, ન૦—ગુહ્ય, ગુપ્ત.

મુક્તાહલ, ન૦—મુક્તાફલ.

‡પિડસિઆ, સ્ત્રી૦—ફડ.

* આટલા ધાતુઓનો પ્રયોગ હેત્વર્થકૃદન્તના તથા સંવન્ધકભૂતકૃદન્તના કેવલ વ્યવ્જનાદિ પ્રત્યયોમાં જ થાય છે (વીજે સ્થલે પ્રયોગ થાય જ નહિ) ઘઠી તેને વિકરણ પણ લાગતો નથી.

§ આ ધાતુનો હેત્વર્થકૃદન્તના તથા સંવન્ધકભૂત કૃદન્તના સ્વરાદિ પ્રત્યયો માંજ પ્રયોગ થાય છે (વીજે નહિ)

‡ આ શબ્દ આકારાન્ત છે.

उम्बर, पुं०—झाडुं नाम, उंवरो.
 विघ्न, पुं०—विघ्न.
 डक्क, वि०—डसायेल.
 माह, पुं०—माघ मास.
 दुवालसंग, (आर्ष) न०—बार अंग.
 छिहा, स्त्री०—स्पृहा, इच्छा.
 निप्पिह, वि०—निःस्पृह
 कत्तिअ, पुं०—कार्तिक मास.
 मच्छर, पुं०—अहंकार, मत्सर.
 वत्ता, स्त्री०—वार्त्ता.
 रोगिल्ल, वि०—रोगवालो.
 विम्हय, पुं०—विस्मय.
 मसाण, न०—मसाण.

लोण, न०—मीठुं.
 सोमाल, वि०—सुंवाल.
 पोप्फल, न०—सोपारी.
 चिलाय, पुं०—भिल्ल
 रवि, पुं०—सूर्य.
 चविडा, स्त्री०—लापोट.
 विअणा, स्त्री०—दुःख, वेदना.
 अम्ब, न०—कैरी.
 आडिअ, वि०—आदर पामेलुं.
 विट्ठण, वि०—रहित.
 सणिच्छर, पुं०—शनैश्चर.
 हरडई, स्त्री०—हरडे.
 मेरा, स्त्री०—मर्यादा.

धातु—

गम्—जवुं.
 खण्—खोदवुं.
 दुह्—दोवुं.
 वह्—वहन करवुं.
 जरू—जीर्ण थवुं.

लिह्—चाटवुं.
 बंध्—बान्धवुं.
 मण्—भणवुं.
 छुव्—स्पर्श करवो.

वाक्य—

मणीलालो हसन्तो गुरुं वन्दइ ।
 हरगोविन्दो ण्हाउं चेइअम्मि गच्छइ ।
 उंघिओ तिहुअणो सिविणं देखइ ।
 कत्तिए मासम्मि वड्डन्ताइं रुक्खाइं
 जणेहिं देखिज्जन्ति ।

जम्मन्तो डिम्मो विअणं सहए ।
 सेट्टी जेमेउणं पोप्फलाइं मुञ्जइ ।
 पयासन्तो रवी समुद्धम्मि पडए ।
 हसेई पिउसिआ पुत्तं चुम्बइ ।

जणो अच्छिऊणं बोल्हइ ।
 वइसाहम्मि मासे पसरन्तो अम्बो
 जणाणं अम्बं देइ ।
 दुवाल्संगं पढमाणो जणो मच्छरं
 न कुणइ ।
 सोमालो कुमरो दुक्खमणुहवन्तो
 रोवइ ।
 इन्देहिं वि आदिअं दीरं जणाणं
 बुन्दं नवए ।
 बिम्हयो होइ ।
 मसाणम्मि आगच्छन्तो जणो डरइ ।
 निप्पिहो विजयधम्मसूरी गामे गामे
 विहरेऊण तत्तमुवदिस्सइ ।
 वणम्मि जलं पिज्जेमाणो उंवरो
 वइदए ।
 बम्हणो धणस्स छिहाए वत्तं कहेइ ।

वरम्मि निमिअं धनं दिन्तो चि-
 लायो पुण्णं बन्धइ ।
 सुवण्णं चोरिअ गच्छन्ता थूणा
 निवेण हणिआ* ।
 गोवालो धेणुं दुब्भन्तो खीरं पिज्जइ ।
 आरंभम्मि सणिच्छरो विघ्नं देइ ।
 लोणं विणा भोजणं साउं न होइ ।
 पड्डिओ पुरिसो उट्ठइ ।
 निवई पयं रक्खन्तो पायारं बन्धइ ।
 रोगिल्लो जणो हरइइ खाइ ।
 घोडयस्सोवैरि पट्ठाणं विवइ ।
 गुञ्जमत्थि ।
 पावं कुणिऊण नरयम्मि पढन्तं
 जीवं रक्खिउं तित्थयरो वि समत्थो
 नत्थि ।
 तवं काउं मुखं पावीअ ।

(ते) पाणी पीवा माटे कूत्राने
 खोदतो हवो ।
 (ते) जमीने नगरमां गयो ।
 (हुं) न्हावा माटे नदीमां पडुंछुं ।
 (ते) मीठुं लेवा माटे समुद्रनी पासं
 जायछे ।
 वनमां पडेलो साप मुनिनी पासं
 आवीने नमेछे ।

(तेनाथी) गुरुनी दयाथी तत्त्व
 जणाय छे ।
 देवनी पूजाने लीधे पापोथी जीर्ण
 थवायछे ।
 राजानी आज्ञाथी समुद्रमां पडीने
 रत्नोनो समूह ग्रहण करायछे ।
 मजूगेथी पेटने पूरवामाटे हमेशां
 भार बहेवामां आवेछे ।

* जुओ पाठ नवमानी * टीप.

१ जुओ पाठ. ६ नियम-१ †.

(તેનાથી) નિશાઢમાં જડને મળાયછે.

પુરુષના મુખને દેહીને હસતી સ્ત્રી
ઘાડામાં પડી.

ઘાડીમાં રમતો પુરુષ ફૂલો લડને
ઘેરે જાયછે.

નીચે પહેલું દૂધ વિલાડો ઘાટેછે.
સૂંઘેલ ફૂલને માળસો સૂંઘતા નથી.
ઘૂતરો મસતો મસતો જાયછે.

(તે) રાજાની હજામત કરીને ઘેર
ગયો.

દુઃખને અનુભવતો માળસ સંસારથી
ઉદાસ રહેછે.

વાગોઢતાં પાડો મારને વહેછે.

(તેનાથી) બેસીને રોવાયછે.

(તેનાથી) દીવાને અઢકીને દસાચું.

(તેનાથી) કાર્ય આરંભાયું.

ગામથકી નીકઢેલો માળસ મોજન
કરેછે.

સંસારથી ઢરેલ આદમી પાપ નથી
કરતો.

વીરની પ્રતિમાને પૂજતો માળસ
મોક્ષને પામેછે તથા પામશે.

રાજાને મર્દન કરીને નોકરો ઘાવા
માટે આવેછે.

ઢલસેલો માળસ ઘનને પેદા કરીને
ધર્મમાં વાપરશે.

ઘઢમઢેલો સમુદ્ર મર્યાદાને મૂકશે.
મહાવીરને વંદીને જમવાથી સુખ થયું.

પરીક્ષિત (પારઘેલ) ઘાઢકો મહા-
માસમાં દઢાવઢે રોજ રમેછે.

સવાલો.

૧. જે ઘાતુઓને 'ઈઅ' અને 'ઈજ્ઞ' નથી લાગતા તે ઘાતુઓના થોડા
ઁક રૂપો લખો ?.
૨. કર્મણિમૂતકૃદન્તનું સ્ત્રીલીંગમાં રૂપ કેવી રીતે થાય તે ઉદાહરણ
પૂર્વક વતાવો ?.
૩. કર્મણિ રૂપ તથા યાવે રૂપને ગુજરાતીમાં શું કહેઢે ?.
૪. કર્મણિમૂતકૃદન્ત, હેત્વર્થકૃદન્ત તથા સંવંધકમૂતકૃદન્ત કરવામાટે
શો ઉપાય છે ?.
૫. સંવંધકમૂતકૃદન્ત તથા હેત્વર્થકૃદન્તના પ્રત્યયોની પૂર્વે વિકરણ
'અ' નું શું થાયછે ?.

६. दीस्, भण्ण, वुच्च, हम्म, खम्म, आटला धातुओना कर्मणि अथवा भावे रूप कोइपण पुरुषनी अंदर बोलो ?.
७. तुं, तुआण, तूण, तथा हेत्वर्थ तुं, लागे एवा क्या धातुओ छे ते दाखला साथे लखो ?.
८. चाखेलुं, छोडेलुं, स्थापेलुं, नीचे पाडेलुं, गएलुं तेनुं प्राकृत करो?.

पाठ, २० मो.

प्रेरक भेद.

कोइ पण धातुने 'अ, ए, आव तथा आवे' प्रत्ययो जोडवाथी ते धातुनुं अंग प्रेरकमां तैयार थायछे, वळी जे धातुनो आद्यक्षर गुरु होय तेओनुं प्रेरक अंग बनाववामां एक 'अवि' प्रत्यय पण विशेष लागेछे. वळी ज्यारे कर्मणि अथवा भावे प्रयोगमां प्रेरक रूप करवुं होय त्यारे फक्त 'आवि' प्रत्यय विकल्पे जोडवो; तयार बाद विवक्षित कालना पुरुषबोधक प्रत्ययो लगाडवाथी दरेक कालना रूपो तैयार थायछे उदाहरणो-कारइ, कारेइ, करावइ, करावेइ.

आद्यक्षर गुरु होय त्यारे, बोलुविइ, बोलइ, बोल्लेइ, बोल्लावइ, इत्यादि (कर्मणि तथा भावे) हसावीअइ, हासीअइ, हसालिज्जइ, हासिज्जइ इत्यादि, खम्माविइ, खम्मइ.

१ 'अ' तथा 'ए' प्रत्यय पर छतां, तथा 'आवि' प्रत्ययना विकल्प पक्षमां कोइ पण प्रत्यय नहि लगाडता धातुना उरान्त्य 'अ'नो 'आ' थायछे. जेम, कारइ, कारेइ; हासीअइ, हासिज्जइ; (कर्मणि तथा भावेमां) हसावि-इज्जइ=हसाविज्जइ, हसावि-ईअइ=हसाधीअइ, तथा कराव-इअं (भूतकृदन्त)=कराविअं, कराव-अन्तो (वर्तमान कृदन्त)=करावन्तो. आ रूपो बनाववामां पाठ बीजानो बीजो नियम ध्यानमां राखवो.

સામાન્ય સૂચના.

મૂલભેદમાં ક્રિયાપદની અંદર જો કર્મ ન બોલાયું હોય તો પ્રેરકરૂપવાળા ક્રિયાપદનો અંદર મૂલભેદના ક્રિયાપદનો કર્તા, કર્મ તરંકે પણ ગણાયછે, અથવા ત્રીજી વિભક્તિમાં વપરાયછે. જેમ, મળીલાલો વાવરડ (મૂલ) (વાવરન્તં મળીલાલં તિહુઅણો પેરણં કુણઈ-ત્તિ) તિહુઅણો મળીલાલં મળીલાલેણ વા વાવરાવેઈ (પ્રેરક)=ત્રિભુવન મળીલાલને વાપરવાની પ્રેરણા કરેછે, અર્થાત્ ત્રિભુવન મળીલાલ પાસે વપરાવેછે.

અપવાદ.

(૧) ગત્યર્થક, આહારાર્થક, જ્ઞાનાર્થક, બોલવાના અર્થવાળા તથા જે ધાતુઓનું શબ્દરૂપ કર્મ હોય એવા તથા નિત્ય અકર્મક ધાતુઓનો મૂલભેદનો કર્તા, પ્રેરક રૂપની અંદર માત્ર કર્મજ થાયછે.

ઉદાહરણ—

૧. હરગોવિન્દો જયચન્દં નયરં ગચ્છાવેઈ.
૨. જ્ઞવેરો માથરં સીરં મુજ્જવેઈ.
૩. તિહુઅણો મળીલાલં ગોઅં સુણાવેઈ.
૪. પિઆ પુત્તં પૂઅણાય વોલ્લાવેઈ.
૫. વિજયધ્રમ્મસૂરી સીસે આચારંગં સિક્ખાવેઈ.
૬. અમ્બા હિમ્મં ડંઘાવેઈ.

(૨) 'મકખ્', ધાતુનો અર્થ હિંસાયુક્ત મોજનાર્થક હોય ત્યારે તથા 'વહ્', ધાતુનો મૂલ કર્તા, જેને વારંવાર પ્રેરણા કરવી પડતી હોય તેવો હોય ત્યારેજ તેઓનો પ્રેરક રૂપમાં મૂલભેદનો કર્તા કર્મ થાયછે; અન્યથા નહિં. જેમ=મિચ્ઠો મહોસં તણં મકખાવેઈ, મિચ્ઠા વહ્લં મારં વહાવન્તિ; જળયો પુત્તેણ સીરં મકખાવેઈ. અહિવર્ઈ મિચ્ઠેઈ મારં વહાવેઈ.

(३) 'हर तथा कर्' धातुओंको मूलभेदनो कर्ता प्रेरक रूपमा कर्म गणाय छे, अथवा त्रीजो विभक्तिमां वपरायछे. रिवृ धूणं (धृणेण वा) सुवण्णं हारेइ. अज्जोमित्तं (मित्तेण वा) कडं करावेइ.

(४) 'अहि-वय्, देक्ख्' आ वे धातुओंको अंदर मूल भेदनं कर्म पांते ज्यारे प्रेरकमां कर्ता थइ जाय त्यारे अथवा गमे ते कर्ता प्रेरक भेदमां होय परंतु ज्यारे ते कर्ताने कांइ लाभ जणातो होय त्यारे मूलभेदनो कर्ता कर्म थायछं, अथवा त्रीजो विभक्तिमां आवेछे.

उदाहरण—सीसो गुरुं अभिवयइ. (मूल) (१) गुरु सीसं (सीसेण वा) अभिवयावेइ. (प्रेरक), (२) भिच्चो निवइं देक्खइ. (मूल) निवइं भिच्चं (भिच्चेण वा) देक्खावेइ. (प्रेरक), सुही गुरुं सीसं (सीसेण वा) अभिवयावेइ, सही भिच्चं (भिच्चेण वा) निवइं देक्खविइ.

धातु—

सिक्ख्—शीखवुं.

रुण्ट्—रोवुं.

उवेल्ल्—फेलावुं.

फल्—फळवुं.

सिम्प्—सींचवुं.

निप्पज्ज्—नीपजवुं.

नि=णु+मज्ज्—वेसवुं.

अ+क्खिक्ख्—आक्षेप करवो.

निरप्प्—ऊभा रहेवुं.

फंस्—स्पर्श करवो.

भक्ख्—खावुं.

रुम्भ्—रोकवुं.

नाम—

संज्ञा, स्त्री०—संध्या.

वेरग्ग, न०—वैराग्य.

दास, पुं०—नोकर.

पउर, वि०—ग्रणं, प्रचुर.

पउर, पुं०—नगरना लोको, पौर.

नह, न०—आकाश.

रसायल, न०—रसातल.

सई, स्त्री०—इंद्राणी, शची.

सुई, स्त्री०—सोय, सूचि.

नय, पुं०—पहाड, नग.

वञ्जर, पुं०—विलाडो.
 मुक्क, वि०—मुंगो.
 थुल्ल, वि०—जाडो, स्थूल.
 जीविअ, न०—जीवित; आयुष्य.
 आअ, वि०—आवेलो.
 हरिअन्द, पुं०—हरिश्चन्द्र, विशेष-
 पनाम.
 अम्बादास, पुं०—विशेषनाम.
 पवाह, पुं०—प्रवाह.
 विंझ, पुं०—विन्ध्य पर्वत.
 पुंछ, न०—पूँछडुं.
 देव, न०—दैव, भाग्य.
 किसान, पुं०—अग्नि.
 पुट्ठ, वि०—अडकेलुं.
 परिवार, पुं०—परिवार.

सत्तुञ्जय, पुं०—शत्रुञ्जय नामनो पहाड.
 कलाव, पुं०—समूह, कलाप.
 सवह, पुं०—सोगन, शपथ.
 उवमा, स्त्री०—उपमा.
 महिवाल, पुं०—राजा, महिपाल.
 वहुत्त, वि०—घणुं, प्रभूत.
 दिवायर, पुं०—सूर्य.
 तेअ, पुं०—तेज.
 जस, पुं०—यश, कीर्ति.
 जम, पुं०—यम, जम.
 विज्जु, पुं०—बीजली.
 मम्म, पुं०—मर्म.
 उर, पुं०—छाती, हैयुं.
 सिर, न०—माथुं.
 कड, पुं०—सादडी, कट.

वाक्य—

गुरुणो सीसं सिआवायं सिक्खा-
 वन्ति ।
 सेट्ठी भिच्चे भोअणाय सोल्लविइ ।
 सामी गोवालेण धेणुं दुहावेइ ।
 समुद्धो मज्जायं मोत्तूण घराइं
 बुड्डावेइ ।
 निवई महीसे तहा बइल्ले तणाइं
 भक्खावेइ ।
 हरगोविन्दं विबुहो अम्बादासो नायं
 मणावइ ।

नायपुत्तो बलेहिं मेरुं कम्पावीही ।
 दीणाणं जणाणं दाणं दावेसि ।
 सेट्ठी वत्थाणि सिक्खाविहिइ ।
 नडो नडिं गामम्मि नट्टावेइ ।
 तवेहिं पात्राइं णिवहावेमि ।
 गुरुणो कित्वाए अवहावेह ।
 हे प्हो ! मुक्खस्स मग्गं देक्खाव ।
 पउरा पउरा नरवई भिच्चेण मरावेइ
 इत्थी मुणिंपि हासेइ ।

જળા પુણેહિં સુહાઈ અણુહવન્તિ ।
 રિવૂ ભિચ્છેણ નિવડં હળાવેડ ।
 મળીલાલો જયચન્દં ગુરુણા સહ
 સંમિહાવેડ ।
 અમ્બા પુત્તં જલેહિં ણહાવેડ ।
 માહમ્મિ માસે અઢ્ઠો રુક્ખં ફાલેડ ।
 મુર્ણિ ધમ્મં કારેમિ ।
 પયાસન્તો માણૂ લોં જગ્ગાવિડ ।
 માળવા ધન્નાઈ નિપ્પજ્જાવન્તિ ।
 સંજ્ઞાં જળે વત્તં કહાવેમુ ।
 પુત્તો જળયમાસણમ્મિ ણમજ્જાવેડ ।

હેમચન્દસ્સ વારણં દેક્ખિહ્વણં
 વિબુહા મત્થયં ધુણાવન્તિ ।
 હે જળય ! પુત્તં સાલાં ઠવિહ્વણં
 સમત્તં કલં પઢાવસુ ।
 પુરિસો જલેહિં રુક્ખાઈં દાસેણં
 સિમ્પાવેડ ।
 મળીલાલો માયરાં દિક્ખં
 ગિણ્હાવેડ ।
 અન્તરિક્ખાઓ દેવા પુપ્પાઈં
 વરિસાવન્તિ ।

માઈ વેનને દડાવડે રમાડેછે.
 (હું) ક્રોધથી તેને કરડાવુંહું.
 (તે) શાસ્ત્ર સંમળાવેછે.
 (હું) શબ્દ ગોળાવુંહું.
 બ્રહ્મચર્ય સર્વ લોકોને સ્વર્ગ પમાડેછે.
 (અમે વે) રાજાને તુષ્ટ કરાવીએ
 છીએ (સંતોષીએ છીએ)
 વે સ્ત્રીઓ કેલની છાયામાં વેસીને
 પતિને ફૂલ સૂવાડેછે.
 જીવિત લેવાને આવેલા યમને હળવા
 માટે યોગીઓ પ્રયત્ન કરાવેછે.
 (તમે) વે સોગન અપાવોછો.
 (તે) માણસોને ઘોડા ઉપર ચડાવતો
 હતો.

હું પુછાવીશ.
 (તે) સઘટ્ટું મુલાવશે.
 (તેઓ) ઘરમાં પાડાઓને તથા
 ગાયોને બંધાવેછે.
 (તે) વસ્તુઓને વેચાવેછે.
 (તું) સ્નેહ વડે સ્ત્રીને શોભાવેછે.
 (અમે) શરીરે ધી ચોપડાવીશું.
 રાજાઓ પાળીમાટે કૂવા खોદાવેછે.
 (તે) વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લેવ-
 ઢાવશે.
 માતાં વાલકોને દૂધ પીવડાવેછે.
 (તે) લાપોટ સહન કરતો છતો પણ
 સારું કામ કરાવશે.
 (તે) સોયવડે દુઃખ દેવાવેછે.

માતા પુત્રને મળવામાટે જગાડેછે.
 (તે) ક્ષેત્રમાં વધતા ધાન્યને કપાવશે.
 (તમે) કૂતરાના વચ્ચાને પલાવોછો.
 મહાવીરના ચરણમાં દેવો માથું
 નમાવેછે.

શૂરાઓ યશને માટે માથાં કપાવેછે.
 હરિશ્ચંદ્રની ઉપમા નથી.
 (તે) છાતી ઉપર હાથ મૂકાવેછે.
 સાધુઓના સ્વોટા મર્મને બોલાવશે
 નહિ.

પાઠ, ૨૧ મો.

પ્રેરક ભેદ, (ચાલુ)

અગાઉ વીશમા પાઠમાં કહેલ પ્રેરકના 'દ, અ, આવ, આવે, અવિ, આવિ' પ્રત્યયો ધાતુઓને લગાડ્યા પછી પાઠ ૧૯માં કહેલા વર્તમાન-કૃદન્ત, સંવંધકમૂતકૃદન્ત, હેત્વર્થકૃદન્ત તથા કર્મણિભૂતકૃદન્ત, પણ તેના તેના પ્રત્યયો લગાડવાથી થઈ શકેછે. જેમ-કરાવન્તો, કરાવમાણો, કરાવિઝ્ઞ, કરાવિઝં, કારિઅં, કરાવિઅં, કરાવીઅન્તો, કરાવીઅમાણો, इत्यादि.

(૧) શબ્દાર્થક ધાતુઓ (બોલવારૂપ અર્થવાળા તથા જેનું કર્મ શબ્દસ્વરૂપ હોય એવા), જ્ઞાનાર્થક ધાતુઓ, આહારાર્થક ધાતુઓ ઉપર કર્મ સહિત હોય અને તેઓનો મૂળ ભેદનો કર્તા પ્રેરકમાં કર્મ થાયછે ત્યારે તેઓ દ્વિકર્મક થઈ જાયછે તો તે વચ્ચે તેનાં કર્મણિરૂપ કરવામાં બે કર્મમાંથી ગમે તે એક કર્મ પ્રથમમાં મૂકાય છે; જેમકે—

૧—મળીલાલેણ ધનં સહી બોલિજ્ઞ, (અથવા) મળીલાલેણ ધનં સહિં બોલિજ્ઞ ।

૨—તિહુઅણેણ પુત્તો નમુક્કારં માળીઅહ, (અથવા) તિહુઅણેણ પુત્તં નમુક્કારો માળીઅહ ।

૩—ગુરુણા સીસં સિઆવાયો બોહાવિજ્ઞ, (અથવા) ગુરુણા સીસો સિઆવાયં બોહાવિજ્ઞ ।

૪—પુત્તેણ જણયો મોયણં જેમાવીઅહ, (અથવા) પુત્તેણ જણયં મોયણં જેમાવીઅહ ।

(२) गमनार्थक धातुओ ज्यारे प्रेरकमां द्विकर्मक होयछे त्यारे जो तेनुं कर्मणि रूप बनावबुं होय तो मूलभेद मांहेनो जे कर्ता कर्म थयो होयछे तेज कर्म प्रथमामां आवेछे जेम-जयचन्देण हरगोविन्दो नयरं गच्छाविज्जइ ।

नाम-(पुंलिङ्ग).

आवण-बजार.

आस-घोडो.

इठभ-पैसादार, इभ्य.

विग्गह-शरीर.

तरुण-जुवान पुरुष.

आमोअ-हर्ष, सुगंध.

आयार-आकार.

अणुअर-दास, अनुचर.

अठभास-अभ्यास.

अंस-भाग, अंश.

मग्गण-बाण, याचक, मांगण.

आयरिस-काच, आरीसो.

आयंक-रोग, आतंक.

रमण-स्वामी, वर.

कीणास-जम.

अक्खंडल-इन्द्र.

गवक्ख-गोंखलो.

तंतुवाय-कपडां वणनार.

मऊह-किरण.

मायंद-आंवो.

वेणु-वांसंडो.

डोम्ब-चंडाळ.

स्त्रीलिङ्ग.

कन्ना-कन्या.

ईहा-इच्छा.

*गिरा-वाणी.

धुरा-धोंसरी.

पुरा-नगरी.

घरिणी-स्त्री.

अम्बिलिआ-आंवली.

विराली-विलाडी.

जुवइ-जुवान स्त्री.

अग्गल-भोगळ अर्गल.

घरा-घृथ्वी.

बोरी-बोरडी.

हरिणी-हरणी.

नपुंसकलिङ्ग.

उत्तिमंग-माथुं.

चेल-वन्न.

रिक्ख-तारो, चांदरणुं.

केउर-त्राजूबंध.

नेउर-झांझर.

चाव-धनुष्य.

आहरण-घरेणुं, आभरण.

अगण-आंगणुं.

धंत-अंधकार, ध्वान्त.

विशेषणो.

भव-थएलुं.

अल्ल-भीनुं.

अहम-नीच.

अवदाय-धोलुं, अवदात.

अगाह-अगाध.

धातु—

सोह्-शोभवुं.

मेलव्-मेळवुं, मिश्रण करवुं.

ढक्-ढांकवुं.

उ+तर-उत्तरवुं.

झि-शीण थवुं.

नि+द्वा-ऊंघवुं.

आ+दर-सन्मान करवुं.

मज्ज-शुद्ध करवुं.

अ+क्कन्द-राडो पाडवी, पोकारवुं.

लिम्प्-लेपाववुं, लेप करवो.

विर-व्याकुल थवुं.

अइच्छ-जवुं.

आलुंख-बळवुं.

उ+गूघड्-उघडवुं.

वेव्-कंपवुं.

लक्ख-जोवुं.

वाक्य—

पूरिसा केउरेहिं विगहं सोहानन्ति ।

इत्थीओ नेउरेहिं पाये छज्जावेन्ति ।

मिच्चेणं भाणाइं मज्जावेमि ।

आयंकेण जणा विराविज्जन्ति ।

दुण्णि आयारेण अम्वं पुत्तं

सुमरावेसु ।

પઈ દેવાણં ગિરં બોલ્હિં ઘરિણિં
 ઈહં કરેઈ ।
 આવણમ્મિ ગમિહણં અજ્ઞો
 અણુઅરેણં આયરિસે વિક્કિણાવેઈ ।
 માણૂ નહમ્મિ ભમન્તો જણે અક્ક-
 ન્દાવેઈ ।
 વીરો ચાવં ગવક્ખમ્મિ મેલ્હિહણ
 ઓસહેણ સરીરં લિમ્પાવેઈ ।
 રમણા રત્તીણ આગચ્છિઅ ઇત્થીહિં
 દારાઈં ઉગ્ઘઢાવન્તિ ।
 ઇભો અહ્હાઈં ચેલાણિ સિવાવેઈ ।
 નિવહ્ણો વહ્ણાણં સરીરં ચેલેહિં
 ઢક્કાવન્તિ ।
 નહત્તો ઉત્તરન્તં અક્કવંડલં
 લક્ખિહણ સારમેયો મુક્કઈ ।
 નિસંસા વિ જણા મુળીણં પાસે
 ઉત્તમંગં નિપાહન્તિ ।
 અહમેણ હોમ્બેણ વિરાલી હ્ણાવીઅઈ ।
 જયચન્દેણ મળીલાલમમ્મિહિઆ
 મુજ્જાવિજ્જઈ ।

સહ્ણેણ કત્તા ન ગેણહાવીઅ ।
 જુવઈં તરુણં ન બોલાવિહિઈ ।
 દારસ્સ પાસમ્મિ અગ્ગલા
 દાવિજ્જઈ ।
 અદિત્થાદાણં ગેણહન્તં ગેણહાવન્તં
 વા ન સમણુજાણઈ નઈ ।
 બુહં બોલાવિહં આઓ અત્થિય ।
 અંગણમ્મિ હિમ્મા સારમેયં મમાહસી ।
 જણેહિં અગાહમ્મિ સંસારસમુદ્દમ્મિ
 જીવો પાવેહિં બુઢ્ઢાવિજ્જઈ ।
 મિચ્છો અહિવઈં નિદાવેઈ ।
 ગયણમ્મિ રિક્કાઈં મમહન્તિ ।
 જણો કોહા સિત્તં આહુંસાવેઈ ।
 ગવક્ખમ્મિ અચ્છિઆ ઇત્થી
 પુરિસં આદરંઈ ।
 વિઅણાણ સ્સિજ્જેમિ ।
 વિજ્ઞો ઓસહં મિચ્છેણ મેલવાવેઈ ।
 હે વીરજિણ ! ભવસમુદ્દં સાહું
 ઉત્તરાવ ।

(તે) રાત્રિએ સ્વાતો નથી અને
 માણસોને સ્વરાવતો નથી.
 સાધુ પુરુષો વિદ્વોનો નારા કરેછે.
 લોકોને હસાવતો નટ આત્માને
 નરકમાં પાડેછે.
 શાળામાં નિમાણ (સ્થળાણ)
 પંડિત અંવાદાસ ઘર વંધાવેછે.

હે પિતા ! વિજયધર્મસૂરિને ઘર
 પવિત્ર કરવા માટે ઘરમાં બોલાવું ?
 પવન આકાશમાં તૃણના સમૂહને
 મમાહતો છતો આંગણામાં સૂતેલાને
 હર્ષ કરાવેછે.
 હે પ્રમુ ! દેવપણામાં અનુભવેલ
 સુખને તમે એકવાર દેખાડો.

કન્યાને અપાવતી માશી દુઃખો
નીપજાવેછે.

(હું) આરિસામાં મોઢું જોતો લોકોને
હસાડુંછું.

(અમે) વે વાજૂવન્ધવડે વાહ્ય
શરીર શોભાવીએ છીએ.

(તમે) વે વજારમાં જડને વાત
જળાવોછો.

(અમારા વડે) વે વિલાડીઓને દૂધ
પીવરાવાયછે.

(તેઓ) વેવડે શરીર લેવા માટે
આવતો જમ મરાવાતો નથી.

(હું) જૂઠું વોલતો નથી, તથા માઈને
વોલાવતો નથી અને જૂઠું વોલતા
મિત્રને અનુમતિ આપતો નથી.

મહાવીરને પૂજાવતો માણસ ઇંદ્રોથી
પળ પૂજાયછે.

દંભને કરતો માણસ લોકો વડે
નીચે પાડવામાં આવેછે.

શિવની ભક્તિ ધનને અપાવેછે.

પ્રમુની પ્રતિમાના પૂજનવડે માણસ
લોકોના દુઃખ સમૂહને ફેંકાવેછે.

(તમે) શય્યામાં સુવાડેલાં છોકરાંને
નવરાવો.

અધમ માણસ યાવા માટે માંસ
પકાવશે.

(હું) દૂધ પીવામાટે ગાય દોવરાવીશ.
કવિના કાવ્યોને દેહીને રાજા

નોકરવડે ઇનામ અપાવશે.

(તમે) વે પુસ્તકો લેહીને જીવિતને
ચલાવતા હતા.

ઘરમાં જમતો જમતો મિત્રને
જમવા માટે પ્રવેશ કરાવેછે.

(તે) સાપ તથા વીંછીને રમાડતો
(છતો) લોકોને પાછા હઠાવેછે.

(તે) દોડતા માણસોને યાદમાં
પાડેછે.

કાષ્ટોને પાતળા કરતો સુતાર
કૂતરાને પાળી પીવરાવેછે.

(તે) માઈને જમાડીને જમેછે.

પવન જાડોને કંપાવેછે.

(તે) ગુરુના હાથને માથા ઉપર
મૂકાવેછે.

યોગીઓ અભિલાષોને સિદ્ધ કરાવો.

સવાલ.

૧. મૂલભેદનો કર્તા પ્રેરક ભેદમાં કર્મ થાય તેનો ઉદાહરણ સાથે.
એક સર્વ સાધારણ નિયમ આપો.

૨. કેટલાએક પ્રેરક અર્થવાળા વર્તમાનકૃદન્ત, ભૂતકૃદન્ત, હેત્વર્થ-કૃદન્ત તથા સંબન્ધકભૂતકૃદન્ત લખો.
૩. કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્તામાં કઈ વિભક્તિ તથા કર્મમાં કઈ વિભક્તિ આવે ?.
૪. જ્ઞાનાર્થક તથા ગત્યર્થક ધાતુઓના પ્રેરકમાં કર્મણિ પ્રયોગો લખો

પાઠ, ૨૨ મો.

થોડાએક પરચૂરણ નિયમો. (કૃદન્ત)

(૧) કોઈપણ ધાતુને કર્ત્તરિ પ્રયોગમાં 'ઈર' પ્રત્યય લગાડવાથી અમુક કૃદન્ત નામ ધને છે; જેમકે, 'બોલિરો, બોલિરં, * બોલિરી તથા * બોલિરા,' આવા કૃદન્તોનો અર્થ " (બોલવા)ના સ્વભાવ વાળો, સારું (બોલવા) વાળો, અથવા (બોલવા) ના ધર્મવાળો થાય છે".

તદ્વિત.

(૧) હરકોઈ નામને 'કેર' પ્રત્યય લગાડવાથી " ફલાણાનું આ " એવો અર્થ થાયછે, જેમકે, માણુકેરો તેઓ=માનુનું તેજ, + પારકેરં=પારકું, રાયકેરો કરો=રાજાનો કર.

(૨) હરકોઈ નામથી ' તેમાં થપ્પલ ' એવા અર્થમાં ' ફલ્લ અને ઉલ્લ ' પ્રત્યયો લાગી શકેછે. જેમ-(નયરે ભવો), નયરિલ્લો, નયરિલ્લં નયરિલ્લા; નયરુલ્લો-ફત્યાદિ=નગરમાં થપ્પલ.

(૩) હરકોઈ નામથી " પણું " અર્થમાં 'ત્તણ' પ્રત્યય આવે-છે, જેમ, જિણત્તણં, દાસત્તણં, (દાસપણું) વિગેરે.

* જ્યારે અકારાન્ત વિશેષણોનું સ્ત્રીલિંગ કરકું હોય ત્યારે અન્તના અકારને વધેલે ' ઈ ' અથવા ' આ ' થાયછે.

+ 'કેર' પ્રત્યય પર છતાં 'પર' શબ્દનો 'પાર' થાય છે.

(૪) દરેક નામ થકી (પોતાનાજ અર્થમાં) ‘ અ ’ પ્રત્યય લાગેછે, જેમ, ઘડઓ=ઘડો, ચન્દઓ=ચંદ્રમા.

(૫) હરકોઈ નામ થકી ‘ વાલું ’ અર્થમાં ‘ આલુ, ફાલુ, ડાલુ, આલ, વન્ત, મન્ત, ઇત્ત, ફર અને મળ ’ પ્રત્યયો જોડાયછે, જેમ, દયાલુ (દયાવાળો, દયાવાળો), સોહિલો (શોભાવાળો), દપ્પુલું (અહંકાર વાલું), જડાલો (જડાવાળો) ધળવન્તો (ધનવાળો), પુણમન્તો (પુણ્યવાળો), માળઈત્તો (માનવાળો), ગલ્લિરા (ગર્વવાળો) ધળમળો (ધનવાળો).

નામ, (પુંલિંગ).

પહિઅ—વટેમાર્ગુ, પથિક.

કંકોડ—કંકોડા નામનું શાક.

વયંસ—મિત્ર, વયસ્ય.

મળંસિ—મનસ્વી.

આવળિઅ—સોદાગર, આપળિક.

કંટજ, કંટય—કાંટો, કંટક.

સાસ—શ્વાસ.

ડાસ—કિરણ.

પાવાસુ } મુસાફર, પ્રવાસી.
પવાસુ }

હીર }
હર } મહાદેવ, હર.

છન્દ—છન્દ.

કરરુહ—નલ.

પળહ—પ્રશ્ન.

કાસવ—એક ઋષિનું નામ.

વીસાસ—વિશ્વાસ.

દાહિળ }
દલિલળ } ઢાહ્યો.

આગમળળ—આગમનો જાણકાર.

મળૂસ—માનવી.

નપુંસક—

પત્તલ—ગાંદુડું, પતરાવલી.

પીવલ } પીતલ.
પીઅલ }

વય—ઉમર.

સમ્મ—સુખ, શર્મ.

ચમ્મ—ચામડું.

अंसु-आंसु.
 गुंछ-गुच्छो.
 किंसुअ-केसुडानुं फूल.
 अन्तेउर-अन्तःपुर.
 सेय-कल्याण, श्रेय.

छन्द-छन्द.

कररुह-नख.

चाउरन्त-चारगतितुं नाश करनार.

पउम-कमल, पद्म.

समरंगण-रणस्थल, रणभूमि.

स्त्रीलिंग—

विज्जुला-वीजली.
 मणंसिणी-सारा मनवाली.
 वीसा-वीश

पणहा-प्रश्न.

पइट्ठा } प्रतिष्ठा.
 परिट्ठा }

सामिद्धि-समृद्धि.

विशेषण—

राइक्क-राजानुं.
 पाक्क } पारकुं.
 परक्क }
 तुम्हेच्चय-तमारुं.
 अम्हेच्चय-अमारुं.
 अप्पणय-पोतानुं, आपणुं.
 एत्तिल-एटलुं.
 केत्तिल-केटलुं.
 जेत्तिल-जेटलुं.
 तेत्तिल-तेटलुं.
 एकल } एकलुं.
 एकल }

नवल-नवुं.

दीहर-लांबुं, दीर्घ.

वंक-वांकुं.

तंस-त्रांसु, सीधुं नहि.

पडु-चतुर, पटु.

मंसल-पुष्ट.

संमुह-सामुं.

मज्झिम-मध्यम.

पक्क } पाकुं.
 पिक्क }

उत्तिम-उत्तम.

कइम-केटलुंक.

धातु—

अप्—आपुं.

वद्वाव्—वधावुं.

सोव् } सूवुं.

सुव् }

पुञ्छ्—शुद्ध करवुं.

दुहाव्—दुभवुं, दुःख देवुं.

उत्थङ्क्—रोध करवो, अटकावुं.

वडवड्—विलाप करवो.

सिह्—इच्छुं.

मण्—मानुं.

अवह्—कृपा करवी.

तेअव्—दीपुं.

दुण्डुल्ल्—गवेषुं, शोधुं.

तस्—वीवुं.

रेह्—शोभुं.

सुर्—हसवाथी विकसुं.

वाक्य—

आवणिओ पीवलं पुञ्छइ ।

मणंसिणी अञ्जू पइट्ठं अप्पावेइ ।

कवी छन्दाणि करेइ ।

पहिओ मग्गम्मि चलन्तो पउमाइं
आइग्गवावेइ ।

कासवो रिसी पण्हं पुच्छावेइ ।

मणंसी मणंसिणिं मणावउ ।

चिलाया किंसुएहिं अप्पाणं रेहावउ ।

दाहिणा मणूसो तत्तं सिक्खावन्तु ।

गुरो ! परिट्ठं इच्छसु ।

दीहरो कंटयो दुहावउ ।

सासो गेण्हेज्जइ ।

आगमण्णुणा उत्तिमो कररुहो
तोडिज्जइ ।

निवो अन्तेउरं रक्खावेइ ।

मज्झिमो जणो पूप्फेणं वद्धाविज्जइ ।

अन्तिरिक्खाओ पडन्ती विज्जुला
नवले एकले अ जणे दुहा-
वावेइ ।मग्गमलम्बिअ रमिउं चलन्ताणं
जणाणं सम्मं होहिए ।दक्खिणो मणूसो लहुत्तो वयत्तो
चिय सेयाय धम्मं मणए ।गुरुगा अप्पणयं कज्जाणं समत्ता
लोआ कारन्ति ।सूरा लोअम्मि अवहुआण
जीवं दिनति ।समरङ्गणम्मि तसन्ता जणा
लोएहिं अहमा वुच्चन्ते ।समाङ्गणे रेहन्ता पुरिसा भूमीए
मज्झिमा वुच्चन्ति ।

ऊसे खिन्नं भाणुमन्नामु ।

અમ્હેકેરં સંમુહં દીવો તેઅવહ ।
 જસસસ વોહ્લિરા પડુળો પુરિસા
 હરિસં કરાવહી ।
 કેત્તિલં જલં પિજ્જાવિહિહ ।
 એત્તિલં ઘયં અત્થિ ।
 જેત્તિલં ધણં સિહહ તેત્તિલં દાહં ।
 તંસમ્મિ માણમ્મિ મુજ્જાવિમુ ।
 વયંસં કલ્લોહં જેમાવહી ।

મુક્તમહિલસમાળા જળા ઉત્તિ-
 મા વોહ્લિજ્જન્તિ ।
 વીસાસં દાઝળ થૂળા દેક્ખન્તાણં
 જળાણં ઘણં ધણં ચોરન્તિ ।
 ચક્કવટ્ટી ચાઉરન્તં ધમ્મં સુણિઝ્ઞણં
 રજ્જં ચયહ ।
 વમ્હણા પોપ્પરં પત્તલમ્મિ !
 મુંજાવંતિ ।

(તેઓ) બે ઘોડા ઉપર ચઢીને ગામ
 જાય છે.

(હું) તમારી ચોપડી જોવામાટે લઉં.
 ચોરોણ રાજાનું ધન હર્યું.

કૂતરાના પૂછડાનો ગુચ્છો લાંબો
 હતો.

(તે) શ્વાસ લેતા માણસને હાથી
 ઉપર ચઢાવે છે.

ઘર ઉપર રમતી દીકરીને સાપ
 ઢસ્યો.

રાજા પોતાના પરિવાર સહિત મુનિને
 વાંદવા માટે ગયો.

માહો ! સ્નેહ દુઃખનું કારણ છે.

વિજયધર્મસૂરિને લોકો મુક્તાફ-
 લથી વધાવે છે.

સ્ત્રીણ પોતાના પતિને વિષ ખરલાવ્યું.

પારકી સ્ત્રીને ઇચ્છતા માણસો પો-
 તાના આત્માને નરકમાં પાડે છે.

કાશ્યપ ઋષિણ લોકો વડે ધર્મ
 પઠાવ્યો.

શિવ શરીરને ચામડા વડે ઢાંકે છે.
 પતિને નહિ દેખીને તે સ્ત્રી વિલાપ
 કરતી હતી.

સિંહથી ડરીને હું ઘરમાં પેસું છું.

એક સમયમાં સ્ત્રીનું રોયું સાંમઠી
 રાજાણ નોકરોવંડે પૂછાવ્યું.

ધનવાળા માણસો ધનને માટે અધંમ
 કામો કરાવે છે.

(તેણે) કપટથી રાજાને મરાવ્યો.

રાજાના શરીરમાં તેણે અમૃત અ-
 ઢાડ્યું.

હે માતા ! માહને દીક્ષા ગ્રહણ
 કરાવો, જેથી તમે અને માહ

સુખને અનુભવશો.

સામાયિક કરાવતો શ્રાવક પુણ્ય
 એકદું કરે છે.

પંડિતોવડે મોહમાં મૂંઝાતા પુરુષો
 વાઙ્કો કહેવામાં આવેછે.
 (તમે) તમારા શરીરને વૈદ્યો વડે
 પોપાવો.
 (હું) મરીને પુણ્યવડે દેવપણાને
 પામીશ.
 (હું) તમારું કલ્યાણ કરાવવા માટે
 ईश्वરને પૂજીશ.

વીરચન્દ શેઠ શાઢામાં મળનાર
 વિદ્યાર્થીઓને રોજ જમાડેછે.
 સંસારમાં પડતા પ્રાણીનું રક્ષણ
 કરવામાટે મુનિઓ ઉપદેશ આપી
 દીક્ષા ગ્રહણ કરાવેછે.
 અભિમાનથી જ્ઞાન દૂર નાસેછે.
 (તે) ક્રોધવડે નરકનું વારણું
 ઉઘાડેછે.
 લામ લોભને વધારેછે.

પાઠ ૨૩ મો.

સંસ્કૃતમાં જેને અન્તે ' અન્ ' હોયછે એવા કેટલાક

પુંલિંગ નામોનાં પ્રાકૃતમાં રૂપાખ્યાન.

આવાં નામો પ્રાકૃતમાં અકારાન્ત લેખાયછે, જેમકે(સં૦ રાજન્)
 રાય અથવા રાયાણ; (પૂષન્) પૂસ અથવા પૂસાણ; (શ્વન્) સ અથવા
 સાણ વિગેરે.

આ (અકારાન્ત તથા આણાન્ત) નામોનાં રૂપો અકારાન્ત
 નામોની માંફકજ છે; પરંતુ અકારાન્ત નામોમાં તે ઉપરાન્ત નીચે
 મૂજવ પ્રત્યયો વધારે લાગેછે, તેથીજ ફક્ત તે વિશેષરૂપો નીચે
 પ્રમાણે જણાવીપ છીપ.

વિશેષ પ્રત્યયો—

એકવચન	બહુવચન
૧. આ	આણો, ઇણો.
સં. " "	" "
૨. ઇં	" "

३. इणा, ण्णा	ईहिं, ईहिं, ईहि.
४, ६. ण्णो, आणो, इणो	इणं, ईणं.
९. " " "	इत्तो, ईओ, ईउ, ईहितो, ईसुंतो.
७. इम्मि	ईसु.

राय.

एकवचन	बहुवचन
१. राया	रायाणो, राइणो.*
सं. " "	" "
२. राइणं	" "
३. राइणा, रण्णा	राईहिं, राईहि, राईहि.
४, ६. रण्णो, रायाणो, राइणो	राईणं, राइणं.
९. " " "	राइत्तो, राईउ, राईओ,
७. राइम्मि	राईहितो, राईसुंतो. राईसु.

पूसा.

१. पूसा	पूसाणो, पूसिणो.
सं. " "	" "
२. पूसिणं	" "
३. पूसिणा, पूसण्णा.	पूसीहिं, पूसीहि, पूसीहि.
४, ६. पूसण्णो, पूसाणो, पूसिणो	पूसीणं, पूसिणं.
९. " " "	पूसित्तो, पूसीउ, पूसीओ,

* आ. उपर कहेला प्रत्ययो मांहेला सघळा इकारादि तथा ईकारादि, तेमज 'ण्णा' तथा 'ण्णो' प्रत्ययो पर होय त्यारे फक्त 'राय' शब्दने 'य' लोपाय छे.

पूसीहितो, पूसीसुतो.
पूसीसु.

७. पूसिमि

नाम-(पुंलिङ्ग).

अद्ध, अद्धाण (सं०-अध्वन्)-रस्तो.
राय, रायाण (सं०-राजन्)-राजा.
पूस, पूसाण (सं०-पूषन्)-सूर्य.
बन्ह, बम्हाण (सं०-ब्रह्मन्)-ब्रह्मा.
जुव, जुवाण (सं०-युवन्)-जुवान.
तक्ख, तक्खाण (सं०-तक्षन्)-सुतार.
उच्छ, उच्छाण (सं०-उक्षन्)-बल्लद.
स, साण (सं०-ध्वन्) कूतरो.
महव, महवाण (सं०-मघवन्)-इन्द्र.
+अप्प, अप्पाण (सं०-आत्मन्)-आत्मा, जीव.
सुकम्म, सुकम्माण (सं०-सुकर्मन्)-सारां कर्मवाळो.
गाव, गावाण (सं०-ग्रावन्)-पत्थर.
मुद्ध, मुद्धाण (सं०-मूर्धन्)-मायुं.

कूव-कूवो.
इंगाल-अंगारो.
अबुह-अज्ञानी माणस.
बोह-ज्ञान.
खग-पक्षी.
नारइअ-नारकीनो जीव.
नीसास-नीसासो.

पंडव-पांडव.
नेरइअ-नारकीनो जीव.
विद्धुम-परवाळुं.
वणस्सइ-वनस्पति.
हरिआल-हडताल.
रसिन्द-पारो.
खल्लिड-टालवाळो.

+ आ शब्दनां पण रूपो पूर्वोक्त रीते छे, परन्तु ते उपरान्त तृतीयाना एक-
वचनमां 'अप्प' शब्दना 'अप्पणिआ, अप्पणइआ' ए वे रूपो विशेष थाय छे.

तस-चालवानी शक्तिवाळो जीव.	निणय-निश्चय, निर्णय.
थावर-चालवानी शक्तिरहित जीव.	दुआइ-ब्राह्मण.

नपुंसक—

खइर-खेरनुं लाकडुं.	यीण-यीणुं.
हिंगुल-हिंगळोक, हिंगुल.	बार-बारणुं.
अळमय-अबरख.	अंगुअ-फलविशेष.
वेरुलिअ-वैदूर्य रत्ननुं नाम.	

स्त्रीलिङ्ग—

उक्का-उल्का-दि.	उच्छु-शेळडी.
थी-स्त्री.	सुण्हा-गलकंबल.
दिहि-धैर्य, संतोष.	

विशेषणो—

खुडिअ-तोडेळुं.	बिउण-बमणुं, द्विगुण.
सन्त-थतो, होतो.	नेअ-ज्ञेय, जाणवा लायक.
थुवअ-स्तुति करनार.	

संबंधक भूतकृदन्त—

णच्चा (सं०-ज्ञात्वा) जाणीने.	सोच्चा (सं०-श्रुत्वा) सांभळीने.
भोच्चा (सं०-भुक्त्वा) खाइने.	बुज्झा (सं०-बुद्ध्वा) जाणीने.

धातु—

अणुप्प+विस्-प्रवेश करवो.	सज्ज-तैयार थवुं.
उव, आ=उवा+गच्छ-आववुं.	पडि+हा-प्रतिभान थवुं.
लिह-लाखवुं.	झर्-झखुं, टपकवुं.

णि+गच्छ-नीकळवुं.

कप्प-कल्पवुं.

आ+हर्-खावुं.

उ+प्पइ-ऊढवुं.

जअइ-झट करवुं, त्वरा करवी.

अहिरेम्-पूरुं करवुं.

सम्+आव-समाप्त थवुं.

वाक्य—

तित्थयराणं जम्मं णंच्चा महवा
उवागच्छइ ।

गुरूणं आणं सोच्चा सीसा नय-
राओ णिगच्छन्ति ।

बम्हणा अन्नं भोच्चा सिज्जाए पडन्ति ।

बुहो तत्तं बुज्झा अबुहे जणें तत्तं
जाणावेइ ।

तसे जीवे सावगो न मारेइ, मारंतं
पुण न समणुजाणेइ ।

धम्मम्मि जअडन्ता जणा संसारं
झत्ति तरन्ति ।

थीणं घयं पूसस्स तावओ हेड्डं झरइ ।

थी विहुमे पासिअ नीसासे मेल्लइ ।

उच्छाणा सइ भारं वहन्ति ।

विज्जो रसिन्दं पिज्जावेइ ।

वीरं अच्छरसाओ खुब्भावेन्ति ।

सिन्नं समरंणम्मि जिणावेइ ।

एत्थ नयरमहेसित्ति कप्पेसु ।

अज्जा भोअणेण बम्हणे थिप्पा-
वन्ति ।

साहुणो परोप्परं न जुज्जेहिन्ति
नवि जुज्झविहिन्ति ।

अंगणम्मि आहारेसु ।

खगा गयणम्मि उप्पडन्ति ।

धणं अहिरेमावही ।

रायाणो आउहाइं सज्जावेइ ।

पूसाणो सूसाविइ जलाणं ।

कूवत्तो वारीणि करिसावेइ इत्थीहिं ।

पुत्थयं समावइ ।

घडं घडावेइ ।

इह सन्तो तत्थ सन्ताइं जिणाण

विम्भाइं वन्दामि ।

हेमचन्दस्स कव्वम्मि पडिहाइ

घणं तत्तं ।

गायनी गलकंवल जमीनं

अडकेछे.

जुवान सुतार लाकडांने पातळां

कोरेछे.

(તેઓ) ચોકમાં જડને નાચતી
 સ્ત્રીને જોવા માટે ઊભા છે.
 હિંગુલમાં અને હડતાલમાં જીવ છે.
 પૃથ્વી ઉપર પડેલી ઉલ્કાએ
 કૂતરાને બાઝ્યો.

રાજાના મુકુટમાં વૈદૂર્ય રત્ન છે.
 નારકીનો જીવ વહુ રોવેછે.
 સ્તુતિ કરનાર ધન મેલવેછે.
 પંડિતો તત્ત્વનો નિર્ણય કરેછે.
 શેત્રુંજાના દર્શનથી ચમણું પુણ્ય થાયછે.
 અવરણ અને પથ્થર માટે લોકોવડે
 જમીન સોદાયછે.
 પાંડવો પણ વનમાં ગયા હતા.
 બ્રાહ્મણો શેલડી ચાવેછે.
 (તે) ગુરુની સામે જવા માટે ઘરથી
 બહાર નીકળ્યો.
 (તેણે) રસ્તામાં પ્રશંસા કરાવી.

(તેઓ) ઢઢો ગંઠાવેછે.
 (તમે) વેળે વીરનું સ્મરણ કરાવ્યું.
 (તેઓ) વેળે સ્ત્રીને હસાવી.
 રસ્તામાં જતો છતો તે પડી ગયો.
 પ્રમુની મૂર્તિને જોડેને તમારું મન
 ઊલસ્યું.
 (તેવડે) ઘડો માથામાં મૂકાયો.
 વધા લોકો સારા કર્મવાળાને જુએછે.
 (હું) અજ્ઞાનીને પૂજાવીશ નહિ.
 હું મળીલાલને ઘોડા ઉપર
 ચડાવીશ.
 ઘોડા ઉપરથી ઉતરીને નીચે પડેલો
 માણસ નીસાસો મૂકેછે.
 ફૂલનો ગંધ ફેલાયછે.
 એક વળકરે પટ કચો.
 કલ્યાણ થાઓ.

સવાલ.

૧. 'ઇઅ, અને કેર' આ બે પ્રત્યય માંહેલો કયો પ્રત્યય નામને લાગેછે અને કયો ધાતુને લાગેછે ?, વઢી તેના અર્થ સહિત ઉદાહરણ આપો.
૨. 'ઘટપણું' તેનું પ્રાકૃત શું થાય ?.
૩. 'જુવ' શબ્દનાં રૂપો લખો.
૪. રાય. અથવા રાયાણ (રાજન. શબ્દનું પ્રાકૃત) શબ્દોનાં રૂપો લખો.
૫. 'અપ્પ' શબ્દના તૃતીયાના એકવચનમાં રૂપો લખો.

10

Abstract

नाम-(पुंलिङ्ग).

निसिअर-चंद्रमा.
 मिलिच्छ-म्लेच्छ, यवन.
 नरिन्द-राजा.
 ईसर-ईश्वर.
 बहेडअ, बहेडय-बहेडुं.
 मूसअ-उंदर.
 तित्तिर-तेतर.
 जहिदिठल-युधिष्ठिर.
 ओज्झर-झरो.
 करीस-छाणुं.

सिरीस-एकजातनुं फूल.
 वम्मिअ-राफडो.
 मोगगर-मुद्गर.
 कोन्त-भालूं.
 पोत्थय-पुस्तक.
 ठम्भ-स्तम्भ.
 छुर-छुरो, अस्तरो.
 छार-खारो.
 दच्छ-डाहो.

नपुंसक—

सिन्दूर-सिंदूर.
 दोवयण-द्विवचन.
 नेड-माळो.
 तोंड-मोडुं.
 मोंड-मुंडो.
 पोक्खर-पाणी.
 पोग्गल-शरीर.

कोउहल }
 कोउहल } कुतूहल.
 कुउहल }
 दुउल }
 दुअल } वल्ल, दुकूल.
 दुगुल (आर्ष) }
 वच्छ-छाती.
 नाम-नाम.

स्त्रीलिङ्ग—

गलोई-गळो.
 मोत्था-मोथ.

मच्छिआ-माखी.
 कच्छा-काख.

विशेषणो.

जिण्ण-जीर्ण.
कोंढ-कुंड.

सण्ह } सूक्ष्म.
सुण्ह }
छय-तूटल.

अन्यय—
किंचि-कांड पण.

धातु—

आकङ्क-वापरवुं.
वोल्-जवुं.
आनयर-आचरवुं.

णिहस-उल्लसवुं.
विरमाल-वाटजोवी.

वाक्य—

सन्वे मिलिच्छा मंसं आअडुन्ति ।
नरिन्दा कोन्ताइं खिवन्ति ।
आयंकवन्ता जणा गलोइं पिज्जन्ति ।
सन्वेसिं निसिअराणं तेअहि समुद्धो
णिहसइ ।
एगा मच्छिआ छुरस्मावरि चिट्ठइ ।
सन्वाइं पोग्गलाइं जिण्णाइं अत्थि ।
अण्णे मुणिणो अद्धाणम्मि वोलन्ति ।
रयणीए सन्वहिं नेडम्मि पक्खिणो
उंयन्ति ।
इअरे अहिणो वम्मिअेहिन्तो
णिग्गच्छन्ति ।
कोंढो जणो ठम्मस्स सम्मुहं परीइ ।

ईसरस्स नामं गेण्हिमो ।
मूसआ बहेडअे आहरिस्सन्ति ।
तित्तिरा खित्तम्मि धावन्ति ।
पोक्खराउ ओज्झरो झरइ ।
मोग्गरेहिन्तो तसा तसन्ति ।
करीमाणमग्गिणा मोत्था डहइ ।
वच्छम्मि सिरीमस्स हारो छज्जइ ।
दच्छा किंचि वि कोउहलं न
देक्खन्ति ।
इत्थीओ सुणहेहिं दुअल्लेहि तोण्डं
दक्खन्ति ।
वहुणो वाला कच्छाए पोत्थयं खिविअ
सालाअ जन्ति ।

દુષ્ણિ અસિવિના જહિટ્ઠિલં વન્દન્તિ।
 હૃત્થીણં મત્થયંમિ સિન્દૂરસમૂહો
 મિસીઅ ।

દુહિઆણં નરાણં હયમ્મિં સરીરે
 છારો પઢ્ઢ ।
 મુહાચારં આચરન્તુ ।

કેટલાએક ઉંદરો રાત્રિએ ઘરમાં
 દોડેછે અને નાચેછે.
 માઈ માઈની વાટ જોશે.
 વાળોવડે રાજાએ પોતાના જીવિ-
 તનું રક્ષણ કર્યું.
 ગરીબ માણસો જાડા વઢ્ઢોવડે
 શરીર ઢાંકેછે.
 ईશ્વરના ગુણોને સાંભળીને ભક્તોનું
 મન આનંદવાલું થાયછે.
 વૈદ્યો ગળોને પાણી પાયછે.
 માણસો તેતરને લઢાવેછે.
 લોકો સ્ત્રામાંથી નિર્મલ પાણીને
 ઘરે લઈ જાયછે.

મ્લેચ્છો જ્ઞાડો કાપવા માટે વનમાં
 ગયા.
 બ્રાહ્મણો મુદ્દરોવડે વહેડાને ભાંગેછે.
 યાંમલ ઉપર રાખેલિ પુતલિઓ
 ગીત ગાયછે.
 સંસારના સુખ ભોગવીને રાજા
 યુધિષ્ઠિરે સાધુપણું લીધું.
 સિન્દૂરવડે ઉંદરોનાં મોઢા લાલ
 થાયછે.
 માણસો નદીમાં પડીને તરેછે.
 વાલકો સ્ત્રાવા માટે રોજ સવારે રોવેછે.
 સારા પુત્રો પિતા અને માતાની
 સેવા કરેછે.
 કપિઓ દ્વિવચનને વાપરતા નહતા.

પાઠ, ૨૫ મો.

સર્વનામ-વાલું.

‘ક’ (કુંલિંગ).

‘ક’ (કિ) = કોણ, શું.

આ શબ્દના તમામ રૂપ ‘સવ્વ’ શબ્દની માફક છે પરન્તુ જે
 કાંઈ વિશેષ છે તે વતાવીએ છીએ—

તૃતીયાં એકવચન—ઈણા, ઇળ. જેમ—કિણા, કેળ.

પદ્મમી ,, —મ્હા, ઇળો, ઈસ; (વીજા પ્રત્યયો ' સવ્વ ' શબ્દ માફક)

જેમ—કમ્હા, કિળો, કીસ (વીજા ' સવ્વ ' માફક)

ષષ્ઠી એકવચન—આસ, સ્સ, જેમ—કાસ, કસ્સ,

,, વહુવચન—આસ, એસિં, ણ, જેમ—કાસ, કેસિં, કાળ.

સપ્તમી એકવચન—આહે, આલા, ઇઆ; (વીજા ' સવ્વ ' માફક)

જેમ—કાહે, કાલા, કઠ્ઠા; (વીજા ' સવ્વ ' માફક)

સ્ત્રીલિંગ.

' કા, કી ' આ સર્વનામનાં રૂપ ' આકારાન્ત તથા ઈકારાન્ત ' સ્ત્રીલિંગ નામોની જેવાંજ છે; પણ વિશેષછે તે કહીએ છીએ—

' કી ' શબ્દનાં પ્રથમા તથા દ્વિતીયાના એકવચનમાં તથા ષષ્ઠીના વહુવચનમાં રૂપો થતાંજ નથી વળી 'કી' શબ્દ થકી ષષ્ઠીના એકવચનમાં 'સ્સા, સે, આસ' આ ત્રણ પ્રત્યયો વધારે લાગેછે જેમ—કિસ્સા, કીસે, કાસ (વીજાં 'સહી' પ્રમાણે)

નપુંસક—

નપુંસકમાં ' ક ' શબ્દનું રૂપ પ્રથમાના તથા દ્વિતીયાના એકવચનમાં ' કિં ' થાય છે. અને વાકીનાં વધાં રૂપો ' સવ્વ ' નપુંસક લિંગની માફક સમજવાં.

' ક '—(નપુંસકલિંગ).

એકવચન

વહુવચન

૧—કિં

કાઈ, કાઈ, કાળિ.

૨—,,

,, ,, ,,

૩—કિણા, કેળ

કેહિં, કેહિં, કેહિ.

४-ई-कास, कस्स

कास, काण.

५-कम्हा, किणो, कीस,

कत्तो, काउ, काओ,

कत्तो, काओ, काउ, काहि,

काहि, केहि, काहिंतो, केहिंतो,

काहिंतो, का

कासुंतो, केसुंतो.

७-कस्सि, कम्मि, कत्थ, कहिं

केसु.

नाम-(पुंलिङ्ग).

थव-स्तुति.

मिच्चु-मृत्यु.

सिलिम्ह-श्लेष्म.

जामाउअ-जमाई.

हणूमन्त-हनुमान.

बुन्दारय-देव.

वाऊल-पवननो समूह.

भइरव-देवविशेष, भैरव.

सिंगार-शृंगार.

मंगलविजय

मयिन्दविजय } विशेषनाम.

कोट्टवाल-कोटवाल.

नपुंसक—

तम्ब-तांबु.

मोल-किंमत.

तुर-वाजीत्र.

कलत्त-स्त्री.

तोणीर-भायुं.

माउक्क-नरमाश.

तम्बोल-तंबोल, पान.

घुसिण-चन्दन.

बुन्दावण-बृन्दावन.

सइन्न-सैन्य.

मुणाल-हंसने खावानो तंतु.

दइअव-दैवत.

केसर-केशर.

पम्ह-पांख.

सिन्धव-सैन्धव, मीठुं.

वज्ज } वज्र.

वइर }

दइन्न-दैन्य, गरीबाइ.

इन्दिअ-इन्द्रिय.

स्त्रीलिङ्ग—

सण्णा—संज्ञा.

जरा—घटपण.

किसरा—खीचडी.

रिद्धि—धन, ऋद्धि.

कइ—क्रिया, कृति.

पउत्ति—प्रवृत्ति.

पुत्तलिआ—पुतली.

सड्ढा } श्रद्धा.

सद्धा }
दिट्ठिआ—आनंद.

विशेषण—

ठड्ढ—स्तब्ध.

दिण्ण—दीधेलुं.

उठ्ठ } उंचुं.

उद्ध }

घट्ठ—घसेलुं.

तत्त } तपेलुं, गरम थएलुं.

तविअ }

मउ—नरम.

वाहित्त—बोलेल.

पर—बीजुं.

उक्किट्ठ—उत्कृष्ट, उंचुं.

घिट्ठ—धीठुं, धृष्ट.

मविअ—भव्य, सुंदर.

वन्दणिज्ज—वांदवायोग्य.

कास } कृश.

किंस }

धातु—

कोआस्—विकसवुं.

वि+वह्—विवाह करवो.

तच्छ्—पातळुं करवुं.

सामग्ग्—चोंटवुं.

घोड्ढ—पीवुं.

वाक्य—

मट्ठिआए वि वहुं मोल्लमहोसि ।

कित्तिआ इत्थीए मणम्मि माउक्क-

मत्थि ? ।

मविआ सड्ढा ! जिणधम्मो उक्किट्ठा

रिद्धी अत्थि ।

हणूमन्तो वइरेण पव्वयं तोढीअ ।

કિણા મિત્તૂ જિણિજ્ઞ ? ।

સદ્ગત કાલા ગચ્છિહિ ।

સમણો પિવ સાવયો હવહ જમ્હા ।

ધુસિણં વિ અગિણા તવિઅં હોહ ।

વિહ્ણહા જણા સવ્વે મણુસ્સે સંસારાઓ તારન્તિ ।

કિસરા સોહિજ્ઞહ ।

જામાડા તમ્બોલં દિન્તિ ।

ઉબ્બો કોટ્ટવાલો ભદ્દરવસ્સ પાસે થવં બોલ્લહ ।

જણા જરાણ જિણ્ણા તવહિ આસાણ ન જુણ્ણા ।

જહ સિલિમ્હમ્મિં મચ્છિઆ સામગ્ગહ, તેહેવ સંસારે જણો સામગ્ગહ ।

કિસરાણ સિન્ધવં સિવન્તિ ।

વુન્દારયા હુહં ધોટ્ટન્તિ ।

ભવિઆહ કહ્મં પડત્તી કરણિજ્ઞા ।

કો વિ નરો મઠ નત્થિ, અવિ સવ્વં ધિટ્ઠા અત્થિ ।

ન વિવહિહિમિ ।

તોણીરા વાણે કરિસિઅ, ભૂમીણ સિવિઠ્ઠણ, કાડસગ્ગમ્મિ અચ્છહ ।

ઇન્દિઆહં જિણિઅં વન્દણિજ્ઞો વીરો સમત્ત્યો આસિ ।

વાજાંઓના શબ્દો કાનમાં ભરાયા.

ગરીબ માણસો સાંજે સ્ત્રીચઢીને જમશે.

મુખનો શૃંગાર તંબોલ છે.

પર્વતમાંથી તાંબુ નિરુલે છે.

હનૂમાન વાંદરા ન હતા પણ સાધુ પુરુષ હતા.

જેમ મુખથી કહેલું તેમ કરનારા માણસો જગતમાં થોડા છે.

સ્ત્રીઓ જગતને દુઃખ દેવા જન્મે છે.

ધિઠો માણસ ગરીબાઈથી પીડાયો.

સારા પાણીથી મીઠું થાય છે.

વે પાંચોવડે પૃથ્વી ઉપર ચાલતો હંસ મૃગાલને ચાય છે.

જિનેશ્વરે ધર્મને સંભળાવ્યો.

મંગલવિજયમુનિ અને મરિંદ

(મૃગેન્દ્ર) વિજયમુનિ વિજયધર્મ-

સૂરિગુરુ પાસેથી પચ્ચક્ષણ લે છે.

ઘડપણ મૃત્યુનું પહેલું ચિહ્ન છે.

સ્વેતરમાં કેસરના ફાડો વિકસશે.

પવનના સમૂહો વાય છે.

જીવની કોઈ પણ સંજ્ઞા કર્મથી જ થાય છે.

સ્તબ્ધ માણસો કાંઈ પણ કામ કરી શકતા નથી.

સોનું માટીમાંથી જ નીકળ્યું.

સાધુ પુરુષો પોતાની સ્તુતિ કરતા નથી.

દીધેલ દાનનું વ્રણું ફલ થશે.

ઋષિઓ પાપને પાતલું કર્યું.

પાઠ, ૨૬ મો.

સર્વનામ-ચાલુ.

જ. ત. પુંલિંગ.

જ (યત્) = જ, *મ, ત, + ણ (તદ્) = તે, આ વેડ શબ્દનાં રૂપો પુંલિંગ માં 'ક' સર્વનામની માફક થાયછે. પરંતુ વિશેષ પટલુંજ કે 'ક'ને લાગતા ઇણો તથા ઈસ, પ્રત્યય આ વન્ને શબ્દોને લાગતા નથી.

'ત' (તદ્) શબ્દના પઠીના એકવચનમાં 'સે' તથા 'બહુ-વચનમાં 'સિં' તથા પચ્ચમીના એકવચનમાં 'તો' પટલાં રૂપો વધારે વપરાયછે.

સ્ત્રીલિંગ.

જા, જી (યત્) § સા, તા, તી § ણા (તત્) આ શબ્દનાં વધાં રૂપો 'કા તથા કી' ની માફક યથાયોગ્ય જાણી લેવાં.

નપુંસક.

'જ તથા ત' શબ્દનાં તમામ રૂપો નપુંસક 'સવ્વ' શબ્દની માફક થાયછે.

નામ-પુંલિંગ.

વડદઠમ-વૈદર્ભ.

ઘડત્ત, ચેત્ત-ચૈત્રનામનો માસ.

કેલાસ } પહાડતું નામ.
કહ્લાસ }

નિહસ-કસોટી.

જહિલ-જટાવાલો.

લિમ્વ-લીંવડો.

ઝવસગ-ઝપસર્ગ, ધાતુની પૂર્વમાં જોડાતો શબ્દ.

* આ શબ્દ કેવલ પ્રથમાના એકવચનમાં પુંલિંગમાં જ વપરાયછે.

+ આ શબ્દનાં રૂપો ક્વચિત્ જ વપરાયછે.

§ 'સા' શબ્દ કેવલ પ્રથમાના એકવચનમાંજ તથા 'ણા' જવલેજ વપરાયછે.

कोञ्च—पक्षीनी जाति विशेष.

सीमर } विंदु.
सीहर }

नाह—नाथ.

पिसल्ल—पिशाच.

पडैव—दीवो.

फणस—फणस.

कमन्व—थडवगरुं शरीर.

इन्द्रविजय—विशेषनाम.

परिसह—दुःख.

नपुंसक—

अइसरिअ—ऐश्वर्य.

कइअव—कपट.

वेर—वैर.

सररुह—कमल.

आवज—वाजुं.

जोव्वण—यौवन.

सउह—घर.

मउण—मौन.

पउरिस—पौरुष.

सयड—गाहुं, शकट.

मरगय—मरकत, रत्नरुं नाम.

जहण—साथल.

मडय—मुडुं.

रयय—रूप.

कवाल—कपाल.

स्त्रीलिङ्ग—

पुलोमी—इन्द्राणी.

जंउणा—यमुना.

पइण्णा—प्रतिज्ञा.

सहा—सभा.

कंथा—गोदडी.

विशेषण—

समागय } पासं गएलुं.
उवगय }

काहल—वीकण, कातर.

पेज—पीवा योग्य.

कइवाह—कैटलुं.

अव्यय—

अन्तुन्नं } परस्पर.
अन्नन्नं }

पुधं
पिधं
पिहं
पुहं } नूतुं.

धातु—

कील्—रमवुं.
लि—लखवुं.
तव्—तपवुं.
हा—हीन थवुं.
पीड्—पीडवुं.

वंच्—उगवुं.
सं+मिल्—मळवुं.
समा+चर्—आचरण करवुं.
उव+इ—पामवुं.
पाल्—पालवुं.

तम्मि केलासे जडिलो संभू तवं
तवीअ ।

तलायम्मि सररुहेहिं पुलोमीओ
कीलन्ति ।

पुत्तलिआ पईवं हत्थम्मि धरइ ।
चेत्ते मासे लिम्बो थाणू पिव दीसइ ।
उवसगास बहुणो अत्था होन्ति ।
कवालं कमन्धो च पिहं हवीअ ।
काहलो पुरिसो सउहम्मि वि भयं
पावइ ।

जंउणाए सरिआअ मडयं तरइ ।
जोव्वणे वि सो मउणं पालेइ ।
पउरिस्वन्ता जणा कइअवेण
सन्ने वञ्चन्ति ।

अइसरिअवन्तो नाहो पोत्थयं
लिहावइ ।

फणसस्स फलं संमिल्लीअ ।
रययम्मि मरगयं छज्जइ ।
नाहो निहसेणं सुवण्णं परिक्खइ ।
परिसहा साहुणो सरीरं पीडन्ति ।
जहणे जलस्स सीहरं समागयं ।
सयढं जणे गामं गमावेइ ।
कंथाए सा सव्वा सभा लोद्धिहिइ ।
अन्तुन्नं केण वि वेरं न करणिज्जं ।
तेण जा पइण्णा चित्ते कया तं
तहेव सो पालिअ ।
पावं हाहिइ ।

वीर त्रिशलाना उदरथी अवतर्यो.
कपालमां नानुं तिलक शोभरो.
पूर्वकालमां वधा माणसोए अन्योऽन्य
प्रीति राखी हती.
ते नदी पीवा योग्य छे.
क्रौंचने वचाववामाटे ते माणस
दोड्यो.
माथा विनाना धडथी लोही नीकळेछे.
रात्रीए भमता पिशाचो माणसोने
पीडेछे.
ते पुरुष सभामां गोदडीवडे शरीर
ढांकीने सारुं बोलशे.
केटलाएक बीकण माणसो कोइनुं
पण भलुं करता नथी.
वाणिआनुं पहेलुं काम कपट छे.
जे जीव साधु पुरुषोने ठगशे तेज
जीव दुःख अनुभवशे.

ते गाढाने माणसोए यमुनामांथी
खेंच्युं.
लींवडो गाममां अने जंगलमां पण
उगेछे.
पौरुष विना कर्म कांड पण करतुं
नथी.
इन्द्राणीने घरे वाजां वाग्यां.
मौन धरीने बेठेला विजयधर्मसूरि
राजा साथे पण बोलया नहिं.
स्त्रीना साथळकेळनी सरस्वा होयछे.
वैदर्भे दमयन्तीने बोलावी.
इन्द्रविजयमुनि घणी विद्या पामीने
पण अभिमान नथी करता.
कोण मरणने नथी पामतो ?
तलावथी पाणिना बिन्दु निकळेछे.

पाठ, २७ मो.

सर्वनाम-चालु.

अमु (अदस्) =आ, पेळुं.

आ शब्दनां रूप पुंलिंगमां ' भाणु ' जेवां, स्त्रीलिंगमां ' ध्रेणु ' जेवां तथा नपुंसकलिंगमां ' महु ' जेवां थायछे; परंतु ते उपरान्त प्रथमाना एकवचनमां ' अह ' एवुं एक रूप त्रणे लिंगमां विशेष थायछे, तथा सप्तमीना एकवचनमां ' अयस्मि तथा इयस्मि ' एवां वे रूप त्रणे लिंगनी अंदर विशेष थाय छे.

अमु-पुंलिङ्ग.

एकवचन.

१ अमू, अह.

बहुवचन.

अमुणो, अमवो, अमओ, अमउ,
अमू.७ अयम्मि, इअम्मि,
अमुम्मि.अमूसु, अमूसुं.
इत्यादि.

नाम-(पुंलिङ्ग).

वंस-वंश.

दहमुह-रावण.

पार-किछो.

गिम्ह-ग्रीष्म ऋतु.

अन्तप्पाय-मध्यमां पडवुं.

मग्गसिर-मासवुं नाम.

मेलं-मेळो, सभा.

मज्झन्न-मध्याह्न.

वग्घ-वाघ.

परामरिस-विचार.

कम-परिश्रम.

पिलोस-दाह.

चारण-चारण.

नपुंसक—

राउल-राजकुल.

उण्हीस-पाघडी.

कम्मस-पाप.

आणवण-जणावतुं.

वरिह-पीछुं.

कोडिअ-कोडीयुं, दीपक राखवानुं
पात्र.

स्त्रीलिङ्ग—

कुल्ला-धोरीयो, नीक.

आणत्ति-जणावतुं.

मेइणी-जमीन, मेदिनी.

सासू-सासू.

हिरी-लज्जा.
सिप्पी-छीप.

मामी-मामी.
सलाहा-श्लाघा.

विशेषणो—

निचल-निश्चल.
सेर-विकसित.
तिक्ख-तीखुं.
मणोज्ज-सुंदर.
अप्पज्ज-आत्मज्ञ.
अम्बिल-खाटुं.

किलिट्ठ-कठण.
पुरिम-पूर्व.
रम्म-सुंदर.
दइवज्जा-दैवने जाणनारो.
इंगिअज्ज-इंगितने जाणनार.

अन्यय—

एण्हि } हमणां.
एत्ताहे }

एक्कसिअं }
एक्कसि } कोइ दिवस.
एकइआ }

धातु—

अव+लम्ब्-अवलंबवुं, आशरो लेवो.
अलं+कुण्-शणगांखुं.
वि+रम्-अटकवुं.

अव+मण्-तिरस्कारवुं.
कील्-रमवुं.

वाक्य—

गिम्हे उउम्मि मज्झन्ते वि साहुणो
उण्हीसं न धरन्ति ।
एक्कसि राउलं मग्गसिरे मेले
कीलिहिइ ।

बहुणा कमेण सिप्पीए मोत्तिआइं
पाविज्जन्ति ।
दइवज्जा णरा कज्जं समावन्ति,
अवि अन्तप्पायं ण कुणन्ति ।

चारणा पुरिमस्स वंसस्स मणोज्जे
गुणे गाअन्ति ।

दहमुहो पारमवलम्बीअ ।

सासू कोडिएसु दीवे काऊणं धरं
अलंकुणइ ।

अप्पज्जा किलिट्ठाणि कम्मसाइं न
करन्ति ।

आयरिसम्मि सासूए मुहं देखि-
ज्जइ ।

कुल्लाए जलं नीहरिऊण स्खवाण
मूलम्मि गच्छइ ।

इंगिअज्जा एण्हं थोक्का अत्थि ।
सो तं परामरिसं करावेइ ।

मामी सेराइं रम्माइं पुप्फाइं मेइ-
णीअ चिणिहिंइ ।

पिलोसो सव्वमालुंखइ ।

विज्जत्थीहिं वहुं तिकखं तह अ-
म्विलं वत्थुं न जेमीअइ ।

मोरो वरिहाइं चान्नं छज्जन्ति ।

साहुणो सलाहं पि अवमणन्ति ।

दहमुहस्स वि दहाइं मुहाइं समरे
रामस्स बन्धू छिन्दीअ ।

चारणा हिरीए रहिआ हवन्ति ।

वग्घो सव्वे जीवे डरावेइ ।

कम्मसाउ विरम ।

रावणना मुकुटमां पीछां देखातां
हतां ।

निश्चल माणसो एकज काम पुरुं
करे छे ।

‘धर्मनुं जणावहुं’ ए काम पृथ्वीमां
उत्तम छे ।

वाघथी शूरा माणसो थोडुं पण
डरता नथी ।

सारा माणसो पापने तिरस्कारे छे ।

(हुं) कोइनी साथे रमीश नहिं ।

तेणे मने शणगार्यो ।

ते माथेथी पावडी फेंकतो हवो ।

पोतानी प्रतिज्ञामां निश्चल माणसो
कार्यमां जय पामेछे ।

ते चारण शरम विना जेम तेम
बोल्ह्यो ।

ज्यारे त्यारे माणसोज भूले छे ।

विजयधर्मसूरिए मुनि इन्द्रविजय
नामना इंगितज्ञ शिष्यने भ-
णावी पोतानी पासे राख्या ।

मागशर मासमां पर्वतो उपर वरफ
होयछे ।

मध्याह्नमां पण साधुओ नदीकाटे
सूता हता ।

જે પાણિનું ટીપું છીપમાં મોતી થાય	કોઈ દિવસ મહાવીરદેવે આ દેશ
છે, તેજ પાણિનું ટીપું સર્પનાં	પવિત્ર કર્યો હતો.
મુઘમાં વિષ થાયછે.	આ મેલામાં ઘણાં માણસો મઘ્યા
ગુણ અને દોષોનું કારણ પાત્ર છે.	હતા.
તે વિચાર વિના કામ કરીને રોયો.	તેની મામી ધર્મને આરાધીને સ્વર્ગે ગઈ.

પાઠ, ૨૮ મો.

સર્વનામ-ચાલુ.

* અ, ડ ણ, ઇમ (ઇદમ્) = આ.

પુંલિંગ.

‘ઇમ’ શબ્દનાં રૂપો સામાન્ય રીતે ‘સવ્વ’ ની જેવાં છે, પરંતુ વિશેષ પ છે કે પ્રથમાના એકવચનમાં ‘અયં,’ દ્વિતીયાના એકવચનમાં ‘ઇયં,’ સપ્તમીના એકવચનમાં ‘ઇહ’ ષષ્ઠીના એકવચનમાં ‘સે’ તથા બહુવચનમાં ‘સિં’ આટલા રૂપો વધારે થાયછે તેમજ સપ્તમીના એકવચન માંહેના ‘તથ, હિ’ આ બે પ્રત્યયો લાગતા નથી.

સ્ત્રીલિંગ—ઇમા, ઇમી.

આ શબ્દોનાં રૂપ આકારાન્ત તથા ઈકારાન્ત સ્ત્રીલિંગ જેવાંજ છે પરંતુ વિશેષ પ કે પ્રથમાના એકવચનમાં ઇમિઆ, તથા તૃતીયાના બહુવચનના ‘હિ’ પ્રત્યયમાં ‘આહિ’ આ બે રૂપો વધારે થાયછે. જેમકે—પ્રથમા એકવચન—ઇમિઆ, ઇમા, ઇમી, ઇમિઆ. તૃતીયા બહુવચન—આહિ, ઇમાહિ, ઇમીહિ, ઇમાહિં વિગેરે.

* ‘અ’ શબ્દ પુંલિંગ તથા નપુંસકલિંગમાં તૃતીયાના બહુવચનનો ‘હિ’ પ્રત્યય પર છતાં, સપ્તમીના એકવચનનો ‘સિં’ પ્રત્યય પર છતાં, તથા ષષ્ઠીના એકવચનનો ‘સ્સ’ પ્રત્યય પર છતાંજ ફક્ત વપરાય છે, જેમ આહિ, આસિં, અસ્સ.

ડ ‘ળ’ શબ્દનાં રૂપ ફક્ત દ્વિતીયા તથા તૃતીયામાંજ ત્રણે લિંગમાં થાયછે.

नपुंसक—

एकवचन.

बहुवचन.

१. इणं, इदं, इणमो.

इमां, इमाँ, इमाणि.

२. " " "

" " "

शेष रूपो पुंलिङ्ग प्रमाणे.

नाम—(पुंलिङ्ग).

मत्तंड—सूर्य.

विवाह—विवाह.

कुक्कुड—कूकडो.

उवल—पाणो, पत्थर.

वासर—वार.

आमय—रोग.

सत्त—जीव.

सेअ—परसेवो.

वसन्त—वसन्त.

केस—वाळ.

कप्पूर—कपूर.

खल—लुच्चो.

पंक—गारो, कचरो.

दुम—झाड.

यण—स्तन.

हंस—हंस.

दन्त—दांत.

दाणव—राक्षस.

उअन्त—समाचार.

मूढ—मूर्ख.

अवसर—समय.

अमच्च—अमात्य, मंत्री.

अन्तेवासि—शिष्य.

अहीसर—तीर्थकर.

नपुंसक.

गोउल—गोकुल.

तवणिज्ज—सोनुं, सुवर्ण.

तिमिर—अंधकार.

छत्त—छत्र.

वित्त—धन.

स्त्रीलिङ्ग—

करिणी—हाथणी.
 वीणा—वीणा.
 गोआवरी—गोदावरी.
 तिसा—तरस, तृपा.
 छल्ली—छाल.
 तुलसी—तुलसीचुं झाड.
 गुहा—गुफा.
 लीला—क्रीडा.

कत्थूरी—कस्तूरी.
 तणया—छोकरी, पुत्री.
 वसहि—घर.
 चूला—चोटली.
 सिहा—चोटली, शिखा.
 वाला—बालकी.
 इच्छा—इच्छा.
 तरंगिणी—नदी.

विशेषण—

घोर—भयंकर.
 दुष्ट—दुष्ट.
 कठिण—कठण.

चउर—चतुर, होशियार.
 जडिअ—जडेछुं, संवद्ध.
 सिअ—धोछुं.

धातु—

नि+वड्—पाछुं फरवुं.
 प+दा—देवुं.
 परि+णे—परणवुं.

णे—लइ जवुं.
 सं+वड्—वधवुं.
 पार्—शकवुं.

वाक्य—

कुक्कुडो इमं जणाण समूहं जग्गावेइ ।
 गोआवरीए सेअवन्ता सत्ता णहा-
 अन्ति ।
 तुलसीए छल्ली बम्हणेहिं पविता
 कहीअइ ।

चउरो इमो हंसो समाचारं पदेइ ।
 तवणिज्जं पीअं सिआ ।
 पंकाउ नीहरिउं अपारन्तं हत्थि
 हत्थिणी आकरिसइ ।
 इणं गोउलं तेण पालिज्जइ ।

ऊंटनी डोक लांबी छे.

हाथणीना दांत धोळा अने नाना
होयछे.

पानाचन्द ! आ संसारमां एक
पण सुख कोइ पण जीवे अनु-
भव्युं नथी.

पाठ, २९ मो.

सर्वनाम—चाटु.

एअ (एतद्)=आ.

पुंलिङ्ग.

आ शब्दनां सघळां रूप ' सव्व ' शब्दनी जेम थायछे. परंतु
आटलां नीचेनां रूपो वधारे थायछे—

प्रथमा एकवचन—	एस, इणं, इणमो, एसो.
तृतीया ,,	एदिणा, एदेण.
पञ्चमी ,,	एत्तो, एत्ताहे.
सप्तमी ,,	एत्थ, अयम्मि, ईअम्मि.
षष्ठी ,,	से.
,, बहुवचन—	सिं.

बली आ ' एअ ' शब्दने सप्तमीना एकवचन मांहेना ' त्थ ' तथा 'हिं' प्रत्ययो लागता नथी, तेमज प्रथमाना एकवचनना ' ओ ' प्रत्ययनुं रूप पण थतुं नथी.

स्त्रीलिङ्ग. एआ, एई.

आ शब्दनां रूपो आकारान्त तथा ईकारान्त स्त्रीलिङ्ग नामो
जेवां छे, परंतु प्रथमाना एकवचनमां ' एसा, एस, इणं, इणमो ' आ
चार रूपज थायछे.

નપુંસક.

‘ એઅ ’ શબ્દનાં નપુંસક લિંગનાં પ્રથમાનાં રૂપો ‘ એઅ ’ ચાલુ પુંલિંગની માફક અને પૂર્વોક્ત અકારાન્ત નપુંસકની માફક થાયછે, તથા દ્વિતીયાનાં રૂપો અકારાન્ત નપુંસકલિંગ નામોનીજ માફક થાયછે. તથા ત્રાકીનાં રૂપો ચાલુ પુંલિંગની માફક જાણવાં.

અમ્હ (અસ્મદ્) = હું. (ત્રણે લિંગમાં સરસ્તાં)

એકવચન—

વહુવચન—

૧. હં, અહં, અહયં, મ્મિ,
અમ્મિહ, અમ્મિ.	અમ્હ, અમ્હે, અમ્હો, મો,
વયં, મે.
૨. જે, જં, મિ, અમ્મિ, અમ્હ,
મમ્હ, મં, મમં, મિમં, અહં.	અમ્હે, અમ્હો, અમ્હ, જે.
૩. મિ, મે, મમં, મમએ, મમાઇ,
મઇ, મએ, મયાઇ, જે.	અમ્હેહિ, અમ્હાહિ, અમ્હ,
અમ્હે, જે.
૪-૬. મે, મઇ, મમ, મહ, મહં,
મજ્ઝ, મજ્ઝં, અમ્હ, અમ્હં.	જે, જો, મજ્ઝ, અમ્હ, અમ્હં,
અમ્હે, અમ્હો, અમ્હાણ, અમ્હાણં,
મમાણ, મમાણં, મહાણ, મહાણં,
મજ્ઝાણ, મજ્ઝાણં.
૭. *મમ, *મહ, *મજ્ઝ, *મઇ.	*મમ, *અમ્હ.
૮. *અમ્હ, *મમ, *મહ, *મજ્ઝ, *મઇ,
મિ, મઇ, મમાઇ, મએ, મે.	*અમ્હ, *મમ, *મહ, *મજ્ઝ.

* પંચમી તથા સપ્તમીમાં ‘ અમ્હ ’ શબ્દનાં આ પ્રમાણે આદેશો થાયછે તે લઘ્યાછે તથા તેનાં રૂપો દરેકને અકારાન્ત પુંલિંગના પ્રત્યયો લગાડવાથી થાયછે જેમ— મમત્તો, મમાહ, મમાઓ, મમાહિતો, મમા, મમત્તો, વિગેરે. :
મમમ્મિ, મમેસુ વિગેરે.

तुम्ह (युष्मद्) = तुं, (त्रणे लिंगमां सरखां)

१. तं, तुं, तुवं, तुहं, तुमं. मे, तुब्मे, तुम्हे, तुज्जे, तुज्जं, तुम्ह, तुय्हे, उय्हे.
२. तं, तुं, तुमं, तुवं, तुहं, तुमे, तुए. वो, तुज्जं, तुब्मे, तुम्हे, तुज्जे, तुय्हे, उय्हे, मे.
३. मे, दि, दे, ते, तइ, तए, तुमं, तुमइ, तुमए, तुमे, उज्जेहिं, उम्हेहिं, तुय्हेहिं, उय्हेहिं.
- ४-६. तइ, तु, ते, तुम्हं, तुहं, तुव, तुम, तुमे, तुमो, तुमाइ, दि, दे, इ, ए, तुब्म, तुज्जं, तुम्ह, उब्म, उज्जं, उम्ह, उय्ह. तु, वो, मे, तुज्जं, तुम्ह, तुब्म, तुज्जं, तुम्हं, तुब्मं, तुब्माण, तुवाण, तुज्जाण, तुम्हाण, तुमाण, तुहाण, उम्हाण, तुब्माणं, तुवाणं, तुज्जाणं, तुम्हाणं, तुमाणं, तुहाणं, उम्हाणं.
९. *तइ, *तुव, *तुम, *तुह, *तुब्म, *तुज्जं, *तुम्ह, तुय्ह, तुब्म, तुज्जं, तुम्ह, तहिंतो. *तुब्म, *तुज्जं, *तुम्ह, *तुय्ह, *उम्ह.
७. तु, *तुव, *तुम, *तुह, *तुब्म, तुज्जं, *तुम्ह, *तुमे, तुमए, तुमाइ, तइ, तए. तु, *तुव, *तुम, *तुह, *तुब्म, *तुज्जं, *तुम्ह.

* पञ्चमी तथा सप्तमीमां ' तुम्ह ' शब्दना आ प्रमाणे आदेशो धायछे, तेने अकारान्त पुंलिंगना ते ते विभक्तिना प्रत्ययो लयादवाथी तेनां रूपो घनेछे, जेम- तइत्तो, तईओ, तईउ, तईहि, तईहिंतो, तई, तुवत्तो विगरे. तुभि, तुबे, तुक्भि विगरे. तूछ, तुवेछ विगरे.

नाम-पुंलिंग.

भूअ-जीव.
 गहत्यि-किरण.
 चउमुह-ब्रह्मा.
 सरअ-शरदऋतु.
 वित्थर-विस्तार.
 महीरुह-झाड, वृक्ष.
 मंथण-रवैयो.
 कलस-कलशयो, लोटो.
 वप्पीह-वपैयो, चातक.
 फग्गुण-फाल्गुन (मासतुं नाम)
 तुंगम-बोडो.
 वड-वड.
 सलह-शालम, पतंग.

उविन्द-उपेन्द्र.
 पास-पासो.
 मोर-मोर.
 संदोह-समूह.
 ण्हाविअ-हजाम.
 तड-कांठो.
 पयर-समूह.
 कडक्ख-कटाक्ष.
 वच्छ-वत्स, छोकरो, वृक्ष, झाड.
 लउड-लाकडी.
 वेअ-वेग.
 संदण-रथ.
 सवण-कान.

नपुंसक.

उअर-पेट.
 वयण-मों, वदन.
 रहस्स-रहस्य.
 वास-क्षेत्र.
 माणस-मन.
 कुंडल-कुंडल.
 पाहिज्ज-भातुं.
 रंघ-काणु.

सप्पि-घी.
 नंघणीअ-माखण.
 नंदण-इन्द्रतुं वन.
 तप्प-शय्या.
 जूअ-द्यूत.
 पडिविम्भ-पडछायो.
 विआण-चंदरवो.

स्त्रीलिंग—

रमणी—स्त्री.
 गंती—गाडुं.
 चिल्ला—चकली.
 सव्वरी—रात्री.
 सारिआ—मेना.
 वंछा—वांछा.
 सिवा—दुर्गादेवी.
 कुमरी—कुमारी.

सेणा—सेना.
 विवणी—वजार.
 वसुंधरा—पृथ्वी.
 तडिआ—विजळी.
 निसा—रात्रि.
 अवत्या—अवस्था.
 पुष्पिआ—फुड.

विशेषण—

सोण—लाल.
 साम—कालुं.
 विअड—विकट.

रुइर—सुंदर.
 संकिण्ण—संकडाएल, सांकडुं.
 थरहरिअ—कंपेल, थरथरेल.

अव्यय—

मिच्छा—खोटुं.
 सहसा—बगर विचार्यें.

दिआ—दिवस.

धातु—

प+अत्थ्=पत्थ्—प्रार्थना करवी.
 थक्कू—नीचे जवुं.
 पडिसा—शांत थवुं.
 वेल्ल्—रमवुं.
 अग्घाड—पूरवुं.
 निअ—जोवुं.
 फंस्—अडकवुं.

उवसम्—शांत थवुं.
 उड्डे—उडवुं.
 कुंप्प्—कोपवुं.
 नस्स्—नाश थवो.
 खम्—खमवुं.
 सलह्—प्रशंसवुं.

वाक्य—

*तो हुं तुं च जिणं नविमो ।
 हियो तुं हं च इन्दविजयं मुणिन्दं
 वन्दिस्सामो ।
 संदणाओ उत्तरिउं सो हं च
 संकिण्णे मग्गे चलिमो ।
 सो तुं च जलेण घडमग्घाडित्था ।
 तुहोअरं सोणमत्थि ।
 पाहिज्जेण सहिओ जणो इमिआअ
 गन्तीए गामं गच्छइ ।
 उविन्दस्स सेणा समरम्मि वेल्लइ ।
 तुह पुप्फिआ ममं खमावेइ ।
 तुं विवणीए रमिउं गच्छ ।
 मे मोरो वेएण उड्डेइ ।
 सव्वरीए सव्वत्थ सामं तमं निआमि ।

सारिआ गीअं गासी ।
मइ रमणीए सवणेसु कुंडलाइं
सलहीअन्ति ।
तुं मंथणेण नवणीअं कइड ।
इमरिंस महीरुहे रंधाईं अत्थि ।
फग्गुणचउद्दसीए तिहीए मुरुक्खा
माणवा अन्नुन्नं मार्लिं दिन्ति ।
इन्दस्स नंदणं वणमत्थि ।
दिआ चिल्ला सइं कुणेइ ।
मत्तंडस्स गहत्यओ निसाए नस्सीअ ।
सरए उउम्मि तडिआ सरिआए
तडे पडइ ।
णहाविआ कम्मवन्ति ।

મારા મોટા भाइ भगवान मने सारां
कामो करावशे.
कारीगरो लाकडानो घोडो अने
लोटे बनावेछे.
वपैये मेघनी साथे प्रीति करी.
आ कुमारी पथारीमां कंपेछे.

ब्रह्माए अमने कर्या नथी पण अमे
अमारा कर्मथी थया छीए.
पृथिवीमां वसता शान्त पुरुषोने
पण स्त्रीओनां कटाक्षो संसारमां
भमावेछे.
स्त्रीओ पासे हुं रहस्य नहि कहीश.

* જે વાક્યમાં ત્રણે પુરુષ સાથે વપરાયેલા હોય યાતો પેલા પુરુષની સાથે વાકીના કોઈ પળ પુરુષ પ્રયોજાયેલ હોય તો તે વાક્યના ક્રિયાપદથી પેલા પુરુષનું વહુવચન જ આવેછે, વળી જે વાક્યમાં પેલા પુરુષ સિવાયના વાકીના વે પુરુષો આવેલા હોય તો તે વાક્યના ક્રિયાપદથી વીંજા પુરુષનું વહુવચન જ વપરાયછે. રૂઢાહરણો ઉપરના વાક્યો જ છે.

जीवोना रक्षणमाटे घरमां माणसो
चंदरवा बांधेछे.
कूतरानो पडछायो पाणिमां पडेछे
अने तेथी ते मरेछे.
स्नेहथी पतंग दीवामां पडीने
मरेछे.

हुं संसारना पासथी क्यारे छूटीश.
हुं हर्षचन्द्र अने भगवान नामना
मारा वे मोटा बंधुओने सदा
प्रणमीश.
मारो नानो सहोदर इवेर आज-
काल अभ्यास करेछे.
हरगोविन्द-त्रिभुवन-मणिलाल
जयचंद अने पानाचंद नामना
मारा सवळा मित्रो मने प्रत्येक
धर्मकार्यमां याद करशे तथा प्रेरशे.
मारा उपर दलीचन्द प्रीतिवाळो
विद्यार्थी छे.

पाठशालामां रहेता सवळा छात्रोने
हुं भाइ तुल्य मानुंछुं.
जीवराज नामना मारा पिताए मने
केटलीएक सारी क्रियाओ कर-
वामाटे बालपणमां शिखर्युं.
उत्तमा नामनी मारी माताए मने
घणा स्नेहथी पोते कष्ट सहीने
पण मोटो कर्यो.
जगजीवन (ण) नामना शिक्षके मने
भापाहुं ज्ञान आप्युं.
विजयधर्म सूरि नामना गुरुए मने
सर्वत्र सुखने आपनार धर्मने
शिखडाव्यो.
हुं तेओ सघळानो उपकार कदी
पण भूलीश नहि.
हुं सघळाने प्रार्थुंछुं के आ पुस्तक
भणवाना समये सौए हंस
तुल्य थवुं जोइए.
सज्जनो मारा उपर प्रसन्न थाओ.

पाठ ३० मो.

संस्कृत (शब्दो) उपरथी प्राकृत (शब्दो) बनाववाना
सामान्य नियमो.

(१) वे स्वरोंनी वच्चे आवेला ' क, ग, च, ज, त, द, प, य, र, '
 18

વ્યંજનોનો લોપ થાયછે. જેમ-સં- પ્રા-

સં- પ્રા-

અપવાદ- અ-અથવા આ-થકી	}	લોક:- લોકો.	ગદા- ગયા.
પર ' પ્ ' નો લોપ થતો તથા		નગરમ્- નયરં	રિપુ:-રિક્ક(રિવૂ).
જેમ-		કચ:- કયો.	પ્રિય:- પિઓ.
સં-શાપ:- સાવો.		ગજ:- ગયો.	લાવણ્ય-લાયણં.
		વિતાનં-વિઆણં.	

- (૨) પૂર્વના નિયમ પ્રમાણે કુ વિંગરે વ્યંજનોનો લોપ કર્યા વાદ તેના પછાનો 'અ અથવા આ' જો 'અ અથવા આ' થકી પર આવતો હોય તો તેને ઠેકાણે અનુક્રમે 'ય કે યા' મૂકાય છે. જેમ- ગજ:- ગયો; પાદ:- પાયો; ગદા- ગયા; વાચા- વાયા.
- (૩) વે સ્વરની વચ્ચે આવેલા 'ઋ, ઌ, ય્, ળ્, મ્,' નો 'હ', થાયછે. જેમ- મુઋ:- મુહં; મેળ:- મેહો; નાથ:- નાહો; વધિર:- વહિરો; ક્ષોમ:- ક્ષોહો.
- (૪) વે સ્વર વચ્ચે આવેલા ટ્, ઠ્, ડ્, ન્, પ્, ફ્, વ્, નો અનુક્રમે ઙ્, ઢ્, લ્, ણ્, વ્, મ્, * (અથવા હ', તથા વ્, થાય છે. જેમ- ઘટ:- ઘટો; પીઠ:- પીઠં; ગઠઢ:- ગઠહો, મદન:- મયણો; કૂળ:- કૂવો, રેફ:- રેમો; મુક્તાફલં- મુક્તાહલં; અલાવૂ:- અલાવૂ.
- (૫) શબ્દની આદિમાં આવેલા 'ન' નો 'ણ' વિકલ્પે થાયછે જેમ- નર:- નરો, નરો.
- (૬) શબ્દની આદિમાં આવેલા 'ય' નો 'જ્,' અનુસ્વારથી પર આવેલા 'હ' નો 'ઘ' અને ન્હસ્વ સ્વર થકી પર આવેલા થ્ય્, પ્ત્, ઙ્, ત્, નો 'છ' થાયછે. જેમ- યમ:- જમો; સંહાર:- સંઘારો; પથ્યં- પછં; અપ્સરા:- અચ્છરા; પશ્ચાત્- પચ્છા; ઉત્સાહ:- ઉચ્છાહો.

* 'ફ' નો કોઈ કોઈ પ્રયોગોમાં 'મ્' થાયછે; અમુકમાં 'હ' થાયછે. અને અમુક અમુક પ્રયોગોમાં મ્ અથવા હ્ વન્ને થાયછે. માટે આ કાર્ય કરતી વખતે પ્રયોગો ઉપર ધ્યાન રાખવું.

- (૭) પ્રાકૃતમાં ક્ષ્નો ચ્; શ્, પ્નો સ્; ઘ્, ઝ્, ઞ્નો જ્; સ્ત્નો થ્; પ્પ્, સ્પ્નો ફ્; મ્મ્, જ્ઞો ણ્; ન્મ્નો સ્; ઙ્મ્, ક્મ્નો પ્ અને ણ્નો ટ્ થાયછે. જેમ- ક્ષયઃ-લયો; શબ્દઃ-સદ્ધો; કપાયઃ- કસાયો; મઘં- મઙ્ગં; માર્યાઃ- મજ્ઞા; જય્યઃ- જઙ્ગો; સ્તુતિઃ- સ્તુત્વં; નિષ્પાવઃ- નિષ્પાવો; વૃહસ્પતિઃ- વૃહસ્પતિઃ; નિમ્નઃ- નિમ્નઃ; જ્ઞાતં- જ્ઞાતં; મન્મથઃ- મન્મથો; કુડ્મલં- કુડ્મલં; રુક્મિણી- રુક્મિણી; કટ્ટં- કટ્ટં.

અપવાદઃ—

- (૧) સમસ્ત, તથા સ્તમ્ભ શબ્દની અન્દર સ્તનો થ્ થતો નથી; જેમ- સમસ્તો, તમ્ભો.
- (૨) ઉષ્ઠ, દૃષ્ટ તથા સંદિષ્ટ; ફક્ત આ ત્રણ શબ્દોની અન્દર પ્નો ટ્ થતો નથી. જેમ- ઉષ્ઠો, દૃષ્ટો, સંદિષ્ઠો.
- (૮) ગ્મ્નો મ્ તથા જ્ઞો મ્ વિકલ્પે થાયછે; જેમ- યુગ્મં- જુગ્મં, જુગ્મં; વિહ્વલઃ- વિભ્વલો, વિહ્વલો.
- (૯) ક્ષ્, ણ્, સ્, જ્, જ્ઞ, ક્ષ્નો ણ્ થાયછે; જેમ—પ્રશ્નઃ-પ્રશ્નો; વિષ્ણુઃ-વિષ્ણુ; સ્નાતઃ-સ્નાતો; વહ્નિઃ-વર્ણી; પૂર્વાહ્નઃ-પૂર્વાહ્નો; તીર્ક્ષ્ણઃ-તીર્ક્ષ્ણ.
- (૧૦) ક્ષ્, ણ્, સ્, જ્ઞો મ્ થાયછે, તેમજ જ્ઞો લ્ થાયછે. જેમ- કુશ્માનઃ- કુશ્માનો; ગ્રીષ્મઃ- ગ્રીષ્મો; વિસ્મયઃ-વિસ્મયો; બ્રહ્મા-વસ્ત્મા; આહ્વાદઃ-આલ્હાવો.
- (૧૧) (અ) કોદિપણ વ્યંજનની પૂર્વમાં જોડાયેલા ક્, ગ્, ટ્, ઙ્, ત્, ઢ્, ણ્, શ્, પ્, સ્, જિહ્વામૂલીય (૨), તથા ઉપધ્માનીય (૧) નો લોપ થાયછે. જેમ- ભુક્તં- ભુક્તં; દુગ્ધં-દુધં; કટ્-ફલં-કપ્ફલં; સ્વપ્નઃ- સ્વપ્નો; ઉત્પલં- ઉત્પલં; મુદ્ગરઃ- મુદ્ગરો;

तीर्थ- तिर्थ; पुष्पं- पुष्पं; व्याघ्र- वघ्र; निर्झर- निझरो;
वृद्ध- वृद्धो; निर्धन- निधनो; निर्भर- निभरो.

(१३) दरेक (संस्कृत) शब्दना अन्तनो व्यंजन (प्राकृतमां) लो-
पायछे. जेम- यशस्-जसो.

अपवाद- व्यंजनान्तरखील्लिङ्ग नामोना अन्तनो ' आ ' अथवा
' या ' तथा रकारान्त खील्लिङ्गनामोना अन्तनो ' रा ' थायछे.
अने तयारवाद् तैयार थयेलो शब्द आवन्त नहि पण आका-
रान्त गणाय छे. जेम- सरित्-सरिया, सरिया; गिर्-गिरा.

(१४) दामन्, शर्मन्, चर्मन्, शिरस्, नमस्, श्रेयस्, वचस्,
सुमनस्, सिवायना नकारान्त तथा सकारान्त नामो पुंलिङ्गमां
थायछे. जन्मन्-जम्मो; मर्मन्-मम्मो; तमस्-तमो.

(१५) श्, र्पनी अंदर, ' श् ' तथा र्पनी पृथे ' इ ' आवेछे. जेम-
परामर्शः-परामरिसो; वर्ष-वरिसं.

(१६) ह्, तथा संयुक्त ल् (लनी पूर्वमां व्यंजन होय तयारे) नी अंदर
ह्, तथा र्ल्नी पूर्वमां ' इ ' मृकायछे; गर्हा-गरिहा; प्लोय-
पिलोसो.

पाठ ३१ मो.

समास.

समास पटले संक्षेप अर्थात् घणां पदोनुं जे एकपद करवुं ते.

बहुव्रीहि (बहुव्रीहि).

जे समासमां समास करातां पदोना वाच्य सिवाय अन्य कोइ अर्थ
प्रधान होय तेनुं नाम बहुव्रीहि समास कहेवामां आवे छे. जेमके—

चडिओ आसो जेण सो चडिआसो.

चडिओ सुंदरो आसो जेण सो चडिअसुंदरासो.

पावेण सह जो सो सपावो*.

* बहुव्रीहि समासमां आवेला ' सह ' शब्दनो ' स ' आदेश पण थायछे.

तप्पुरिसो (तत्पुरुष).

जे समासमां समास करातां वे पदमांनुं पाछलुं पद प्रायः करीने प्रधान होय तेनुं नाम तप्पुरिस समास कहेवाय छे जेमके—

रायस्स नयरं—रायनयरं, * न धम्मो अधम्मो, न इसी अनिसी; विगैरे. वळी आ तत्पुरुष समास दरेक विभक्ति साथे थायछे.

कम्मधारय (कर्मधारय).

आ समासमां समास करातां वे पदो विशेष्य अने विशेषण होवां जोइए. जेमके—गुरू च विजयधम्मसूरी च गुरुविजयधम्मसूरी, मित्तं च पानाचन्दो च मित्तपानाचन्दो.

दंद (द्वन्द्व).

आ समासमां समास करातां पदोनी सहोक्ति होवी जोइए, वळी आज समासमां चकार वधारे वपराय छे. जेमके—

वडा अ लिम्बा अ वडलिम्बा इत्यादि.

आ समासो माटे वधारे वधारे वातो (पूर्वनिपात—एकशेषादि) श्रीहैमसंस्कृतशब्दानुशासनथी जाणवा जिज्ञासुओने भलामण छे.

शब्दो.

पंगुल—वि—पांगळो.

शीलद्ध—वि—शीलाढ्य, शीलयुक्त.

पाणिवह—पुं—प्राणिवध.

सेअम्बर—पुं—धेताम्बर.

आसंवर—पुं—दिगम्बर.

बुद्ध—पुं—बुद्ध.

समभावभाविअप्प—वि—शांतात्मां.

संदेह—पुं—शंका.

भागि—वि—भागवाळो.

खर—पुं—गधेडो.

सुग्गइ—छी—सारी गति.

दारिद्—न—दारिद्र्य.

निम्ब—पुं—लींवडो.

एगंतसुहावह—वि—एकलुं

सुख देनार.

पहुअत्तण—न—ऐश्वर्य.

* आ ' न ' पछी जो व्यंजनादि नाम आवे तो ' न ' नो ' अ ' करवो अने स्वरादि नाम आवे तो ' न ' नो ' अन् ' करवो.

भगवई—स्त्री—भगवती.
 अहिंसा—स्त्री—अहिंसा.
 पंथ—पुं—रस्तो.
 पराभव—पुं—पराजय.
 जणणी—स्त्री—माता.
 जइधम्म—पुं—साधुनो धर्म.
 रक्खण—न—रक्षण.
 पवेस—पुं—प्रवेश.
 सम्मदिट्ठि—पुं—सारी दृष्टिवालो.
 गहिअव्वयभंग—पुं—लीधेलव्रतनो भंग.
 खन्ति—स्त्री—क्षमा.
 महाविज्जा—स्त्री—मोटी विद्या.
 दुरिअ—न—पाप.
 विकहा—स्त्री—विकथा.
 पञ्चमी—स्त्री मी.
 क्रिया—स्त्री—क्रिया.
 चन्दणभारवाहि—वि—चदननो भार
 वहनार.
 परोवयारकरणिक्कतल्लिच्छ—वि—
 परोपकारमांज तत्पर.
 जम्बूदीव—पुं—जम्बूद्वीप.
 दीव—पुं—वेट.
 विदेह—पुं—क्षेत्रनुं नाम.
 खेत्त—न—क्षेत्र.
 अपरिमिअ—(भूत-कृ)वि—नहि मापेल.
 निहाण—न—निधान.
 अणुगारि—वि—अनुकरण करनार.

नवरि—अ—किन्तु.
 परयण—पुं—पर माणस.
 पलालपूल—पुं—वासनो पूलो.
 निग्गह—पुं—दंड.
 भव—पुं—संसार.
 कणअकोडि—स्त्री—सोनानी कोड.
 बंभव्वय—न—ब्रह्मचर्य.
 फलविवाअ—पुं—फल परिणाम.
 सया—अ—हमेशा.
 पंडित्त—न—पांडित्य.
 निमित्तमित्त—अ—निमित्तमात्र.
 धाराहय—वि—धाराथी हणायेल.
 पलोअन्त—(वर्त—कृ) वि—जोतो.
 विहिकय—वि—कर्मथी करेल.
 सयण—पुं—स्वजन.
 मच्छ—पुं—माछलुं.
 उच्छलिअ—(भूत-कृ)वि—उच्छलेलुं.
 आरत्त—वि—खूब लाल.
 समर—न—युद्ध स्थल.
 उसभदत्त—पुं—विशेषनाम.
 सिरीकन्ता—स्त्री—विशेषनाम.
 निरुवम—वि—अनुपमेय.
 चन्दाणणविमाण—न—चन्द्रानन
 नामनुं देवघर.
 आउअ—न—आवरदा.
 चुअ—(भूत-कृ)वि—च्युत, चवेल.
 सुद—पुं—शूद्र.

भूअ-(भूत-कृ) वि-भूत, थयेलुं.
 जयउर-न-ते नामनुं नगर.
 माअ-पुं-याग.
 सुरुव-वि-सारा रूपवाळुं.
 नेवत्थ-न-नेपध्य.
 दार-पुं-स्त्री. (बहुवचनांत).
 किलीव-पुं-स्त्रीव, नपुंसक.
 अववाय-पुं-अपवाद, निन्दा.
 भासण-न-त्रोलवुं.
 अवहरण-न-चोरवुं.
 संकुचिअ-(भूत-कृ)वि-संकोचवाळुं.
 वग-पुं-समूह.
 निसिअ-(भूत-कृ) वि-तीक्ष्ण.
 निहलिअ-(भूत-कृ)वि-तोडी नांखेल.
 दरिअ-(भूत-कृ) वि-मानी.

केसर-पुं-केसरा.
 सडा-स्त्री-सटा.
 आर्पिगल-वि-थोडुं पीळुं.
 लेहा-स्त्री-रेखा.
 पिहुल-वि-पृथुल, पहोलुं.
 महिलायण-पुं-स्त्री समूह.
 सुवट्टिअ-(भूत-कृ) वि-सुवृत्त.
 कटिअड-पुं-कटितट, कडनो भाग.
 आवलिअ-(भूत-कृ)वि-वळेळुं.
 सुपडिटुअ-(भूत-कृ)वि-सुप्रतिष्ठित.
 संठाण-न-संस्थान.
 किसोरग-पुं-वच्चुं.
 अहिराम-पुं-सुन्दर.
 वोहि-न-सम्यक्त्व.

पाठ ३२ मो.

अलसो होइ अकळे पाणिवहे पंगुलो सया होइ ।
 परनिन्दासु य बहिरो जं चान्धो परकलत्तेसु ॥ १ ॥
 ते कहं न वंदणिज्जा रूवं दट्ठूण परकलत्ताणं ? ।
 धाराहयन्व वसहा वच्चन्ति मही पलोअन्ता ॥ २ ॥
 सेअंवरो य आसंवरो य बुद्धो अ अहव अन्नो वा ।
 सममावभाविअप्पा लहेइ सुक्खं न संदेहो ॥ ३ ॥
 सव्वाओ वि नईओ कमेण जह सायरम्मि निवडन्ति ।
 तह भगवइं अहिंसं सव्वे धम्म्या संमिल्लन्ति ॥ ४ ॥

जाव जरा न पीडइ वाही जाव न वड्डइ ।
 जाव इंदिआ न हाअन्ति ताव धम्मं समाचर ॥ ५ ॥
 पंथसमा नत्थि जरा खुहासमा वेअणा नत्थि ।
 मरणसमं नत्थि मयं दारिदसमो पराभवो नत्थि ॥ ६ ॥
 मूलं धम्मस्स दयाऽसेसजीवाणं सा होइ जणणी ।
 जं तसथावरजीवाणं रक्खणं जइधम्मो होइ ॥ ७ ॥
 वरमग्गिम्मि पवेसो वरं विसुद्धेण कम्मणा मरणं ।
 मा गहिअव्वयभंगो मा जीविअं खलिअसीलस्स ॥ ८ ॥
 को चक्कवट्ठिरिद्धि चयिउं दासत्तणं समभिलसइ ? ।
 को व रयणाइं मोत्तुं परिगेण्हइ उवलखंडाइं ? ॥ ९ ॥
 लब्भइ सुरसामित्तं लब्भइ पट्ठुअत्तणं न संदेहो ।
 एगं नवरि न लब्भइ दुल्लहरयणं च सम्मत्तं ॥ १० ॥
 निन्दपसंसासु समो समो अ माणावमाणकारीसु ।
 समसयणपरयणमणो सामाइअसंगओ जीवो ॥ ११ ॥
 आणाइ तवो आणाइ संजमो तह य दाणमाणाए ।
 आणारहिओ धम्मो पलालपूख्ख पडिहाइ ॥ १२ ॥
 रण्णो आणाभंगे इक्कुच्चिय होइ निग्गहो लोए ।
 सवण्णुआणाभंगे अणंतसो निग्गहो होइ ॥ १३ ॥
 सत्त्वो पुव्वकयाणं कम्मणां पावअे फलविवायं ।
 अवराहेसु गुणेषु अ निमित्तमित्तं परो होइ ॥ १४ ॥

जहा खरो चंदणमारवाही

भारस्स भागी न हु चन्दणस्स ।

एवं खु नाणी चरणेण हीणो

भारस्स भागी न हु सुग्गईए ॥ १५ ॥

को कस्स इत्थ सयणो ?

को वा परो भवसमुद्भमणम्मि ? । . .

मच्छुव्व भमन्ति जीवा

मिलन्ति पुण जन्ति अइदूरं ॥ १६ ॥

पाठ ३३ मो.

कहा*

अत्थि इहेव जम्बूदीवे दीवे, अवरविदेहे खेत्ते, अपरिमिअगुण-
निहाणं, तिअसपुरवराणुगारिं उज्जाणारामभूसिअं, समत्तमेइणितिलय-
भूअं, जयउरं नाम नगरं ति । जत्थ सुरूवो, उज्जलनेवत्थो, कला-
विअक्खणो, लज्जालुओ महिलायणो । जत्थ य परदारपरिभोअम्मि
किलीवो, परच्छिद्दावलोअणम्मि अन्धो, पराववायभासणम्मि मूओ,
परदव्वावहरणम्मि संकुचिअहत्थो. परोवयारकरणिक्कतल्लिच्छो पुरिस-
वग्गो । तत्थ य निसिअनिकड्ढिआऽसिनिह्लिअदरिअरिखुहत्थिमत्थ-
उच्छलिअवहल्लरुहिराऽऽरत्तसमरभूमिभाओ राया नामेण पुरिसदत्तोत्ति ।
देवी य से सयलन्तेउरप्पहाणा सिरीकन्ता नाम ।

सो इमाए सहं निरुव्वमे भोए मुञ्जीअ । इओ अ सो चन्दाण-
णविमाणाहिइ देवो अहं आउसं पालिऊणं तओ चुओ सिरीकन्ताए
गव्वे उव्वन्नो त्ति । दिट्ठो य णाए सुविणयम्मि तीए चैव रयणीए
निद्धूमसिहिसिंहाजालसरिसकेसरसडाभारभासुरो, विमलफलिहमणिसि-
लानिहसहंसहारधवलो, आपिगलसुपसन्नलोअणो, मिअंकसरिसनिगय-
दादो, पिहुलमणहरवच्छत्थलो, अइतणुअमज्झभाओ, सुवट्ठिअकडि-

* तित्थयरकप्पेण भगवया गुरुगुरुणा सिरीहारिभइसूरिणा विरइआए समरा-
इच्चकहाए आदिन्नं ।

णकडिअडो, आवलिअदीहलंगूलो, सुपडिओसंठाणो, किं बहुणा ?
सव्वंगसुंदराहिरामो सीहकिंसोरगो वयणेण उअरं पविमाणोत्ति ।

इअ बुद्धीए बुहप्फईणं पिव समत्तसत्थविसारद-जइणायरिआणं
गुरुसिरीविजयधम्मसूरीणं सावगसीसेण, तहय नाणाऽऽदाणनिआ-
णाणं अमयसाहुवयणाणं पूअणिज्जपायपउमजुगलाणं सिरीहरिसचन्द-
भगवन्तवन्धूणं लहुसहोअरेण, तह य वलहीनयरनिवासितयलसेट्टिसेट्ट-
जीवरायपुत्तेणं, तह य सीलालंकारधारिणीए उत्तमाए उत्तमामायाए
उयरजायेण वेचरेण कासीए पुरीए विक्रममुणि-रस-निहिभूमि-१९६७
वासे जिट्ठमासम्मि पुण्णिमादिणे सुक्कवासरे अप्पपरोवयारत्थमिणं पुत्थयं
समत्थिअं ।

सिद्धाणं बुद्धाणं पारगयाणं परंपरगयाणं ।

लोअग्गमुवगयाणं नमो सया सव्वसिद्धाणं ॥ १ ॥

मम मंगलमरिहन्ता सिद्धा साहु सुअं च धम्मो य ।

सम्महिट्ठी जीवा दिन्तु समार्हिं च बोहिं च ॥ २ ॥

खामेमि सव्वजीवे सव्वे जीवा खमन्तु मे ।

मित्ती मे सव्वभूअेसु वेरं मज्झं न केणइ ॥ ३ ॥

अज्जिअं मइं पुण्णं जं गंयत्सेमत्स किईए ।

जिणाणं गयदोसाणं तेण णेहोत्थु सासणे ॥ ४ ॥

इअ पत्थेइ-

वेचरो ।

कौशः ।

अ

अ-अ-अने.
 अङ्गार-पुं-अतीचार.
 अङ्गच्छ-जवुं.
 अङ्गसरिअ-न-ऐश्वर्य.
 अङ्गण-न-आङ्गणुं.
 अङ्गि-पुं-शरीरवालो.
 अङ्गुअ-न-फलविशेष.
 अङ्गुम्-पूरवुं.
 अंतप्पाय-पुं-अन्तःपात.
 अंतर-वि-वीजुं.
 अंतैउर-न-अंतःपुर.
 अंतैवासि-पुं-शिष्य.
 अंधु-पुं-कुवो.
 अंव-पुं-आंवो.
 अंय-न-केरी.
 अंवा-स्त्री-माता.
 अंवादास-पुं-विशेषनाम.
 अंबिल-वि-खाटुं.
 अंबिलिआ-स्त्री-आंवली.
 अंस-पुं-भाग.
 अंसु-न-आंसु.

अ+कंद-रोवुं.
 अ+किलव-फेकवुं.
 अकखोङ्-तलवार खेचवी.
 अकखंडल-पुं-इन्द्र.
 अगणि-पुं-अग्नि.
 अगाह-वि-उंडुं.
 अगला-स्त्री-अर्गला.
 अगघाङ्-पूरवुं.
 अच्च्-पूजवुं.
 अच्च्-वेसवुं.
 अच्छरसा-स्त्री-अप्सरा.
 अच्छि-न-आंख.
 अज्ज-पुं-वैश्य, आर्य.
 अज्ज-अ-आजे.
 अज्जा-स्त्री-साध्वी.
 अज्जू-स्त्री-सासू.
 अट्ठ-वि-आठ.
 अट्ठारह-वि-अठार.
 अट्ठावयसंठविअरुव-वि-अष्टा-
 पदमां छे मूर्ति जेनी.
 अदिठ-न-हाडकुं.
 अणंग-पुं-कामदेव.
 अणुअर-पुं-सेवक.

अणु+कुण्-अनुकरण करवुं.
 अणुगारि-वि-अनुकरण करनारुं.
 अणु+जाण्-आज्ञा आपवी.
 अणुट्ठाण-न-विधि.
 अणु+प्प+विस्-प्रवेश करवो.
 अणुराग-पुं-प्रीति.
 अणुराय-पुं-स्नेह.
 अणु+रुंध-तावे थवुं.
 अणु+हव्-अनुभववुं.
 अण्ण-वि-वीजुं.
 अण्णण्णं-क्रियावि-परस्पर.
 अण्णयर-वि-नेमांथी एक.
 अण्णहा-अ-अन्यथा.
 अण्णारिच्छ-वि-बीजा जेवुं.
 अण्णण्णं-क्रियावि-परस्पर.
 अत्तो-अ-अहिंथी.
 अत्थ-पुं-पैसो.
 अत्थ-अ-अहिं.
 अदिन्नादाण-न-अदत्तादान.
 अद्ध-पुं-मार्ग.
 अद्धाण-पुं-मार्ग.
 अपरिमिअ-वि-माप वगरनुं.
 अपुणरावित्ति-न-ज्यांथी फरीथी न
 अवाय ते.
 अप्प-पुं-आत्मा.

अप्प-वि-अल्प.
 अप्पकेर-वि-आपणुं.
 अप्पज्ज-वि-आत्मज्ञ.
 अप्पडिहयसासणं-वि-अनुलंघ्य छे
 शासन जेनुं.
 अप्पणय-वि-आपणुं.
 अप्पणो-अ-पोतानी मेळे.
 अप्पविज्जा-स्त्री-आत्मविद्या.
 अप्प्-आपवुं.
 अप्पाह्-संदेशो आपवो.
 अप्फुण्ण-वि-(भू-कृ)घेरायेलुं.
 अबुह-पुं-मूर्ख.
 अवमय-पुं-अवरख.
 अवभास-पुं-अभ्यास.
 अविमद्-मलवुं.
 अवमुट्ठिअ-वि-उठेलुं.
 अवमुत्त-न्हावुं.
 अमच्च-पुं-मन्त्री.
 अयय-न-मोक्ष, अमृत.
 अम्मो-अ-आश्चर्य.
 अम्हारिच्छ-वि-अमारा जेवुं.
 अम्हेच्चय-वि-अमारुं.
 अयल-वि-अचल.
 अररि-न-कपाट.
 अरहन्त-पुं-जिनदेव.

अरिहन्त-पुं-जिनदेव.
 अरुअ-वि-रोगवगारु.
 अरुहन्त-पुं-जिनदेव.
 अलं+कुण्-शणगारु.
 अलाऊ-स्त्री-तुंबडी.
 अलि-पुं-भ्रमर.
 अलिअ-न-जुठुं, मृपा.
 अल्ल-वि-भीतुं.
 अल्लिष्-आपुं.
 अल्ली-आलिङ्गु.
 अव+इक्ख्-अपेक्षुं.
 अवत्था-स्त्री-अवस्था.
 अवदाय-वि-धोळुं.
 अव+मण्-अपमान करुं.
 अवर-वि-बीजु.
 अवराह-पुं-अपराध.
 अव्+लंब्-आश्रय लेवो.
 अववाय-पुं-अपवाद.
 अवसर-पुं-समय.
 अवह्-कृपा करवी.
 अवह्-रचुं.
 अवहरण-न-हरुं.
 अस्-थुं, होवुं.
 असणि-पुं-वज्र.
 असहण-न-अश्रद्धा.

असि-पुं-तरवार.
 असिविण-पुं-देव.
 अपुद्ध-वि-अशुद्ध.
 अहम-वि-नीच.
 अहर-वि-बीजुं.
 अहिपच्चुअ-आवुं.
 अहिराम-वि-सुंदर.
 अहिरेम्-पूरुं.
 अहिवइ-पुं-अधिपति.
 अहिंसा-स्त्री-अहिंसा.
 अहीसर-पुं-तीर्थकर.
 अहुणा-अ-हमणां.
 अहो-अ-नीचे.

—x—

आ

आअ-वि-(भू-कृ) आवेलो.
 आअइ-वापरुं.
 आइग्-सूत्रुं.
 आइच्च-पुं-सूर्य.
 आइरिअ-पुं-आचार्य.
 आउअ-न-आवरदा.
 आ+गच्छ्-आवुं.
 आगमण-न-आवुं.
 आगमण्ण-पुं-आगमनो जाणनार.
 आचारंग-न-सूत्रुं नाम,

आढ्व्-आरंभुं.
 आढिअं-वि-(भू-कृ) आदरेलुं.
 आणत्ति-स्त्री-जणावुं.
 आणवण-न-जणावुं.
 आणा-स्त्री-आज्ञा
 आणामंग-पुं-आज्ञाभंग.
 आणारहिअ-वि-आज्ञारहित.
 आणाल-पुं-हाथीने बांधवानो खीलो.
 आतव-पुं-तडको.
 आ+दृ-सम्मान आपवुं.
 आपिगल-वि-पीछुं.
 आमय-पुं-रोग.
 आमोअ-पुं-हर्ष.
 आयंक्-कंपवुं.
 आयंक-पुं-रोग.
 आ+यर्-आचरवुं.
 आयर-पुं-आदर.
 आयरिअ-पुं-आचार्य.
 आयरिस-पुं-आरिसो.
 आयार-पुं-आचार, आकार.
 आ+रंभ्-शरु करवुं.
 आरंभ-पुं-आरंभ.
 आरत्त-वि-लाल.
 आ+राह्-आराधवुं.
 आराहणा-स्त्री-आराधना.

आलुंख्-वळवुं.
 आवज्ज-न-वाजुं.
 आवण-पुं-वजार.
 आवणिअ-पुं-सोदागर.
 आवलिअ-वि-वळेळुं.
 आस-पुं-घोडो.
 आसण-न-आसन.
 आसम्बर-पुं-दिगंबर, नागो.
 आसिसा-स्त्री-आशिष.
 आ+हर्-आहार करवो.
 आहरण-न-आमरण, घरेणुं.

—x—

इ

इअ-अ-ए प्रमाणे.
 इअर-वि-बीजुं.
 इइ-अ-ए प्रमाणे.
 इंगाल-पुं-अंगारो.
 इंगिअज्ज-वि-इंगित जाणनार.
 इंद-पुं-इन्द्र.
 इंदविजय-पुं-विशेष नाम.
 इंदिअ-न-इन्द्रिय.
 इंदु-पुं-चन्द्र.
 इक्क-वि-एक.
 इच्छ्-इच्छवुं.
 इच्छा-स्त्री-इच्छा,

इष्टा-स्त्री-इष्ट.
 इत्थी-स्त्री-स्त्री.
 इवम-पुं-पैसादार.
 इसि-पुं-ऋषि.
 इहरा-अ-इतरथा.

—X—

इ

ईसर-पुं-ईश्वर.
 ईहा-स्त्री-इच्छा.

—X—

उ

उअर-न-पेट.
 उअंत-पुं-समाचार.
 उउ-पुं-ऋतु.
 उक्का-स्त्री-उल्का.
 उक्किट्-वि-उत्कृष्ट.
 उक्कोस-वि-उत्कृष्ट.
 उ+घड्-उघाडवुं.
 उड्य्-ऊंघवुं.
 उच्छ-पुं-बळद.
 उच्छलिअ-वि-उच्छलेलुं.
 उच्छव-पुं-उत्सव.
 उच्छाण-पुं-बळद.
 उच्छाह-पुं-उत्साह.
 उच्छु-पुं-शेरडी.
 उज्जाण-न-वाडी.

उज्जोअगर-वि-प्रकाशक.

उट्ट-पुं-ऊंट.

उ+ढा-उठवुं.

उड्डे-उडवुं.

उण-अ-फरीने.

उण्हीस-न-पावडी.

उत्तर-उतरवुं.

उत्तर-वि-उत्तर.

उत्थंघ्-अटकाववुं.

उत्थल्ल-उछळवुं.

उत्तिम-वि-उत्तम.

उत्तिमंग-न-माथुं.

उद्ध-वि-ऊंचुं.

उ+द्धुमा-खूव धमवुं.

उ+प्पड्-उडवुं.

उवम-वि-ऊंचुं.

उम्वर-पुं-उंवराणुं झाड.

उम्मत्थ-सामे आववुं.

उम्मिल्-विकसवुं.

उर-न-छाती.

उरु-न-साथळ.

उल्लुर-कापवुं.

उव+इ-पामवुं.

उवएस-पुं-उपदेश.

उव+गच्छ-पासे जवुं.

उवज्जाय-पुं-उपाध्याय.
 उव+दिस्-उपदेश देवो.
 उवमा-स्त्री-उपमा.
 उवरि-अ-उपर.
 उवल-पुं-पाषाण.
 उवलखंड-न-पाषाणनो टुकड़ो.
 उव+सप्-पासे जवुं.
 उव+सम्-शांत थवुं.
 उवसाम-पुं-उपशम.
 उवहार-पुं-भेट.
 उविंद-पुं-उपेन्द्र.
 उवेल्-फेलावुं.
 उ+विव्-उदास थवुं.
 उसमदत्त-पुं-विशेष नाम.
 उसह-पुं-वृषभ.

—x—

ऊ

ऊज्जाय-पुं-उपाध्याय.
 ऊस-पुं-किरण.
 ऊसल्-उल्लास.

—x—

ए

एआरह-वि-अगीआर.
 एआरिच्छ-वि-एवो.
 एकड़आ-अ-कोई दिवस.

एकल-वि-एकलुं.
 एकल-वि-एकलुं.
 एकसरिअं-चालु कालमां.
 एकसि-कोई दिवस.
 एकसिअं-कोई दिवस.
 एग-वि-एक.
 एगंत-पुं-एकान्त.
 एगहुत्तं-अ-एकवार.
 एण्हि-अ-हमणां.
 एत्ताहे-अ-हमणां.
 एत्तिल-वि-एटलुं.
 एत्थ-अ-अहिं.
 एरावण-पुं-ऐरावण हाथी.
 एवं-अ-एवी रीते.

—x—

ओ

ओगगाल्-वागोळवुं.
 ओज्झर-पुं-झरो.
 ओज्जाय-पुं-उपाध्याय.
 ओ+वाह्-अवगाहवुं.
 ओसढ-न-औषध.
 ओसह-न-औषध.
 ओहरिअभर-वि-भार वगरनुं.
 ओहीर्-ऊंघवुं.

—x—

क

क-वि-शुं.
 कइ-स्त्री-क्रिया.
 कइअव-न-कपट.
 कइम-वि-केटलाभुं.
 कइलास-पुं-एक पहाडनुं नाम.
 कइवाह-वि-केटलुं.
 कउहा-स्त्री-दिशा.
 कंकोड-पुं-कंकोडातुं झाड.
 कंख-इच्छवुं.
 कंटय-पुं-कांटो.
 कंथा-स्त्री-गोदडी.
 कंदप्प-पुं-कामदेव.
 कंबु-पुं-शंख.
 कच्छा-स्त्री-काख.
 कड्ड-काढवुं, खेंचवुं.
 कड-पुं-सादडी.
 कडक्ख-पुं-कटाक्ष.
 कडिअड-पुं-केडनो भाग.
 कडुअ-वि-कडवुं.
 कणअकोडि-स्त्री-क्रोडसोनैया.
 कण्ण-पुं-कान.
 कण्ह-पुं-कृष्ण.
 कत्ता-पुं-करनार.
 कत्तार-करनार.

कत्तिअ-पुं-कार्तिकमास.
 कत्तु-पुं-करनार.
 कत्तो-अ-क्यांथी.
 कत्थूरी-स्त्री-कस्तूरी.
 कत्ता-स्त्री-कन्या.
 कप्प-कल्पवुं.
 कप्पपायव-पुं-कल्पवृक्ष.
 कप्पूर-पुं-कपूर.
 कम-पुं-परिश्रम.
 कमंडलु-पुं-कमंडल.
 कमन्ध-पुं-बड रहित शरीर.
 कमल-न-कमल.
 कम्म-हजामत करवी.
 कम्म-न-कर्म.
 कम्मक्खय-पुं-कर्मनो क्षय.
 कम्मव-उपभोग करवो.
 कम्मस-न-पाप.
 कयण्ण-पुं-कृतज्ञ.
 कयपाव-वि-करुं छे पाप जेणे.
 कया-अ-क्यारे.
 कर्-करवुं.
 कररुह-पुं-नख.
 करिणी-स्त्री-हाथणी.
 करिस्-खेंचवुं.
 करीस-न-छाणुं.

कोरु-पुं-हाथी.
 कलत्त-न-खी.
 कलस-पुं-घडो, कलशयो.
 कला-खी-कळा.
 कलाव-पुं-समूह.
 कलि-पुं-क्लेश.
 कल्लाण-न-कल्याण.
 कवाल-न-कपाल.
 कवि-पुं-कवि.
 कव्व-न-काव्य.
 कसण-वि-काळो.
 कह-कहेवुं.
 कह-अ-केम.
 कहं-अ-केम.
 कहा-खी-कथा.
 कहि-अ-क्यां.
 काइअ-वि-शरीर संबंधी.
 काउसग-पुं-कायोत्सर्ग.
 कारण-न-कारण.
 कास-वि-कृश.
 कासव-पुं-एक ऋषिर्भु नाम.
 काहल-वीकण.
 किंचि-अ-कांडिपण.
 किच्च-न-कृत्य.
 किणो-अ-प्रश्नसूचक अव्यय.

कित्ति-खी-कीर्ति.
 किया-खी-क्रिया.
 किर-अ-निश्चय.
 किरिआ-खी-क्रिया.
 किरिया-खी-क्रिया.
 किलिक्किच्-रमवुं.
 किलिट्ट-वि-क्लिष्ट.
 किलीव-पुं-क्लीव, नपुंसक.
 किस-वि-दुर्वळ.
 किसरा-खी-खीचडी.
 किसानु-पुं-अग्नि.
 किसोरग-पुं-वच्चुं.
 कीणास-पुं-जम.
 कील्-रमवुं.
 कुउहल-न-कुतूहल.
 कुंडल-न-कुंडल.
 कुंपल-न-कळी.
 कुंभार-पुं-कुंभार.
 कुक्कुड-पुं-कूकडो.
 कुज्ज-क्रोध करवो.
 कुडार-पुं-कुठार.
 कुण्-करवुं.
 कुप्प-क्रोध करवो.
 कुमर-पुं-कुमार.
 कुमरी-खी-कुमारी.

कुलआभरण-न-कुलनुं, आभूषण.

कुलिंगि-पुं-मिथ्यात्वी.

कुल्ला-स्त्री-धोरीयो.

कूव-पुं-कूवो.

केऊर-न-बाजूबंध.

केत्तिल-वि-केटलुं.

केरिच्छ-वि-केवुं.

केल-न-केलुं.

केलास-पुं-कैलास पर्वत.

केलि-स्त्री-क्रीडा.

केवलि-पुं-सर्वज्ञ.

केस-पुं-वाळ.

केसर-पुं-केशर.

केसरा-स्त्री-केसरा (सिंहनो गुच्छे)

कोआस्-विकसवुं.

कोउहल-न-कुतूहल.

कोउहल-न-कुतूहल.

कोंच-पुं-क्रौंच पक्षी.

कोंढ-वि-कुंठ, लंगडो.

कोंत-पुं-भालो.

कोक्क-बोलवुं.

कोट्टवाल-पुं-कोटवाल.

कोडिअ-न-कोडियुं.

कोसंबी-स्त्री-कौशाम्बी नगरी.

कोह-पुं-क्रोध.

ख

खइर-न-खेरनुं लाकडुं.

खंड-तोडवुं.

खग-पुं-पक्षी.

खग-पुं-तरवार.

खन्ति-स्त्री-क्षमा.

खम्-खमवुं.

खमासमण-पुं-साधु.

खल-पुं-लुच्चो.

खलपु-वि-खलुं साफ करनार.

खलिअसील-वि-स्खलितशील.

खलिड-पुं-टालवालो.

खा-खावुं.

खाणु-न-खीलो.

खार-पुं-क्षार.

खासिअ-न-उधरस.

खित्त-न-खेतर, शरीर.

खिप्प-अ-जलदी.

खिर्-खरवुं, झरवुं.

खिव्-फेंकवुं.

खीर-न-दूध.

खुडिअ-वि-खंडित.

खुब्-खळभळवुं.

खुहा-(आर्प) स्त्री-भूख.

खेड्ड-रमवुं.

ग

गउरव-न-गौरव.
 गंगा-स्त्री-गंगा.
 गंती-स्त्री-शकट, गाडुं.
 गच्छ-जवुं.
 गज्ज-गाजवुं.
 गण्ड-गूथवुं.
 गड्डा-स्त्री-खाडो.
 गदह-पुं-गधेडो.
 गढम-पुं-गर्भ.
 गम्-जवुं.
 गमण-न-जवुं.
 गय-वि-(भू-कृ) गयेलुं.
 गयण-न-आकाश.
 गयदसण-वि-दांतवगरनो.
 गरल-न-विप.
 गरिह-निंदवुं.
 गरिहा-स्त्री-निंदा.
 गरुवी-स्त्री-मोटी.
 गलोई-स्त्री-गलो.
 गवक्ख-पुं-गोखलो.
 गहवइ-पुं-गृहपति.
 गा-गावुं.
 गामणि-वि-गामनो नायक.
 गारव-न-मोटाइ.

गाव-पुं-पत्थर.
 गावाण-पुं-पत्थर.
 गिज्झ-ललचावुं.
 गिम्ह-पुं-ग्रीष्म ऋतु
 गिरा-स्त्री-वाणी.
 गीअ-न-गीत.
 गुंछ-पुं-गुच्छो.
 गुंज-हसवुं.
 गुज्झ-न-गुह्य.
 गुम्भ-मंझावुं.
 गुरु-वि-भारे, मोडुं.
 गुलल्-सारुं करवुं.
 गेंदुअ-पुं-दडो.
 गेज्झ-न-ग्राह्य.
 गेण्ह-ग्रहण करवुं.
 गोउल-न-गोकुल.
 गोखीर-न-गायवुं दूध.
 गोवा-पुं-गोवाल.
 गोवाल-पुं-गोवाल.

—x—

घ

घंटीआ-स्त्री-झालर.
 घट्ट-वि-घसेलुं.
 घड्-घडवुं.
 घड-पुं-घडो.

घय-न-घी.

घर-न-घर.

घरिणी-स्त्री-स्त्री.

घुम्म्-कंपवुं.

घुसल्-मथवुं.

घुसिण-न-चंदन.

घोट्ट-पीवुं.

घोडअ-(य) पुं-घोडो.

घोर-वि-भयंकर.

घोस्-गोखवुं.

—x—

च

च-अ-अने.

च्च-अ-निश्चय.

चइत्त-पुं-चैत्रमास.

चउ-वि-चार.

चउत्थ-वि-चोथुं.

चउद्दह-वि-चौद.

चउवीस-वि-चोवीस.

चंचु-पुं-चांच.

चंडाल-पुं-चंडाल.

चंद-पुं-चंद्र.

चक्क-न-चक्र, पैडुं.

चक्कवट्टि-पुं-चक्रवर्ती.

चक्खिअ-वि-चाखेलुं.

चच्चर-न-चोक.

चड्-चडवुं

चन्दिमा-स्त्री-चंद्रिका.

चम्म-न-चामडुं.

चय्-छोडवुं.

चरण-पुं-पग.

चरण-न-चारित्र.

चल्-चालवुं.

चलन-पुं-पग.

चल्ल-चालवुं.

चव्-चववुं.

चविडा-स्त्री-लापोट.

चाइ-पुं-त्यागी.

चाउरन्त-न-चारगतिवुं नाशक.

चारण-पुं-चारण, भाट.

चाव-पुं-धनुष.

चिइच्छ-रोगनो प्रतीकार करवो.

चिण्-एकटुं करवुं.

चिन्ध-न-चिहन.

चिरं-अ-लांबो वखत.

चिलाय-पुं-भिल्ल.

चुण्-एकटुं करवुं.

चुम्ब-चुंववुं.

चुलुचुल्-फरकवुं.

चेइअ-न-चैत्य, मंदिर.

चेल-न-वल्ल.
चोप्पड्-चोपडवुं.
चोर्-चोरवुं.

—X—

छ

छ-वि-छ.
छउम-न-कपट.
छंद-पुं-छंद.
छज्ज-शोमवुं, छाजवुं.
छण-पुं-उत्तव.
छत्त-न-छत्र.
छप्पय-पुं-भमरो.
छम्मह-पुं-यक्षनुं नाम.
छय-वि-तूटेल.
छल्ली-खी-छाल.
छार-वि-खार.
छाल-पुं-वकरो.
छाली-खी-वकरी.
छाव-पुं-वाळक.
छाही-खी-छाया.
छिंद-कापवुं, छेदवुं.
छिअ-न-छींक.
छिहा-खी-स्पहा.
छीर-न-दूध.
छुंद-आक्रमण करवुं.

छुर-पुं-अस्तरो, छरो.
छुव्-स्पर्श करवो.
छुहा-खी-भूख.
छुहा-खी-अमृत, सुधा.

—X—

ज

ज-वि-जे.
जअड्-उतावळ करवी.
जइ-पुं-साधु.
जउ-न-लाख.
जंत-न-यंत्र.
जंतु-पुं-जीव.
जंबूदीव-पुं-जम्बूद्वीप.
जँउणा-खी-यमुना नदी.
जक्ख-पुं-यक्ष.
जग-न-जगत्.
जग्ग-जागवुं.
जडिअ-वि-संवद्ध.
जडिल-वि-जटावाळो.
जढ-वि-(भू-कृ) छोडेल.
जढर-न-पेट.
जणय-पुं-पिता.
जत्त-पुं-यत्न.
जम-पुं-यम.
जम्मू-जन्मवुं.

जयउर-न-नगरंजुं नाम, जयपूर.

जयणा-पुं-यतना.

जर-जीर्ण थवुं.

जरा-स्त्री-घडपण.

जल-न-पाणी.

जलण-पुं-अग्नि.

जलहर-पुं-वरसाद.

जलहि-पुं-समुद्र.

जव-पुं-यव.

जस-पुं-यश.

जह-अ-जेम.

जहण-न-सायल.

जहा-अ-जेम.

जहि-अ-ज्यां.

जहिछिल-पुं-युधिष्ठिर.

जहुछिल-पुं-युधिष्ठिर.

जा-जवुं.

जा-पेदा थवुं.

जाण-जाणवुं.

जाण-न-साथळ.

जामाअर-पुं-जमाइ.

जामाआ-पुं-जमाइ.

जामाउ-पुं-जमाइ.

जामाउअ-पुं-जमाइ.

जावय-पुं-जीतावनार.

जारिच्छ-वि-जेवो.

जिह-वि-मोटुं.

जिण-जीतवुं.

जिण-पुं-जिन.

जिणंद-पुं-जिनेन्द्र.

जिणवरवसह-पुं-जिनोमां उत्तम.

जिणहर-न-जिनमन्दिर.

जिण-वि-जीर्ण.

जिणहु-पुं-जीतनार.

जिठ्ठा-स्त्री-जिह्वा.

जिव-जीववुं.

जीआ-स्त्री-दोरी.

जीव-जीववुं.

जीव-पुं-जीव.

जीवाउ-न-जीवनौपध.

जीविअ-न-जीवित.

जीह-लाजवुं.

जीहा-स्त्री-जिह्वा.

जुम्-लडवुं.

जुट्ट-वि-सेवित.

जुव-पुं-युवान.

जुवइ-स्त्री-युवति.

जुवाण-पुं-युवान.

जूअ-न-द्यूत.

जूर-जूरवुं.

जूह-न-यूथ, जथ्यो.

जेत्तिल-वि-जेटलुं.

जेम्-जमवुं.

जोअण-न-योजन, चार गाळ.

जोइसवासि-ज्योतिष्कदेव.

(सूर्यादि)

जोगि-योगी.

जोव्वण-न-यौवन.

ज्जोसिअ-वि-(भू-कृ) फेंकेल.

—X—

झ

झंख्-नीसासो नांखवो.

झर्-टपकवुं.

झवेर-पुं-विशेषनाम.

झा-ध्यान करवुं.

झि-क्षीण थवुं.

झुणि-पुं-ध्वनि, शब्द.

—X—

ठ

ठंभ-पुं-स्तम्भ.

ठड्ढ-वि-(भू-कृ) स्तब्ध.

ठा-रहेवुं.

ठाण-न-स्थान, ठेकाणुं.

—X—

ड

डंड-पुं-दंड, लाकडी.

डंभ-पुं-कपट.

डक्क-वि-(भू-कृ) डसेल.

डर्-वीवुं, भय पामवो.

डस्-डसवुं.

डसण-पुं-दांत.

डह्-वळवुं.

डाह-पुं-दाह, वळवुं.

डिंभ-पुं-वालक.

डोंव-पुं-चांडाल.

डोला-स्त्री-हिंडोळो.

डोहल-पुं-दोहद, मनोरथ.

—X—

ढ

ढंडोल्-गवेषणा करवी.

ढंस्-वर्तवुं.

ढक्क्-ढांकवुं.

ढुंदुल्ल-गोतवुं.

—X—

ण

णमो-अ-नमस्कार करवो.

णर-पुं-पुरुष.

णवर-अ-केवल.

णाण-न-ज्ञान.

णिगच्छ-निकळवुं.

णिल्लस्-उल्लसवुं.

णिव्वड्-जुवुं थवुं.
 णिव्वर्-दुःख कहेवुं.
 णिव्ह-नाश थवो.
 णिव्वा-थाक खावो.
 णीरव्-खावाने इच्छवुं.
 णीलुब्ध-नीचे पडवुं.
 णीहर्-नीकळवुं.
 णु+मज्ज-वेसवुं.
 णे-लइ जवुं.
 णहा-स्नान करवुं.
 णहाण-न-स्नान.
 णहाविअ-पुं-हजाम.

—X—

त

त-वि-ते.
 तइअ-वि-त्रीजुं.
 तंतुवाय-पुं-वणकर.
 तंब-न-तांबुं.
 तंबोल-न-नागरवेलनुं पान.
 तंस-वि-वांकुं, तांसु.
 तक्ख-पुं-बळद.
 तक्खाण-पुं-बळद.
 तच्छ-पातळुं करवुं.
 तड-पुं-तट.
 तडिआ-स्त्री-विजळी.

तण-न-घास.
 तणया-स्त्री-छोडी.
 तणु-स्त्री-शरीर.
 तत्त-न-तत्त्व.
 तत्त-न-तप्त.
 तत्थ-अ-त्यां.
 तत्तिल-वि-तेट्ठुं.
 तप्प-पुं-पथारी.
 तया-अ-त्यारे.
 तर-तरवुं.
 तर-शकवुं.
 तरंगिणी-स्त्री-नदी.
 तरणि-पुं-सूर्य.
 तरु-पुं-झाड.
 तरुण-पुं-युवान.
 तल-न-तळीयुं.
 तव्-तपवुं.
 तव-न-तप.
 तवणिज्ज-न-सोनुं.
 तविअ-वि-तपेळुं, गरम थयेळुं.
 तस्-वीवुं.
 तस-पुं-त्रसजीव.
 तह-अ-तेम.
 तहा-अ-तेम.
 तहि-अ-त्यां.

ताड्-मारवुं.
 ति-अ-ए प्रमाणे.
 ति-वि-त्रण.
 तिअस-पुं-देव.
 तिअसगणवइ-पुं-इंद्र.
 तिक्ख-वि-तीखुं.
 तितउ-पुं-चालणी.
 तित्तिर-पुं-तेतर.
 तित्थ-न-तीर्थ.
 तिमिर-न-अंधकार.
 तिसला-स्त्री-श्रीवीरनी माता.
 तिसा-स्त्री-तृपा.
 तिहुअण-पुं-त्रिभुवन, विशेषनाम.
 तुम्ह-त्रि-तमे.
 तुम्हारिच्छ-वि-तमारा जेवुं.
 तुम्हेच्चय-वि-तमारुं.
 तुरंगम-पुं-त्रोडो.
 तुलसी-स्त्री-तुळसी.
 तुसखंडण-न-फोफां खांडवा.
 तुसार-पुं-वरफ.
 तूर-न-त्राजुं.
 तूस-वि-तुष्ट थवुं.
 तूह-न-तीर्थ.
 तेअ-न-तेज.
 तेअव्-दीपवुं.

तेरह-वि-तेर, सख्या.
 तोड्-तोडवुं.
 तोणीर-न-माथुं.
 तोण्ड-मुख.
 तोल्-तोळवुं.

—X—

थ

थंभ-पुं-थांभलो.
 थक्क-नीचे जवुं.
 थण-पुं-स्तन.
 थरहरिअ-वि-कम्पेलुं.
 थव-पुं-स्तव, स्तवन.
 थाणुं-पुं-महादेव.
 थाम-न-वल.
 थावर-पुं-स्थावर.
 थिप्प-तृप्त थवुं.
 थी-स्त्री-स्त्री.
 थीण-वि-थीणुं.
 थुइ-स्त्री-स्तुति.
 थुण्-स्तुति करवी.
 थुल्ल-वि-स्थूल.
 थुवअ-पुं-स्तुति करनार.
 थू-अ-निंदावाचक.
 थूण-पुं-चोर.
 थेण-पुं-चोर.

थेर-वि-स्थविर, वृद्ध.
थोर-वि-जाडुं.

—x—

द

दइअव-न-दैवत्त.
दइच्च-पुं-दैत्य.
दइन्न-न-गरीवपणुं.
दइवज्ज-वि-दैवज्ञ.
दंड-पुं-दंड, लाकडी.
दंत-पुं-दंत.
दंभ-पुं-कपट.
दंसण-न-दर्शन.
दक्खिण-पुं-डाह्यो.
दच्छ-वि-डाह्यो.
दढव्वय-वि-दढ छे व्रत जेतुं.
दया-स्त्री-दया.
दयालु-पुं-दयालु.
दरिअ-वि-मत्त.
दवग्गि-पुं-अग्नि.
दसण-पुं-दांत.
दसमुह-पुं-रावण.
दसरह-पुं-दशरथ.
दह-वि-दश.
दह-पुं-कुंड.
दहमुह-पुं-रावण.

दा-देवुं.
दाउ-पुं-देनार.
दाढा-स्त्री-दाढ.
दाण-न-दान.
दाणव-पुं-दैत्य.
दायय-वि-देनार.
दाया-पुं-देनार.
दायार-पुं-देनार.
दार-पुं-स्त्री.
दारिह-न-आलस.
दारु-न-लाकडुं.
दास-पुं-नोकर.
दासत्तण-न-दासपणुं.
दाह-पुं-दाह, बल्लुं.
दाहिण-पुं-डाह्यो.
दिअर-पुं-देवर.
दिअह-पुं-दिवस.
दिआ-अ-दिवस.
दिक्खा-स्त्री-दीक्षा.
दिट्ठिआ-अ-हर्षसूचक.
दिण-पुं-दिवस.
दिणमणि-पुं-सूर्य.
दिण्ण-वि-[भू-कृ] दत्त, आपेळुं.
दित्त-वि-[भू-कृ] दीप्त.
दित्ति-स्त्री-दीप्ति.
दिवस-पुं-दिवस.

दिवह-पुं-दिवस.
 दिवायर-पुं-सूर्य.
 दिहि-स्त्री-धृति, धैर्य.
 दीण-वि-शीण.
 दीव-पुं-वेष्ट.
 दीह-वि-लांघुं.
 दीहर-वि-लांघुं.
 दुं-वि-त्रे.
 दुअल्ल-न-वख.
 दुआइ-पुं-त्राहण.
 दुइअ-वि-त्रीजो.
 दुऊल-न-वख.
 दुंदुहि-पुं-दुंदुभि, दिव्य वाजुं.
 दुक्कड-न-पाप, दुष्कृत.
 दुक्ख-न-दुःख.
 दुक्खक्खय-पुं-दुःखनो क्षय.
 दुगुल्ल-न-वख.
 दुगुल्ल-घृणा करवी.
 दुट्ठ-वि-दुष्ट.
 दुम-पुं-झाड.
 दुरायार-पुं-दुराचार.
 दुरिअ-न-पाप.
 दुवार-न-वारणुं.
 दुवालसंग-न-द्वादशांग.
 दुस्सउण-न-अपशुकन.
 दुह-दोवुं.

दुह-न-दुःख.
 दुहाव्-दुभाववुं.
 दुहिअ-वि-दुःखित.
 दुहिआ-स्त्री-दीकरी.
 देक्ख-देखवुं.
 देव-पुं-देव.
 देवत्तण-न-देवपणुं.
 देवसिअ-वि-दिवस संबंधी.
 दोगच्च-न-दुर्गतिपणुं.
 दोवयण-न-द्विवचन.
 दोहल-पुं-मनोरथ.
 द्रह-पुं-कुंड.

—x—

ध

धअ-पुं-ध्वज.
 धंत-न-ध्वांत, अंधकार..
 धण-न-धन, पैसो.
 धणवइ-पुं-धनपति, शेर.
 धणु-न-धनुष्य.
 धणुह-न-धनुष्य.
 धन्न-न-धान्य.
 धम्म-पुं-धर्म.
 धम्मसारहि-पुं-धर्मसारथि.
 धर्-धारण करवुं.
 धरणिधरवइ-पुं-चक्रवर्ती, मेरु.

धरा-स्त्री-पृथ्वी.
 धा-दोडवुं.
 धाङ्-स्त्री-धात्री.
 धाराहय-वि-धारायी हणायेल.
 धिट्ठ-वि-धृष्ट.
 धीर-वि-धीरजवान.
 धुण्-कंपवुं, धुणवुं.
 धुरा-स्त्री-धोसरी.
 धूलि-स्त्री-धूल.
 धेणु-स्त्री-गाय.

—X—

न

न-अ-निषेध, नहि.
 नई-स्त्री-नदी.
 नंदण-पुं-दीकरो.
 नच्च-नाचवुं.
 नट्-नाचवुं.
 नडी-स्त्री-नटी, सूत्रधारनी स्त्री.
 नणंदा-स्त्री-नणंद.
 नमुक्कार-पुं-नमस्कार.
 नमो-अ-नमस्कार.
 नमोक्कार-पुं-नमस्कार.
 नय-पुं-नग, पर्वत.
 नयण-पुं-आंख.
 नयर-न-नगर, शहेर.

नयरी-स्त्री-नगरी.
 नर-पुं-पुरुष.
 नरय-पुं-नरक.
 नरवड्-पुं-राजा.
 नरिंद-पुं-राजा.
 नलिणी-स्त्री-कमलिनी.
 नव्-नमवुं.
 नव-वि-नव.
 नवणीअ-न-माखण.
 नवरि-अ-किन्तु.
 नव्वल्ल-वि-नवुं.
 नस्स्-नाश थवो.
 नह-पुं-नख.
 नह-न-आकाश.
 नाअ-पुं-न्याय.
 नाडय-न-नाटक.
 नाण-न-ज्ञान.
 नातपुत्त-पुं-महावीरदेव.
 नाम-न-नाम.
 नायव्व-वि-जाणवा योग्य.
 नारडअ-पुं-नारकीनो जीव.
 नारी-स्त्री-स्त्री.
 नावा-स्त्री-नाव.
 नाह-पुं-नाथ.
 निअ-जोवुं.

निआणवंधण-न-निआणुं वांधवुं.
 निंद-निंदवुं.
 निंव-पुं-लीवडो.
 निग्गह-पुं-निग्रह.
 निच्चं-अ-हमेरां.
 निच्चल-पुं-निश्चल.
 निच्छूढ-वि-फेंकेल.
 नि+ज्झा-ओवुं.
 निण्ण-वि-नीचुं.
 निण्णय-पुं-निर्णय
 निण्णया-स्त्री-नदी.
 निह्लिअ-वि-खंडित.
 नि+द्वा-निद्रा करवी.
 निद्वा-स्त्री-निद्रा.
 नि+प्पज्-निपजवुं.
 निप्पिह-वि-निस्पृह.
 निप्फाव-पुं-वाल.
 निमित्तमित्त-वि-निमित्तमात्र.
 नि+मिल्ल-मींचावुं.
 निम्मव्-करवुं.
 निम्मिअ-वि-करेलुं.
 निरप्प-उमा रहेवुं.
 निरुवम-वि-अनुपम.
 निव-पुं-राजा.
 निवइ-पुं-राजा.

नि+वट्-निवर्तवुं.
 नि+वड्-पडवुं.
 नि+व्वल्-निपजवुं.
 निह्लंछण-न-निर्लंछन.
 निसंस-पुं-क्रूर.
 निसा-स्त्री-रात.
 निसिअ-वि-तीक्ष्ण.
 निसिअर-पुं-चंद्र.
 निमुट्ठ-वि-नीचे पाडेल.
 नि+हर्-झाडे फारवुं.
 निहाण-न-भंडार.
 निहि-पुं-समुद्र.
 निहस-पुं-कसोटी.
 नीसास-पुं-निश्वास.
 नेअ-वि-ज्ञेय.
 नेउर-न-ज्ञांझर.
 नेड-पुं-मालो.
 नेम-वि-अडधुं.
 नेरइअ-पुं-नारकीनो जीव.
 नेवत्थ-न-नेपथ्य.
 नेह-पुं-स्नेह.

—x—

प

प+आव्-पामवुं.
 पइ-पुं-स्वामी.

प+इक्ख-जोवुं.
 पइड्डा-स्त्री-प्रतिष्ठा.
 पइण्णा-स्त्री-प्रतिज्ञा.
 पईव-पुं-दीवो.
 पउत्ति-स्त्री-प्रवृत्ति.
 पउम-न-कमल.
 पउर-वि-नगर संबंधि.
 पउर-वि-घणुं.
 पउरिस-न-पुरुषार्थ.
 पउल्-रांधवुं.
 पंक-पुं-कीचड.
 पंग-ग्रहण करवुं.
 पंगुल-वि-पांगलो.
 पंच-वि-पांच.
 पंचमी-स्त्री-पांचमी.
 पंडव-पुं-पांडव.
 पंडित्त-न-पांडित्य.
 पंति-स्त्री-श्रेणी.
 पंथ-पुं-रस्तो.
 पक्क-वि-पाकेल.
 पक्ख-पुं-पक्ष.
 पच्चय-पुं-विश्वास.
 पच्चार-ठपको देवो.
 पच्छा-अ-पाछळ.
 पट्टण-न-नगर.

पड-पडवुं.
 पड-पुं-पट, वस्त्र.
 पडंसुआ-स्त्री-पडवो.
 पडह-पुं-पटह, ढोल.
 पडाय-स्त्री-धना.
 पडि+कम्-पाहुं हठवुं.
 पडिक्ख-वाटजोवी.
 पडिर्विच-पुं-मूर्ति.
 पडिमा-स्त्री-प्रतिमा.
 पडिवआ-स्त्री-पडवो.
 पडिसा-शांत थवुं.
 पडि+हा प्रतिभान थवुं.
 पढम-वि-पहेलुं.
 पण-पुं-डाहो.
 पण-न-पांडु.
 पणरह-वि-पंदर.
 पणह-पुं-प्रश्न.
 पणहा-स्त्री-प्रश्न.
 पणाम-पुं-नमस्कार.
 पणिहाण-न-ध्यान.
 पत्तल-न-पतरावल.
 पत्तेयं-अ-प्रत्येक.
 पत्थ-प्रार्थवुं.
 प+दा-देवुं.
 पन्नत्त-वि-प्रज्ञप्त.

पम्ह-न-पांपण.
 पम्हुड्ड-वि-नाशेल.
 प+मज्ज-साफ करवुं.
 पमया-स्त्री-स्त्री.
 पमाय-पुं-प्रमाद.
 पयर-पुं-समूह.
 पयल्ल-शिथिल थवुं.
 पया-स्त्री-प्रजा.
 पयावइ-पुं-ब्रह्मा.
 प+यास्-प्रकाशवुं.
 पर-वि-बीजुं.
 परक्क-वि-पारकुं.
 परत्थकरण-न-परोपकार.
 परयण-पुं-परजन.
 पराभव-पुं-पराजय.
 परामरिस-पुं-विचार.
 परि+अट्-भमवुं.
 परिक्ख-पारखवुं.
 परि+गेण्ह-परिग्रह करवो.
 परिट्ठा-स्त्री-प्रतिष्ठा.
 परि+णे-परणवुं.
 परिवस्-रहेवुं.
 परिवार-पुं-परिवार.
 परितह-पुं-परिपह.
 परिसाम्-शांत करवुं.

परी-फेंकवुं.
 परोवयार-पुं-परोपकार.
 पलक्ख-पुं-पीपळो.
 पलालपूल-पुं-घासनो पूळो.
 प+लीव्-दीपवुं.
 पलोअन्त-वि-जोतो.
 पल्लाण-न-पलाण.
 पल्लोद-वि-फेंकेल.
 पलोड्ड-पाछा आववुं.
 पल्हत्थ-वि-फेंकेल.
 पवण-पुं-पवन.
 पवासु-पुं-मुसाफर.
 पवाह-पुं-प्रवाह.
 प+विस्-प्रवेशवुं, पेसवुं.
 पवेस-पुं-प्रवेश करवो.
 प+संस्-प्रसंशवुं.
 पसंसा-स्त्री-प्रशंसा.
 प+सर-फेलावुं.
 पसर-पुं-फेलाव.
 पह-पुं-मार्ग.
 प+हर्-मारवुं.
 पहा-स्त्री-कांति.
 पहिअ-पुं-वटेमार्गु.
 पहुअत्तण-न-सामर्थ्य.
 पहुप्प्-समर्थ थवुं.

पाइक्क-पुं-पाळो.
 पाउस-पुं-वर्षा ऋतु.
 पाडिएक्कं-अ-प्रत्येक.
 पाडिक्कं-अ-प्रत्येक.
 पाडिवआ-स्त्री-पडवो.
 पाडिवया-स्त्री-पडवो.
 पाणाइवाय-पुं-हिंसा.
 पाणि-पुं-हाथ.
 पाणिअ-न-पाणी-
 पाणिवह-पुं-हिंसा.
 पाय-पुं-पग.
 पायच्छित्त-न-प्रायश्चित्त.
 पायार-पुं-किल्लो.
 पार-पुं-किल्लो.
 पारक्क-वि-पारकुं.
 पारितोसिअ-न-इनाम.
 पारेवअ-पुं-पारेवुं.
 पाल्-रक्षण करवुं.
 पाव-न-पाप.
 पावपबंध-पुं-पापनी रचना.
 पावासु-पुं-मुसाफर.
 पास-देखवुं.
 पास-न-पडवुं.
 पास-पुं-पासो.
 पाहाण-पुं-पाषाण.

पाहिज्ज-न-भातुं.
 पिअर-पुं-पिता.
 पिआ-पुं-पिता.
 पिउ-पुं-पिता.
 पिउसिआ-स्त्री-फइ.
 पिक्क-वि-पाकेल.
 पिज्ज-पीवुं.
 पिघं-अ-जूदुं.
 पिलोस-पुं-वल्लुं.
 पिव-अ-पेंडे.
 पिवासा-स्त्री-पीवानी इच्छा.
 पिसल्ल-पुं-पिशाच.
 पिहं-अ-जूदुं.
 पिहुल-वि-पहोलुं.
 पीअल-न-पीतल.
 पीइ-स्त्री-प्रीति.
 पीइ-पीडवुं.
 पीलु-पुं-पीलु.
 पुंछ-न-पूछडुं.
 पुच्छ-पूछवुं.
 पुच्छ-न-पूछडुं.
 पुञ्ज-साफ करवुं.
 पुट्ठ-वि-पुट्ठ.
 पुढवि-स्त्री-जमीन.
 पुण्-पवित्र करवुं.

पुण-अ-फरीने.

पुण-न-पुण्य.

पुत्तलिआ-खी-पुतळी.

पुत्त-पुं-पुत्र.

पुत्थय-न-पुस्तक.

पुधं-अ-जूदुं.

पुष्फ-न-पुष्प, फूल.

पुष्फिआ-खी-फइ.

पुर-न-नगर.

पुरा-अ-पहेलां.

पुरिम-वि-पूर्व.

पुरिस-पुं-पुरुष.

पुलोमी-खी-इंद्राणी.

पुव्व-वि-पूर्व.

पुव्वपण-वि-पूर्वे थयेलुं.

पूअण-न-पूजा.

पूर-पूरवुं.

पूस-पुष्ट थवुं.

पूस-पुं-सूर्य.

पूसाण-पुं-सूर्य.

पेज्ज-वि-पीवा योग्य.

पोक्खर-न-तलाव.

पोगल-न-पुद्गल.

पोगलक्खेव-पुं-कांकरानुं फेंकवुं.

पोत्थय-न-पुस्तक.

पोष्फल-न-सोपारी.

—X—

फ

फंस्-अडकवुं.

फग्गुण-पुं-फाल्गुन, फागण मास.

फणस-पुं-फणस.

फरिस्-स्पर्श करवो.

फल्-फळवुं.

फल-न-फळ.

फलविवाअ-पुं-परिणाम.

फलिह-पुं-स्फटिक.

फास्-स्पर्श करवो.

फुट्ठ-स्फुट थवुं.

फुड-वि-स्फुट.

—X—

व

वइल्ल-पुं-वळद.

वंधू-वांधवुं.

वंधु-पुं-भाइ.

वंभव्वय-न-व्रह्मचर्य.

वज्झ-वि-वाह्य.

वप्पीह-पुं-चातक.

वम्ह-पुं-व्रह्मा.

वम्हचेर-न-व्रह्मचर्य.

वम्हण-पुं-व्राह्मण.

बम्हाण-पुं-ब्रह्मा.
 बरिह-न-पीछुं.
 बल-न-लश्कर.
 बहिणी-स्त्री-बहेन.
 बहिर-पुं-बहेरो.
 बहेडअ-न-बहेडुं.
 बाण-पुं-त्राण.
 बार-न-द्वार.
 बारसविह-वि-बारजातनो.
 बारह-वि-बार.
 बाला-स्त्री-बालकी.
 बाहा-स्त्री-हाथ.
 बाहिर-अ-बहार.
 बाहु-पुं-हाथ.
 बाहुबलि-पुं-विशेषनाम.
 बिउण-वि-बमणुं.
 बिन्दु-पुं-बिन्दु.
 बिराली-स्त्री-बिलाडी.
 बिहस्सइ-पुं-बृहस्पति.
 बीअ-वि-बीजुं.
 बीह-बीवुं.
 बुज्झ-जाणवुं.
 बुड्ड-डूबवुं.
 बुद्ध-पुं-बुद्धदेव.
 बुह-पुं-पंडित.

बुहप्फइ-पुं-बृहस्पति.
 बोज्ज-डरवुं.
 बोर-न-बोर.
 बोरी-स्त्री-बोरडी.
 बोल्ल-बोलवुं.
 बोलीण-वि-गयेलुं.
 बोह-पुं-ज्ञान.
 बोहि-न-सम्यक्त्व.

—X—

भ

भइरव-पुं-भैरव.
 भक्ख-भक्षण करवुं.
 भग-पुं-ज्ञान.
 भगवई-स्त्री-भगवती.
 भगवंत-पुं-परमात्मा.
 भज्जा-स्त्री-भार्या.
 भळ्ज-भांगवुं.
 भत्त-पुं-ओदन.
 भत्ता-पुं-स्वामी.
 भत्तार-पुं-स्वामी.
 भत्तु-पुं-स्वामी.
 भम्-भमवुं.
 भमड्-भमवुं.
 भमाड्-भमाडवुं.
 भय-न-भय, बीक.

मरहेसर-पुं-भरतेश्वर चक्रवर्ती.
 भव-पुं-संसार.
 भवनिव्वेअ-पुं-भवथी वैराग्य.
 भवसायर-पुं-भवसमुद्र.
 भविअ-वि-सुंदर.
 भा-दीपवुं.
 भाअ-पुं-भाग.
 भाउ-पुं-भाइ.
 भागि-वि-भागवाळो.
 भाण-न-भाणुं, भाजन.
 भाणु-पुं-सूर्य.
 भाणु-पुं-किरण.
 भामिणी-स्त्री-स्त्री.
 भायर-पुं-भाइ.
 भाया-पुं-भाइ.
 भार-पुं-भार.
 भारवह-पुं-मजूर.
 भारह-न-भरतखंड.
 भासण-न-भाषण.
 भिउडी-स्त्री-भ्रकुटी.
 भिद्-भेदवुं.
 भिच्च-पुं-नोकर.
 भिस्-शोभवुं.
 भीरु-वि-वीक्षण.
 मुअगवइ-पुं-शेषनाग.

मुइ-स्त्री-नोकरी.
 मुक्क-भसवुं.
 मुवण-न-जगत.
 मूअ-वि-थयेलुं.
 भूमि-स्त्री-पृथ्वी.
 भूसण-न-घरेणुं.
 भोअण-न-भोजन.

—x—

म

मइ-स्त्री-बुद्धि.
 मउ-वि-नरम.
 मउण-न-मौन.
 मउलि-पुं-मुकुट.
 मउह-पुं-किरण.
 मंगल-न-मंगल.
 मंगलविजय-पुं-विशेषनाम.
 मंजर-पुं-बिलाडो.
 मंडुक्क-पुं-देडको.
 मंतु-पुं-अपराध.
 मंथण-पुं-रवैयो.
 मंस-न-मांस.
 मंसल-वि-पृष्ठ.
 मग्ग-पुं-मार्ग.
 मग्गण-पुं-मागण, वाण.
 मग्गसिर-पुं-मागसर मास.

मच्चू-उन्माद करवो.
 मच्चु-पुं-मृत्थु.
 मच्छ-पुं-माल्लुं.
 मच्छर-पुं-मच्छर.
 मच्छिआ-स्त्री-माखी.
 मज्जू-साफ करवुं.
 मज्जाया-स्त्री-मर्यादा.
 मज्झ-वि-मध्य.
 मज्झल-न-मध्याह्न.
 मज्झिम-वि-मध्यम.
 मणंसि-पुं-मनस्वी.
 मणंसिणी-स्त्री-मनस्विनी.
 मण्-मानवुं.
 मण-न-मन.
 मणह-वि-सारुं.
 मणि-पुं-मणि.
 मणिलाल-पुं-विशेष नाम.
 मणुअ-पुं-माणस.
 मणूस-पुं-माणस.
 मणोज्ज-वि-सुंदर.
 मत्तंड-पुं-सूर्य.
 मत्थय-न-माथुं.
 मत्थु-न-साथवो.
 मन्तु-पुं-क्रोध.
 मम्म-न-मर्म.

मय-पुं-मृग.
 मय-वि-मरेलुं.
 मयमंडण-न-मुढदाने घरेणुं.
 मयरंद-पुं-मकरंद.
 मयारि-पुं-सिंह.
 मयिंदविजय-पुं-विशेष नाम.
 मरगाय-न-मरकतमणि.
 मरिस-सहवुं.
 मरुदेवा-स्त्री-पहेला जिननी माता.
 मल्-मर्दन करवुं.
 मसाण-न-मसाण.
 महमह-गंधवुं फेलावुं.
 महायस-वि-मोटा यशवाल्लुं.
 महाविज्जा-स्त्री-मोटी विद्या.
 महिलायण-पुं-स्त्रीलोक.
 महिवाल-पुं-राजा.
 महिस-पुं-पाडो.
 महीरुह-पुं-झाड.
 महु-न-मद्य, मध.
 माअरा-स्त्री-देवी.
 माआ-स्त्री-देवी.
 माआ-स्त्री-माता.
 माइं-अ-निषेध सूचक.
 माउ-स्त्री-माता.
 माउ-स्त्री-देवी.

माउक-न-कोमळता.
 माउसिआ-खी-माशी.
 माण-पुं-अहंकार.
 माणस-न-मन.
 मामी-खी-मामी.
 मायंद-पुं-आंवो.
 माया-खी-कपट.
 माला-खी-माळा.
 मास-पुं-महीनो.
 मास-न-मांस.
 माह-पुं-माघ मास.
 मिच्छा-अ-खोटुं.
 मित्त-न-मित्र.
 मित्ती-खी-मैत्री.
 मिला-करमावुं.
 मिलिच्छ-पुं-म्लेच्छ.
 मुइंग-पुं-मुदंग.
 मुक्क-वि-मुक्त.
 मुक्ख-पुं-मोक्ष.
 मुक्ख-पुं-मूर्ख.
 मुज्झ-मूझावुं.
 मुणाल-पुं-कमलना नाळनो तंतु.
 मुणि-पुं-मुनि.
 मुणिवइ-पुं-मुनिराज.
 मुत्त-वि-मुक्त.

मुत्ताहल-न-मुक्ताफल.
 मुद्ध-न-माथुं.
 मुद्धान-न-माथुं.
 मुर-हासथी विकसवुं.
 मुरुक्ख-पुं-मूर्ख.
 मुसा-अ-जूठुं.
 मुसावाय-पुं-जूठुं बोलवुं.
 मुसुमुर-छेदवुं.
 मुह-न-मुख.
 मूसअ-पुं-उंदर.
 मूसा-अ-जूठुं.
 मूसावाय-पुं-जूठुं बोलवुं.
 मेइणी-खी-पृथ्वी.
 मेरा-खी-मर्यादा.
 मेल-पुं-मेळो.
 मेल्ल-मेळववुं.
 मेलव-मेळववुं.
 मेह-पुं-वरसाद.
 मेहुण-न-मैथुन.
 मोंड-पुं-मुण्ड.
 मोगगर-पुं-मुद्गर.
 मोत्था-खी-मोथ.
 मोर-पुं-मोर.
 मोरउल्ला-अ-व्यर्थ.
 मोल्ल-न-किंपत,

मोसा-अ-जूटुं.
मोसावाय-पुं-जूटुं बोलवुं.

—x—

र

रंध-न-काणुं.
रक्ख-पाळवुं.
रक्खण-न-पाळवुं.
रज्ज-न-राज्य.
रज्जु-न-दोरी.
रत्ती-स्त्री-रात्री.
रम्प-पातळुं करवुं.
रमण-पुं-पति.
रमणी-स्त्री-स्त्री.
रमा-स्त्री-स्त्री.
रम्म-वि-सुंदर.
रयण-न-रतन.
रयणी-स्त्री-रात्री.
रयय-न-रूपुं.
रवि-पुं-सूर्य.
रसच्चाय-पुं-रसत्याग.
रसिंद-पुं-पारो.
राइअ-वि-रात्रिसंवंधी.
राइक-वि-राजानुं.
राइव-न-कमळ.
राउल-न-राजकुल.

राणी-स्त्री-राणी.
राया-पुं-राजा.
रायाण-पुं-राजा.
राहु-पुं-राहु.
रिअ-प्रवेश करवो.
रिक्ख-न-नक्षत्र.
रिद्धि-स्त्री-धन.
रिवु-पुं-शत्रु.
रिसि-पुं-ऋषि.
रुइर-वि-सारुं.
रुंद्-रोवुं.
रुंभ-रोकवुं.
रुक्ख-पुं-झाड.
रुण्ण-न-रुदन.
रुप्प-न-रूपुं.
रुप्पिणी-स्त्री-कृष्णनी स्त्री.
रुव्-रोवुं.
रुस्-रोप करवो.
रेह-शोमवुं.
रोगिल्ल-वि-रोगवाळुं.

—x—

ल

लउड-न-लाकडी.
लक्ख-जोवुं.
लक्ख-न-लाख (संख्या).

लग्-लागवुं.
 लच्छी-खी-लक्ष्मी.
 लज्ज-लाजवुं.
 लज्जा-खी-लाज.
 लह्-मेलवुं.
 लहुअ-वि-नानुं.
 लहुवी-खी-नानी.
 लाऊ-खी-तुंवडी.
 लांगूल-न-पूछुं.
 लाह-पुं-लाम.
 लिम्प्-लेपवुं.
 लिला-खी-क्रीडा.
 लिह्-लववुं.
 लिह्-चाटवुं.
 लुअ-वि-कापेलुं.
 लुग-वि-रोगी.
 लुण्-कापवुं.
 लुह्-साफ करवुं.
 ले-ग्रहण करवुं.
 लेहा-खी-रेखा.
 लोअ-पुं-लोक.
 लोअग-न-मोक्ष.
 लोअपिय-वि-लोकप्रिय.
 लोट्-सूवुं.
 लोण-न-मीटुं.

लोह-पुं-लोभ.
 लोहसिला-खी-लोढानी शिला.
 लिह्क-वि-नासेलुं.

—X—

व

व-अ-अथवा.
 वअ-न-व्रत.
 वइकंत-वि-व्यतिक्रान्त.
 वइदठम-पुं-वैदर्भ.
 वइर-न-वज्र.
 वइर-न-वैर.
 वइसाह-पुं-वैशाख.
 वंक-वि-वांकु.
 वंच्-ठगवुं.
 वंचण-न-ठगवुं.
 वंछा-खी-इच्छा.
 वंछिअ-न-इच्छेलुं.
 वंजर-पुं-विलाडो.
 वंद्-वांदवुं.
 वंदणिज्ज-वि-वंदनीय.
 वंस-पुं-वंश.
 वग्घ-पुं-व्याघ्र.
 वगगोल्-वागोळवुं.
 वच्च्-जवुं.
 वच्छ-पुं-वत्स.

वच्छ-न-छाती.
 वज्ज-वर्जवुं.
 वज्ज-न-वज्र.
 वट्ट-वर्तवुं.
 वट्टमाण-वि-वर्तमान.
 वड-पुं-वड.
 वडवड्-विलपवुं.
 वड्ड-वधवुं.
 वण-न-वन.
 वणस्सइ-पुं-झाड.
 वण्ण-पुं-वर्ण.
 वत्थ-न-वस्त्र.
 वत्ता-स्त्री-वार्ता.
 वद्धमाण-पुं-विशेषनाम.
 वद्धाव्-वधावुं.
 वम्मिअ-न-राफडो.
 वय्-बोलवुं.
 वय-न-उमर.
 वयंस-पुं-मित्र.
 वयण-न-मुख.
 वयण-न-वचन.
 वरिस्-वरसवुं.
 वलग्-चडवुं.
 वलहि-स्त्री-नगरीनुं नाम, (वला)
 वसंत-पुं-वसंत.

वस्-रहेवुं.
 वसहि-स्त्री-घर.
 वसुंधरा-स्त्री-गृथ्वी.
 वसु-न-धन.
 वह-वहन कावुं.
 वह-पुं-पीठ.
 बहुत्त-वि-घणुं.
 वहू-स्त्री-वहू.
 वा-वावुं.
 वा-अ-अथवा.
 वाइअ-वि-वचनसंबंधी.
 वाऊल-पुं-पवनसमूह.
 वाणर-पुं-वानरो.
 वाया-स्त्री-वाचा.
 वारण-पुं-हाथी.
 वारि-न-पाणी.
 वावम्फ्-इच्छवुं.
 वावर्-वापरवुं.
 वावी-स्त्री-वाव.
 वास-पुं-वास.
 वासर-पुं-दिवस.
 वाहि-पुं-व्याधि.
 वाहित्त-वि-बोलेलुं.
 विअट्टउम-वि-निष्कपट.
 विअड-वि-विकट.

विअण-न-पंखो.
 विअणा-स्त्री-वेदना.
 विआण-न-चंदरवो.
 वि+आव्-ज्यापवुं.
 विंछिअ-पुं-वींछि.
 वि+क्किण्-विक्रय करवो.
 विगह-पुं-शरौर.
 विग्घ-पुं-विघ्न.
 विजयधम्मसूरि-पुं-विशेषनाम.
 विज्ज-पुं-वैद्य.
 विज्जत्थि-पुं-विद्यार्थी.
 विज्जालय-न-विद्यालय.
 विज्जु-स्त्री-विजली.
 विज्जुला-स्त्री-विजली.
 विज्ज-पुं-विंध्याचल.
 विड्ढा-स्त्री-लज्जा.
 विढन्त-वि-पेदा करवुं.
 विढव्-पेदा करवुं.
 विणय-पुं-विनय.
 विणा-अ-विना.
 विण्हु-पुं-विण्णु.
 वित्त-न-धन.
 वित्थर-पुं-विस्तार.
 विदेह-पुं-महाविदेहक्षेत्र.
 विद्दुम-पुं-परवाळुं.

विबुह-पुं-देव.
 विमाणवासि-पुं-वैमानिकदेव.
 विम्हय-पुं-विस्मय.
 विम्हर-पुं-भूलवुं.
 विर्-न्याकुल थवुं.
 वि+रम्-अटकवुं.
 विरमण-न-अटकवुं.
 विरमाल्-वाटजोवी.
 विराहणा-स्त्री-विराधना.
 विलय-पुं-नाश.
 विवट्-वि-वर्तवुं.
 विवणी-स्त्री-वजार.
 विवरीअपरूवणा-स्त्री-खोटुं कहेवुं.
 वि+वह्-परणवुं.
 विवाह-पुं-विवाह.
 विसढ-वि-विषम.
 विसम-वि-विषम.
 विसहर-पुं-सर्प.
 विसाय-पुं-खेद.
 विसारय-पुं-विद्वान.
 विहंग-पुं-पक्षी.
 वि+हर्-विहरवुं.
 विहल-वि-विफल.
 विहिकय-वि-भाग्य करेलुं.
 विहीर्-वाट जोवी.

विह्व-पुं-चंद्र.

विह्वण-वि-विहीन.

वीणा-स्त्री-वीणा.

वीर-पुं-वीर.

वीसर-भूलवुं.

वीसा-स्त्री-वीश.

वीसास-पुं-विश्वास.

वुंद-न-समूह.

वुड्ढ-वि-वृद्ध.

वुड्ढि-स्त्री-वृद्धि.

वुत्तत-पुं-समाचार.

वुन्दारय-पुं-देव.

वेअ-पुं-वेग.

वेद्-वींठवुं.

वेणु-पुं-वांसडो.

वेयावच्च-न-वैयावृत्य.

वेर-न-वैर.

वेरग-न-वैराग्य.

वेरुलिअ-न-रत्नविशेष.

वेरुल्-रमवुं.

वेव्-कंपवुं.

वोल्-जवुं.

वोसद्द-वि-फूलेलुं.

वो+सिर्-छोडी देवुं.

—x—

स

स-पुं-वे.

स-पुं-कूतरो.

सइ-अ-सदा.

सइन्न-न-सैन्य.

सई-स्त्री-इन्द्राणी.

सउह-न-महेल.

संक्-शंका करवी.

संकली-स्त्री-सांकळ.

संकिण्ण-वि-सांकडुं.

संख-पुं-शंख.

संग-पुं-संग.

संघार-पुं-संहार.

संझा-स्त्री-संध्या.

संठाण-न-संस्थान, आकार.

संढ-पुं-नपुंसक.

संत-वि-विद्यमान.

संत-वि-शांत.

सं+तप्प्-संतपवुं.

संति-स्त्री-शांति.

संतिगर-वि-शांति करनार.

संथुअ-वि-संस्तुत.

संदण-पुं-रथ.

सं+दिस्-संदेशो कहेवो.

संदेस-पुं-संदेशो.

संदेह-पुं-शंका.
 संदोह-पुं-समूह.
 संपद्-अ-संप्रति.
 सं+पज्ज्-थवुं.
 संभाव्-संभावना करवी.
 संभु-पुं-शिव.
 सं+मिल्ल्-मळवुं.
 संमुह-वि-सांभुं.
 सं+वड्ड्-वधवुं.
 संसार-पुं-संसार.
 सक्क-पुं-इन्द्र.
 सक्कार-पुं-संस्कार, सत्कार.
 सग्ग-पुं-सर्ग.
 सच्च-वि-सत्य.
 सज्ज्-तैयार थवुं.
 सज्झाय-पुं-स्वाध्याय.
 सडा-स्त्री-सटा.
 सड्ढ-पुं-श्राद्ध, श्रावक.
 सड्ढा-स्त्री-श्रद्धा.
 सढ-पुं-लुच्चो.
 सणिअं-अ-धीमे.
 सणिच्छर-पुं-शनैश्चर.
 सण्णा-स्त्री-संज्ञा.
 सण्ह-वि-सूक्ष्म.
 सत्त-पुं-जीव.

सत्त-वि-सात.
 सत्तरह-वि-सत्तर.
 सत्ता-स्त्री-सत्ता.
 सत्ति-स्त्री-शक्ति.
 सत्तु-पुं-शत्रु.
 सत्तुंजय-वि-शत्रुंजय.
 सह-पुं-शब्द.
 सहह्-श्रद्धा करवी.
 सद्धा-स्त्री-श्रद्धा.
 सन्नाम्-आदरवुं.
 सप्प-पुं-सर्प.
 सप्पि-न-घी.
 सम-वि-सर्व.
 समण-पुं-साधु.
 समणु+जाण्-आज्ञा देवी.
 समत्त-वि-समस्त.
 समत्थिअ-वि-करेलुं.
 समरंगण-न-रणक्षेत्र.
 समर-न-युद्ध.
 समव+सर्-आववुं.
 समागय-वि-समागत, आवेलुं.
 समा+चर्-आचरवुं.
 समाण्-समाप्त करवुं.
 समाव्-समाप्त करवुं.
 समुद्द-पुं-समुद्र.

सम्म-न-सुख.
 सम्मदिष्टि-पुं-सम्यग्दृष्टि.
 सयंभु-पुं-शिव.
 सयद-न-शकट, गाडु.
 सयण-पुं-स्वजन.
 सयदुत्त-अ-सोवार.
 सया-अ-हमेशां.
 सर-पुं-कामदेव.
 सर-पुं-त्राण.
 सरअ-पुं-शरद ऋतु.
 सरयरवि-पुं-शरदऋतुनो सूर्य.
 सरयससि-पुं-शरदनो चन्द्र.
 सररुह-न-कमल.
 सरस्सई-स्त्री-सरस्वती देवी.
 सरिआ-स्त्री-नदी.
 सरीर-न-शरीर.
 सलह-श्लाघा करवी.
 सलाहा-स्त्री-श्लाघा.
 सल्लिरासि-पुं-समुद्र.
 सन्व-वि-सर्व.
 सवण-न-कान.
 सवह-पुं-सोगन.
 सन्वत्य-अ-सर्वत्र, वधे.
 सन्वरी-स्त्री-रात्री.
 सन्वविणासण-वि-सर्वनो नाश
 करनार.

ससहर-पुं-चन्द्र.
 ससां-स्त्री-वहेन.
 ससि-पुं-चन्द्र.
 सह-शोभवुं.
 सह-सहन करवुं.
 सह-अ-साथे.
 सहसागार-पुं-सहसाकार.
 सहा-स्त्री-सभा.
 सही-स्त्री-मित्र.
 सहोअर-पुं-भाई.
 साउ-वि-स्वादु.
 साडी-स्त्री-साडी.
 साण-पुं-कूतरो.
 साणु-न-शिखर.
 साम-वि-श्याम.
 सामग्-चोंटवुं.
 सामाईअ-न-सामायिक.
 सामिद्धि-स्त्री-समृद्धि.
 सार्-प्रहार करवो.
 सारमेय-पुं-कूतरो.
 सारहि-पुं-सारथि.
 सारिआ-स्त्री-मेना.
 साला-स्त्री-शाला.
 सालि-पुं-चोखा.
 साव-पुं-शाप.

श्री तारापाठ आयाल सिन्धान्त ६२६

तवस्थी सत्रेभ (लेख ६)

सावअ-पुं-श्रावक.

सावगधम्म-पुं-श्रावकधर्म.

सास-पुं-श्वास.

सासु-स्त्री-सासू.

साह-कहेवुं, साधवुं.

सिअ-वि-श्वेत, धोळुं.

सिआवाय-पुं-स्याद्वाद.

सिआळ-पुं-शृगाल.

सिंग-न-शिखर, शींगडुं.

सिंगार-पुं-शृंगार.

सिंघ-पुं-सिंह.

सिंघासण-पुं-सिंहासन.

सिंच्-सिंचवुं.

सिंदूर-न-सिंदूर.

सिंघव-वि-सैंघव, सिन्धमां थयेळ.

सिंधु-पुं-समुद्र.

सिंप्-सींचवुं.

सिक्ख-शीखवुं.

सिक्खा-स्त्री-शिक्षा.

सिञ्ज्-सिद्धयवुं.

सिणिद्ध-वि-सिग्घ.

सिणेह-पुं-स्नेह.

सिद्धसेण-पुं-एक जैन महाकवि.

सिद्धि-स्त्री-सिद्धि.

सिन्न-न-सैन्य.

सिप्पि-पुं-कारीगर.

सिम-वि-सर्व.

सिमिण-पुं-स्वप्न.

सिर्-वनावुं.

सिरीस-न-शिरीष.

सिर-न-माथुं.

सिरी-स्त्री-श्री, लक्ष्मी.

सिरीकंता-स्त्री-नाम, (श्रीकांता)

सिलिम्ह-पुं-श्लेष्म.

सिलेस्-चोंटवुं.

सिलोग-पुं-श्लोक.

सिव-न-कल्याण.

सिवा-स्त्री-पार्वती.

सिविण-पुं-स्वप्न.

सिब्-सीववुं.

सिह्-स्पृहा करवी.

सिहरि-पुं-पहाड.

सिहा-स्त्री-शिखा.

सिहि-पुं-अग्नि.

सिहु-न-दारु.

सीभर-न-जलविन्दु.

सीलड्ड-वि-शीलयुक्त.

सीस-पुं-शिष्य.

सीह-पुं-सिंह.

सीहर-न-जलविन्दु.

सुअ-न-सिद्धांत.
 सुइ-वि-पवित्र.
 सुई-स्त्री-सोय.
 सुंदेर-न-सौन्दर्य.
 सुकम्म-पुं-सारां कर्म वाळो.
 सुकम्माण-पुं-सारां कर्म वाळो.
 सुग्गइ-स्त्री-सुगति.
 सुट्ठु-अ-सारी रीते.
 सुण्-सांभळवुं.
 सुणह-वि-सूक्ष्म.
 सुणहा-स्त्री-पुत्रवधू.
 सुणहा-स्त्री-गलकंबल.
 सुद-पुं-शूद्र.
 सुद्ध-वि-शुद्ध.
 सुद्धोअणि-पुं-बुद्ध.
 सुन्न-वि-शून्य.
 सुत्तरण-न-निर्जन रण.
 सुपइड्डिअ-न-नगरतुं नाम.

(सुप्रतिष्ठित)

सुमर्-याद करवुं.
 सुमिण-पुं-स्वप्न.
 सुमेरु-पुं-मेरुपर्वत.
 सुर-पुं-देव.
 सुरविंदवंद-वि-देवपूज्य.
 सुरुव-वि-सारा रूप वाळो.

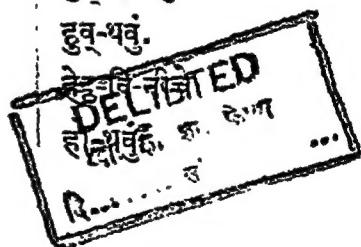
सुव्-सुइ जवुं.
 सुवट्ठिअ-वि-सारुं.
 सुवण-न-सोनुं.
 सुविहि-पुं-नवमा जिनतुं नाम.
 सुह-न-सुख.
 सुह-वि-शुभ.
 सुहि-वि-सुधी.
 सुहिअ-वि-सुखी.
 सुहुम-वि-सूक्ष्म.
 सूर-पुं-आचार्य.
 सूस्-सूकावुं.
 सेअ-पुं-परसेवो.
 सेअ-वि-श्वेत.
 सेअंवर-पुं-श्वेताम्बर.
 सेज्जा-स्त्री-शय्या.
 सेणा-स्त्री-सेना.
 सेय-न-कल्याण.
 सेर-वि-विकस्वर.
 सेव्-सेववुं.
 सोण-वि-लाल.
 सोमाल-वि-सुंवाळुं.
 सोलस-वि-सोळ (संख्या).
 सोल्ल-रांधवुं.
 सोव्-सूवुं.
 सोहा-स्त्री-शोभा.

श्री ताराबाई आर्यालाल ः ज्ञाना दृष्टि
तारुणी सुप्रसन्न एतत्
(३८)

ह

हंस-पुं हंस.
हनक्-निषेधवुं.
हण्-हणवुं.
हण्-सांभळवुं.
हण्मंत-पुं-हनूमान्.
हत्थ-पुं-हाथ.
हत्थि-पुं-हाथी.
हय-पुं-घोडो.
हर-महादेव.
हरगोविंद-पुं-विशेष नाम.
हरडई-स्त्री-हरडे.
हरि-पुं-चोर.
हरिअद-पुं-हरिश्चन्द्र.
हरिआल-पुं-हडताल.
हरिणी-स्त्री-हरणी.

हरिस्-हरखवुं.
हलदी-स्त्री-हळदर.
हलुअ-वि-हळवुं
हा-तजवुं.
हार-पुं-हार.
हिंगुल-न-हिंगळो.
हिअ-न-हित.
हिह-वि-हृष्ट.
हिम-न-बरफ.
हिरी-स्त्री-लज्जा.
हीर-पुं-शंकर.
हीसमण-न-बोडालुं हणहणवुं.
हुण-होमवुं.
हुव्-थवुं.

श्री श्रीकलाससागरसूरि ज्ञानमन्दिर
द्वारा संप्रेम भेंट ता.

